

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

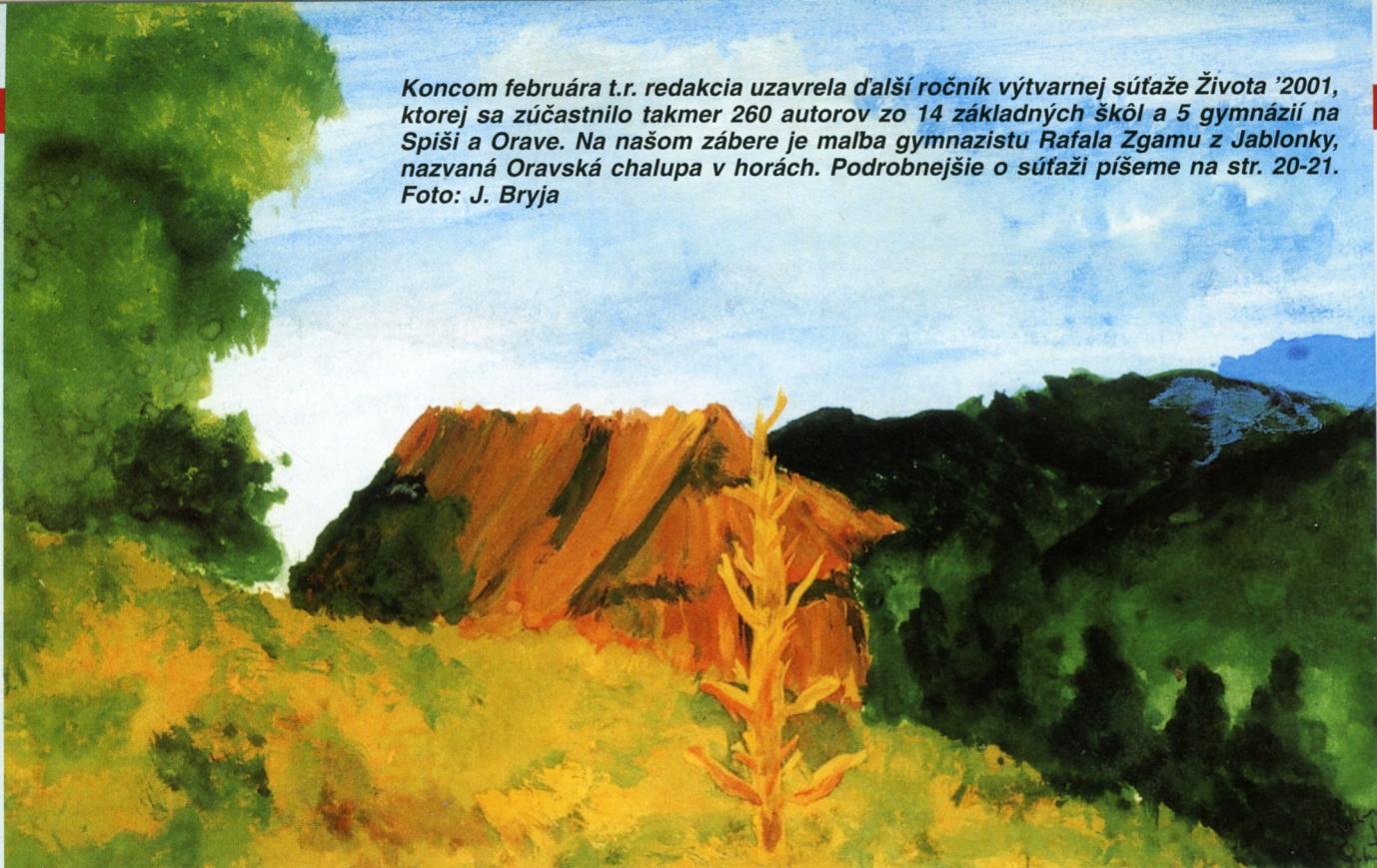
A PRÍL
KWIETIEŃ
2002

Č. 4 (526)
CENA 2.00 ZŁ

VÝTVARNÁ SÚŤAŽ ŽIVOTA UZAVRETÁ
ZO SLOVENSKÉHO RODU
MLÁDEŽ - NAŠA BUDÚCNOSŤ

Koncom februára t.r. redakcia uzavrela ďalší ročník výtvarnej súťaže Života '2001, ktorej sa zúčastnilo takmer 260 autorov zo 14 základných škôl a 5 gymnázií na Spiši a Orave. Na našom zábere je maľba gymnaziastky Rafala Zgamu z Jablonky, nazvaná Oravská chalupa v horách. Podrobnejšie o súťaži píšeme na str. 20-21. Foto: J. Bryja

V ČÍSLE:

Pred XI. zjazdom SSP	4-5
Mládež - naša budúcnosť	6-7
Ako ma menovali	8-9
60 rokov v zhode a láske	10-11
Zo slovenského rodu	12
Muzikanti z Harkabuza	13
Zo života Krempáčov	14-15
Na páračkách v Lipnici	16
Trnavskí divadelníci v Poľsku	17-18

Vojnové osudy fridmanského ženistu	19
Súťaž Života '2001 uzavretá	20-21
Poviedka na voľnú chvíľu	22-23
Ján Palárik	24
Čitatelia - redakcia	26-29
Mladým - mladším - najmladším	30-31
Poľnohospodárstvo	32
Učíme sa háčkovat	33
Naša poradňa	34-35
Psychozábava - humor	36-37
Zaujímavosti	38

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7

tel.: 632-66-04, tel./fax: 634-11-27, e-mail: zg@tsp.org.pl

Czasopismo zostało wydane przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze: Žofia Bogačíková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasíková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Lídia Mšalová,

Skład: Redakcia Život

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny

w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał,

I półrocze oraz cały rok następny;

do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego

lub bezpośrednio wpłatą na konto:

Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100

Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2 zł, półrocznie - 12 zł, rocznie - 24 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków i fotografii
redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów
oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów.

NA OBÁLKE: Bojnický zámok - maľba gymnaziastky Veroniky Surmovej z Krempáčov, ktorej porota priznala
3. miesto v staršej skupine. Foto: J. Bryja. Návrh obálky: A. Kozioł

NEBOJME SA SČÍTANIA

21. mája t.r. sa v Poľsku začne všeobecné sčítanie ľudu, v ktorom sa po prvý raz od roku 1921 vyskytne aj otázka: *Kakej národnosti patríme?* Kedže sa nás v súvislosti s tým už mnohí čitatelia pýtali, na čo sa toto sčítanie zameriava, ba viacerí vyjadrovali i obavy, či priznanie sa k slovenskej národnosti nebude mať pre nich nejaké nepriaznivé následky, chceme podrobnejšie vysvetliť niektoré aspekty tohto aktu, aby sa všetci krajania zbaobili akýchkoľvek pochybností.

V prvom rade treba zdôrazniť, že sčítanie je absolútne tajný akt a bude slúžiť výlučne štatistickým účelom. To znamená, že všetky údaje uvedené na sčítacích hárkoch budu využité v štatistikе súhrnnene a bez akýchkoľvek mien. Navyše hned po predbežnom spracovaní budú formuláre ankiet zničené. Teda zásada anonymity je plne zaručená, čiže ináč povedané - nikto sa nedozvie, akú národnosť alebo iné údaje sme uviedli počas sčítania.

Vzhľadom na to, že výsledky sčítania sú anonymné, zbytočná je aj akákoľvek obava, že uvedenie našej slovenskej alebo inej národnosti môže mať neskôr pre nás nejaké zlé následky, napr. pri vybavovaní nejakých záležitostí v úradoch alebo v prípade nezamestnanosti ľažnosti pri hľadaní práce a pod. Vieme, že tieto obavy pramenia často z trpkých skúseností v minulosti, keď boli naši krajania, ale aj predstaviteľia iných národnostných menšíň, za svoju národnosť diskriminovaní. Našťastie patrí to už naozaj do minulosti a dnes sa už za to nikomu nemôže nič stať.

Teraz niečo o národnosti, na ktorú sa anketári (rachmistrzovia) budú každého pýtať. Chceme v tejto súvislosti podotknúť, že v otázke národnosti dochádzalo v minulosti k častým nedorozumeniam a mylom, keďže si ju viacerí mylili so štátou príslušnosťou alebo štátom občianstvom (przynaležnosť panstwowa, obyvatelstvo państewowe). Navyše často sa stávalo, že pri vybavovaní nejakých úradných záležitostí písali úradníci krajanom nielen poľskú štátu príslušnosť (čo je správne), ale automaticky - bez toho, aby sa ich spýtali - aj poľskú národnosť, hoci sú to dva úplne odlišné pojmy a nemusia mať so sebou nič spoľočné.

O svojej národnosti hovoríme vtedy, keď sa cítime príslušníkmi daného národa (nie štátu!) ako spoločenstva, ktoré si v procese svojho vývinu vytvorilo vlastnú osobitú kultúru, reč ba i vlastný ekonomický život. Obyvateľia severného Spiša a hornej Oravy po stáročia tvorili nedeliteľnú súčasť celého slovenského národa, ktorý aj keď žil takmer tisíc rokov pod uhorskou nadvládou, uchoval si svoju kultúru i národné povedomie. Tam teda, medzi Slovákmami, je nás pôvod a vôbec pôvod väčšiny obyvateľov na Spiši a Orave, tam sú ich korene, ktoré stanovia i o našej slovenskej národnosti, samozrejme okrem tých, čo sa odcudzili.

Skutočnosť, že v roku 1920 boli severný Spiš a horná Orava pripojené k Poľsku, vôbec neznamená, že obyvateľia týchto regiónov automaticky zmenili svoju národnosť. K tomu ich nikto nemohol prínutiť. Kedže však prešli do iného štátu - Poľska, museli zmeniť len a len štátu príslušnosť. Stali sa teda právne poľskými občanmi, ale nadálej slovenskej národnosti, ktorú im nikto ani dnes nemôže upierať. Pripomeňme, že podobne bolo s Poľskom. Keď v rokoch 1772, 1792 a 1795 bolo Poľsko rozdelené do troch záborov, ako štát prestalo existovať až do roku 1918, ale jeho obyvateľia si zachovali svoju poľskú národnosť (samozrejme okrem príslušníkov národnostných menšíň), aj keď sa stali občanmi iných štátov - Ruska, Pruska a Rakúska. Preto pri uvádzaní svojej národnosti by sme mali vychádzať z toho, aké sú naše korene a aké je naše osobné národné presvedčenie.

Stretáme sa občas s prípadmi, že niektorí obyvateľia Spiša a Oravy sa chcú vyhnúť priamej odpovedi na otázku, či sú Slovákmami alebo Poliakmi, a preto hovoria o sebe, že sú Spišiakmi alebo Oravcami. Nevedno, či sa niečoho obávajú alebo nechcú pred inými prezradiť svoje zmýšľanie a preto hanbivo utajujú svoju národnosť. Teraz však počas sčítania budú musieť vybrať - buď slovenskú alebo poľskú národnosť. Podstatné je len to, aby to urobili poctivo a s čistým svedomím. Slováci, aj keď sú nevelkým národom, sa za svoju národnosť nemusia hanbiť. Práve naopak, môžu byť na ňu len hrdí.

Ja sám som dlhé roky býval vo Varšave a nikdy som netajil svoju slovenskú národnosť. Avšak po všetky tie roky som z

tohto dôvodu - tam, v centre Poľska - ani raz nepočul na svoju adresu nejaké zlé slovo. Nikto ma neodsudzoval, naopak, vzbudzovalo to obdiv a úctu. Ba nielen to, keď som na stretnutiach vo svojom sídlisku buď pri iných príležitostach rozprával o dejinách Spiša a Oravy, všetci dochádzali k záveru, že Spišiaci a Oravci, aj keď žijú v Poľsku, majú nepopierateľne slovenské korene. Samozrejme okrem tých, čo sa tam pristahovali z Poľska.

Okrem národnosti sa pri tomto sčítaní stretнемe po prvý raz aj s ďalšou zaujímavou otázkou: *Akým jazykom sa najčastejšie zhovárame doma?* Myslím si, že odpoveď na túto otázkou by nikomu nemala robiť problém. Je predsa všeobecne známe, že obrovská väčšina Spišiakov a Oravcov sa doma - a nielen doma - rozpráva nárečím (gwarou), a to bez ohľadu na to, či sa hľásia k slovenskej alebo poľskej národnosti. Môžu byť samozrejme výnimky, napr. niektoré rodiny učiteľov, úradníkov a pod., ktoré sa aj doma rozprávajú po poľsky a tento jazyk uvedú i v ankete. Avšak všetci ostatní by mali - v súlade s pravdou - odpovedať, že sa doma rozprávajú buďto spišským alebo oravským nárečím, ktoré nemožno priamo stotožňovať ani s polštinou, ani so slovenčinou. Ostatne nie je to nikomu na ujmu, taká je na týchto územiacich tradícia. Keď však niekoľko chce alebo to potrebuje, dokáže komunikovať aj v spisovnej poľštine alebo spisovnej slovenčine.

Nakoniec niekoľko úvah o anketároch (rachmistrzach), ktorí budú chodiť po domoch a vyplňovať sčítacie hárky. Povolávajú ich a vhodne zaškolia gminné úrady. Možno sa s nimi rozprávať celkom úprimne a otvorene, keďže sú zviazaní pod trestom odňatia slobody za chovanie všetky naše údaje v úplnej tajnosti. Iste si to uvedomujú. Nemôžu sa o tom s nikým rozprávať. Stačí, že by vysiel najavo nejaký, aj ten najnepatrnejší údaj, a hned podozrenie padne na nich. Hrozí im za to trest odňatia slobody do troch rokov. A ešte jedno: anketári nesmú nikoho ovplyvňovať ani nahovárať, akú národnosť, jazyk alebo niečo iné máme uviesť počas sčítania! Napokon kto chce, môže anketu vyplniť sám a poslať ju na gminný úrad.

JÁN ŠPERNOGA

PRED XI. ZJAZDOM SSP

**SEBASTIÁN
MLYNARCÍK**
z Čiernej
Hory

Slútoš'ou musím povedať, že krajanská činnosť v našej obci v poslednom období dosť ochabla. Bolo by ju treba rozhýbať, aj keď si uvedomujeme, že dnes je t'ažko získať ľudí pre verejnoprospešnú činnosť. Časy sú také, že každý myslí len na seba, na to, ako zarobiť peniaze a na spolkovú činnosť im už neostáva čas. Aj preto práca v mnohých miestnych skupinách stagnuje. Dnes je zvlášť t'ažko zaujať mládež činnosťou v MS. A predsa bez mladých krajanov sa naše miestne skupiny nebudú rozvíjať. Je potešiteľné, že medzi našou mládežou rastie záujem o vyučovanie slovenčiny. Mrzí ma však, že pri oprave školskej budovy vymenili aj tabuľu na novú, na ktorej sa teraz už neuvádzajú slovenský vyučovací jazyk. Medzi krajanmi je celý čas veľký záujem o časopis Život. So slovenčinou sa stretávame aj v kostole, kde sa na omši vždy spieva aspoň jednu-dve pesničky po slovensky. Škoda, že nemáme slovenské sväte omše, ako to je v Jurgove a iných obciach. Aj u nás by ich navštěvoval velký počet ľudí, ved' teraz mnohí krajania chodia v nedel'u na slovenskú omšu do Jurgova.

Dnes nie je ľahko oživiť činnosť našej krajanskej organizácie. Možno by tomu pomohli dobre vybavené klubovne. Lenže s tým sú tiež problémy. Naša miestna skupina mala dobrú klubovňu v požiarnej zbrojnici. Žiaľ, pre nevyrovnané účty nám ju zrušili. Treba jej činnosť obnoviť a súčasne klubovňu vhodne zariadiť, ba aj nájst' niekoho, kto by ju mal na starosti. Ako vidíme, je to však závislé od finančných prostriedkov. Bolo by potrebné aj u nás organizovať krajanské kultúrne podujatia, napr. prehliadky dychoviek či vystúpenia folklórnych súborov. Treba pozývať k nám slovenské súbory, aby krajania mali kontakt so slovenskou kultúrou. Voľakedy sme každý rok organizovali odbojárske vatry, ktorých sa krajania veľmi ochochtne

zúčastňovali. Aj to treba obnoviť. Treba taktiež častejšie zvolávať schôdze za účasti predsedníctva nášho Spolku a pozývať na ne aj učiteľky slovenčiny, aby sa mohli vyjadriť, prednieť svoje návrhy a pripomienky.

Myslím si, že ÚV SSP by mal prejavit' väčší záujem o malé MS, ktorých činnosť ochabla. Treba sa stretávať a hľadať spoločné riešenia problémov. Podporujem myšlienku výstavby centier slovenskej kultúry. Je to potrebná investícia, ktorá môže oživiť činnosť našho Spolku. Len škoda, že je tak t'ažko zohnať na tento cieľ potrebné prostriedky. Aj zo strany Slovenskej republiky krajania očakávajú väčšiu pomoc. Podľa mňa by bolo dobre rozvinúť širšiu spoluprácu so Slovenskom. Ved' k hranici máme nedaleko. Škoda však, že hranicný prieschód v Podspádoch sa tak málo využíva, keďže je určený len na malý pohraničný styk. Dnes už aj v TANAP-e robí od nás málo ľudí. Našťastie jeho vedenie na nás nezabúda a každý rok robí pre bývalých pracovníkov stretnutia.

**VENDELÍN
KAPUŠČÁK**
z Harkabuza

Všetci vieme, že dnes je t'ažko zapojiť ľudí do nezistnej, verejnoprospešnej práce. Aj preto práca v mnohých miestnych skupinách stagnuje. Mladí dnes odchádzajú za prácou do miest, ba aj do zahraničia a ked' aj sú doma, t'ažko ich niečim zaujať. A predsa bez mladých krajanov sa naše miestne skupiny nebudú rozvíjať. Možno by tomu pomohli dobre vybavené klubovne, lenže s tým sú tiež problémy. Naša miestna skupina mala klubovňu na niekol'kých miestach, napríklad v čase môjho predsedovania bola v našom dome, neskôr u Františka Rapáča, teraz je v dome Františka Harcabuza. Hoci na potreby starších krajanov, či nácvik hudobníkov ešte jej prie-story a zariadenie vystačujú, mládeži to nevyhovuje a prichádza do nej len zrie-

dka. Je to škoda, lebo takto strácam mladých ľudí, ktorí by mali pokračovať v rozvíjani krajanskej činnosti. Hoci si to mnohí krajania uvedomujú, akosi nič s tým nerobia. Súvisí to samozrejme s tým, že v našej obci sa už oddávna nevyučuje slovenský jazyk, takže väčšina detí ho už neovláda. Slovenčinu nepočúť ani v našom kostole a so slovenskými spevmi a hovoreným slovom sa stretávame už len na svadbách, v rodinom kruhu a na stranach Života. To je však pre rozvoj krajanskej činnosti a udržiavanie národného povedomia málo.

Voľakedy sme mali v obci úspešný spevácko-tanečný súbor, ktorý vystupoval na mnohých, v tom krajanských podujatiach na Orave a Spiši. Spomínam si, že úspešne nás reprezentoval aj na festivaloch národnostných menší vo Varšave, lenže postupom času zanikol. Myslím si, že jeho činnosť by bolo možné obnoviť, keby sa našiel niekto, čo by ho viedol. Teraz v obci pôsobí len ľudová kapela, zložená zo starších muzikantov. Na krajanských podujatiach nás reprezentuje hlavne František Harcabuž, ktorý sa snaží k hraniu pritiahanut' aj našu mládež a deti.

Aby sa činnosť malých miestnych skupín ako je naša zaktívnila, treba prísť s novými iniciatívmi. Hoci to nebude ľahké, iste by sme našli niekoľko detí ochotných učiť sa slovenčinu, ale k jej obnoveniu nám musí pomôcť aj náš Spolok.

Je dobre, že máme svoj časopis Život, ktorý sa u mnohých teší veľkej obľube. Ja sám si ho predplácam od začiatku jeho vychádzania a v národnom duchu som sa snažil viesť aj svoje deti. Pre povzbudenie záujmu o slovenčinu a Slovensko by však bolo dobre rozvinúť väčšiu spoluprácu so Slovenskom, ved' k hranici máme nedaleko. Malo by sa tiež organizovať pre našich žiakov viacej výletov na Slovensko, potrebovali by sme tiež nové slovenské knihy a časopisy.

Ked' ide o činnosť ÚV nášho Spolku, myslím si, že ide dobrým smerom. Je dobre, že ÚV myslí na budúcnosť Spolku, čoho dôkazom má byť výstavba centra slovenskej kultúry v Jablonke, podobného tomu, aké sa buduje v Kacvíne

na Spiši. Dúfame, že to pomôže našu činnosť na Orave oživiť a upevniť.

**JOZEF
RUSNÁK**
z Jurgova

Krajanská činnosť v spišských obciach sa dnes už nerozvíja tak ako voľ'akedy. Myslím si však, že s činnosťou našej miestnej skupiny môžeme byť vcelku spokojní. V obci sa každý rok konajú rôzne kultúrne podujatia a stretnutia, o ktoré majú krajania záujem. Som rád, že máme vo svojich radoch také aktívne krajanky ako napr. M. Glodašíková a A. Mačičáková a ďalších, ktorým záleží na dobrej práci našej MS. V miestnej skupine máme aj mladých členov, ktorých zaujíma spolková činnosť. Je tak aj vďaka tomu, že sa v našej škole po celý čas vyučuje slovenský jazyk, ktorý navštěvuje veľ'a detí. V nedel'u máme slovenské bohoslužby, na ktoré chodí vyše polovica obce. Je dobre, že sa slovenský jazyk učí aj na gymnáziu v Bialke, takže naša mládež sa v ňom môže zdokonaľovať aj po skončení základnej školy. Ved' krajanská mládež by mala ovládať reč svojich predkov.

Ked'že sme prihraničná obec, snažíme sa rozvíjať spoluprácu so Slovenskou republikou. Darí sa to najmä v rámci aktivít miestneho odboru Matice slovenskej, ktorý aktívne spolupracuje s popradskou skupinou mladých matičiarov. V obci máme tiež veľ'a členov Spolku svätého Vojtecha. Naše deti sa v lete zúčastňujú prázdninových táborov na Slovensku, ktoré si veľ'mi pochvalujú. Medzi krajanmi je veľ'ký záujem o Život, ktorý dostáva prakticky každá krajanská rodina. Máme aj svoju klubovňu, v ktorej sa krajania môžu schádzať. Využívajú jú často deti, ktoré si do nej chodia zahrať pingpong. Vybavenie klubovne by však bolo treba zmodernizovať, aby bola ešte príťažlivejšia, najmä pre mládež. Uvedomujem si však, že dnes nie je ľahko získať finančné prostriedky na podobné účely.

Podľ'a mňa treba hodnotiť kladne činnosť ÚV SSP, ktorý každý rok pre krajanov usporadúva viacero kultúr-

ných podujatí. Jeho možnosti sú však tiež obmedzené. Páči sa mi nápad výstavby centier slovenskej kultúry na Spiši a Orave. Aj v našej obci by sa zišiel takýto objekt. Len škoda, že je tak ľažko získať prostriedky na ich výstavbu.

Zdá sa mi, že Slovenská republika v posledných rokoch prejavuje o nás menší záujem. Malo by sa to zmeniť, ved' mnohí mladí Slováci ani dnes nevedia, že aj v Poľsku žije slovenská menšina. Slovensko nás musí viac podporovať, aby sme nezanikli. Pomoc je potrebná najmä našim študentom na slovenských školách, ktorých z roka na rok ubúda, najmä teraz, po zmene školského systému v Poľsku.

**BRONISLAV
GARGAŠ**
z Dolnej
Zubrice

Po vzniku našej organizácie sa činnosť mnogých miestnych skupín, v tom aj našej, živo rozvíjala. Konali sa často schôdze, v škole sa vyučoval slovenský jazyk, mali sme dychovku, skoro v každom dome sa čítal Život, o ktorý bol vždy veľ'ký záujem, zo Slovenska prichádzali do škôl a MS zásielky kníh, povzbudzujúce boli aj výlety a púte na Slovensko pre starších, ktoré organizoval Spolok sv. Vojtecha. Mali sme tiež dobrý spevácko-tanečný súbor, ktorý viedol učiteľ Ján Ondica, skrátka v dedine bol bohatý kultúrny a spoločenský život. V súbore o.i. účinkovala Angela Zubrická (Stopková), dnešná riaditeľka lýcea v Jablonke, Hanka Maršalková, Emil a Emília Pavlákovci, syn Jána Ondicu Bohuslav, ja a mnohí ďalší. Na nácvikoch sme sa stretávali v starej škole a v repertoári sme mali slovenské a oravské pesničky a tance, ale postupne všetko akosi zaniklo.

Dnes sa slovenčina už nevyučuje, zriedka sa konajú schôdze MS SSP, mládež postupne stráca svoje národné povedomie, klesá počet odoberateľov Života. Chyba je najmä v tých rodičoch a starých rodičoch, ktorí zanedbávajú národnú výchovu detí. Ak teda chceme, aby sa krajanská činnosť nadalej rozvíjala, nesmieme zabúdať na našich

nasledovníkov. Treba najmä obnoviť vyučovanie slovenčiny v našej škole a venovať mládeži oveľ'a viacej pozornosti hlavne so zretel'om na jej budúcu činnosť v krajanskom hnutí. Záujem mladých by iste pritiahla dobre vybavená a zariadená klubovňa, ktorá sa v súčasnosti nachádza v požiarnej zbrojnici. Hoci si uvedomujem, že to nebude ľahké, niet iného východiska.

Ja som bol v októbri minulého roka zvolený za nového richtára v obci. Do tejto funkcie som nastúpil po krajanovi Albínovi Pacholskom, ktorý nás navždy opustil. Chcel by som nadviazať na jeho aktivitu a spolu s ďalšími členmi výboru rozhýbať v obci krajanskú činnosť. Dúfam, že členov MS nebude treba príliš nahovárať.

Pokial' ide o budúnosť nášho Spolku, bolo by potrebné, aby sa po dedinách konalo viacej kultúrnych podujatí. Veľ'mi by tiež prospelo vybudovanie centra slovenskej kultúry v Jablonke, hoci krajania si musia uvedomiť, že aktivita musí v prvom rade vychádzať od nich. Pomoc malým miestnym skupinám by však malo vo väčšej miere poskytovať aj vedenie OV a ÚV Spolku.

Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JAN BRYJA

KRÁTKO Z ORAVY

Jednou z najstarších sakrálnych pamiatok na Orave je soška sv. Jána Nepomuckého (na snímke) v Podsmi, pochádzajúca z konca 19. storočia.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Toto heslo sprevádza náš Spolok už od jeho vzniku a ani v súčasnosti nie je to prázdný pojem. Svedčí o tom skoro päťdesiatpäťročná existencia Spolku Slovákov v Poľsku, či takmer štyridsaťročné vychádzanie krajanského časopisu Život. V našom Spolku pôsobí už tretie, ba dokonca štvrté pokolenie krajanov, aj keď presnejšia by bola konštatácia, že pracuje v ňom niekoľko generácií spolu. Okrem najstarších - zakladateľov organizácie, pôsobí v SSP stredná generácia a o slovo sa hľásia aj tí najmladší. Je to zákonitý proces.

Myslím si, že najdôležitejšia úloha bude už onedlho spočívať na mladom krajanskom pokolení. Nielen preto, že prevezme žezlo v našom Spolku po svojich predchodcoch, ale najmä preto, že bude zodpovedná za krajanskú výchovu detí. O význame a potrebe národnej výchovy v rodine netreba hádам nikoho zvlášť presvedčovať. Hovorí sa o tom už oddávna. Umne a od najmladších rokov vychovávané dieťa je totiž nie len potencionálnym žiakom slovenského jazyka v základnej škole, ale v budúcnosti aj aktívnym členom umeleckého súboru a Spolku.

Manželia Prilinskovi z Podvlna s dcérmi Boženou a Katarínou

MLÁDEŽ - NAŠA BUDÚCNOSŤ

Mladá, mladšia, najmladšia - sestry Anna, Marcela a Magda Šlachtové z M. Lipnice

Podľa mňa by vyučovanie materinského jazyka malo byť vecou všetkých krajanov. Preto je v poslednom období tak znepokojujúci pokles počtu žiakov na vyučovaní slovenčiny na mnohých oravských, ale aj spišských základných školách. Zamyslime sa, prečo sa tento stav znižuje? Vedľa základnou krajanskou povinnosťou by mala byť starostlivosť o to, aby záujem o vyučovanie materinského jazyka neustále stúpal. Každý z našich krajanov má predsa deti, či vnukov, ktorým by mal už od najmladších rokov vstupovať lásku k materčine, naučiť ich hovoriť po slovensky. Keď sa totiž cítime Slovákm, mali by sme podľa toho aj konat. Vedľa Slováci boli na tomto území od nepamäti. Svedčia o tom o. i. starodávne pamiatky - kaplnky, slovenské náписy na hroboch, v kostoloch a pod. Musíme si to vážiť a chrániť, ale zároveň dbať o rozvoj našej slovenskej kultúry, aby sa výsledky našej práce stali živým svedectvom života Slovákov na tomto území. Treba nadalej rozvíjať bohaté a rôznorodé kultúrne dedičstvo našich otcov a praotcov, zahrňujúce jazyk, piesne a tanec, zvyky a obyčaje, kultúru bývania a odievania a iné prejavy tradičnej ľudovej kultúry, ktoré sú svedectvom našej národnej identity.

Formovanie krajanského postoja detí, ich národného cítenia, závisí najmä od výchovy v rodine. Žiaľ, v niektorých krajanských rodinách sa táto úloha často podceňuje. Ako ináč si totiž vysvetliť stanovisko tých rodičov, ktorí na jednej strane tvrdia, že by svoje dieťa posielali na vyučovanie slovenčiny, ale ono vraj nechce, prípadne dôvodia, že v budúcnosti sa ich dieťaťu viac záleží angličtina alebo nemčina ako slovenčina. Ako si potom ich potomkovia udržia svoje národné povedomie? Krajania si predsa obzvlášť musia uvedomiť, že výuka a znalosť materinského jazyka podmienkuje v ďalších rokoch aktívnu krajanskú činnosť dnešných mladých ľudí. Bez nich nebudemame mať svoju kultúru a zmizneme ako národnosť. Už dnes totiž vidíme, že v tých obciach, kde sa slovenský jazyk už dlhšie nevyučuje, pokulháva nielen kultúrna, ale aj organizačná práca miestnych skupín, zanikajú súbory a kapely, znižuje sa počet odoberateľov Života a pod. Urobme teda na začiatok všetko, aby počet žiakov na vyučovaní slovenského jazyka v školách systematicky stúpal. V budúcnosti sa to určite priaživo odrazí aj na rozvoji krajanského hnutia. Hovorí sa predsa, že dobrá vôľa veľa zmôže.

Dôležitú úlohu v našom kultúrnom dianí spĺňali kedy sú klubovne MS. Dnes, žiaľ, mnohí z nich majú pre svoju činnosť nevyhovujúce podmienky, maličké miestnosti a nedostatočné vybavenie. Preto sú, najmä pre mládež, malo atraktívne.

Vráťme sa však k mládeži. Nie je zlá, o čom svedčia úspechy našich krajanských spevácko-tanečných súborov, sólistov, či divadelného krúžku Ondrejko z Podvlna, o čom často píšeme na stránkach nášho časopisu. Všetci vieme, že kedy sú, keď vznikala naša

Spoločnosť, vari najživšou formou krajanskej kultúrnej činnosti bolo divadelníctvo. Nepochybujeme, že by divadielok mohlo byť oveľa viac, vtedy je to forma činnosti, ktorú možno vyvíjať aj v menších miestnych skupinách. Podobných úspechov by mohlo byť viac aj dnes, nebyť našich skromných finančných možností a iných objektívnych príčin. Pripomeňme, že kedy si bolo aj na Orave oveľa viacej dobrých folklórnych súborov, či kapiel, z ktorých, žiaľ, mnohé už zanikli. Úspešne pôsobil o.i. súbor Ostrisovania z Harkabuza, súbor Vierchovania z Podsrnia (pod vedením Jozefa Bonka), súbor Kordoň z Malej Lipnice, dievčenská spevácka skupina z Podsklia, kapela Vengrínovcov z Veľkej Lipnice, dychovka MS z Dolnej Zubrice a iné. Čo nám z nich zostalo do dnešných dní, každý z našich krajanov dobre vie.

Na druhej strane si ale povedzme, či v súčasnosti môžeme viac očakávať od členov a vedúcich súborov, ktorí svoju činnosť vyvíjajú iba zo záľuby a vo voľnom čase, ktorého dnes nemajú príliš vela. Týmto zapálencom treba iba vyslovíť veľké uznanie za ich prácu. Čo teda môže naša organizácia ponúknut mladým ľuďom v súčasnosti? Vela asi nepomôže formálne presvedčovanie o ich krajanskej povinnosti, keď konkrétna ponuka je veľmi chudobná. Okrem možnosti kultúrneho využitia a vystúpenia na niekoľkých väčších prehliadkach v Krempachoch, Novej Belej, Jablonke, buď na iných podujatiach je to v podstate všetko. Myslím si, že mnohých krajanov by iste potešilo a k práci v našej organizácii by pritiahlo aj mládež, keby sa naše súbory častejšie predstavovali v jednotlivých miestnych skupinách, čo by malo byť ich základným cieľom. Obmedzovanie sa len na veľké podujatia či krajanské slávnosti ochudobňuje náš kultúrny život.

Napriek všetkým fažkostiam stretávame jednako na našich podujatiach nielen starších, ale aj najmä mladých účinkujúcich. Volač ich teda pritahuje do krajanskej činnosti. U niektorých je to snáď chut ukázať sa na verejnosti, u iných vidíme radosť zo života v kolektíve, či z ozvdušia, ktoré v ňom vládne, iní chcú vystúpiť pred slovenským obecenstvom, kým u ďalších sú to individuálne a veľmi rôzne pohnútky. Naskytá sa teda otázka, prečo potom nemáme viac súborov? Zamýšľajú sa nad tým krajania na svojich schôdzach MS SSP, zasadaniach ÚV SSP, na každoročných poradách Života, ba i na stránkach nášho časopisu. Zdá sa, že jedným z riešení tejto neľahkej situácie by mohli byť ozajstní, kvalifikovaní odborníci pre prácu s mládežou, kultúrní inštruktori a často aj zapálenci, ktorí by dokázali mládež zaujať, pritiahnuť, zoskupiť a vytvoriť z nej kolektív, schopný konáť na kultúrnom poli. Vtedy práve vďaka súborom môžeme na seba upozorniť, verejne sa ukázať a predstaviť svoju národnú odlišnosť. Nezanedbatelné sú samozrejme finančné prostriedky, ktoré tiež v značnej miere podmieňujú našu kultúrno-spoločenskú činnosť.

Za vyše päťdesať rokov existencie nášho Spolku sa na našich scénach vystriedalo už veľké množstvo ochoťníkov, ktorým jedinou odmenou bol potlesk a uznanie divákov. Na viacerých z nich sa, žiaľ, už zabudlo, no niektorí dodnes aktívne pôsobia v miestnych skupinách. Je zaujímavé, že počas rozhovorov sa krajania vo svojich spomienkach neustále vracačajú k svojim

*Lipničanka A. Vontorčíková
s vnúčkou Katarinou*

úspechom v minulosti. Najčastejšie spomínajú na tie najkrajšie, na vystúpenia na Slovensku, vo Varšave, Krakove, Gdansku a inde. Keďže si pamäťajú svoje úspechy, lepšie tiež chápou potrebu národnnej výchovy svojich detí a vnukov. Osoch z účinkovania v súboroch je teda aj pre dnešných mladých krajanov viačnásobný.

Avšak krajanská činnosť to nie sú len umelecké súbory. Treba tu spomenúť mnohých bývalých žiakov a študentov stredných a vysokých škôl, ako aj mladých ľudí skoro všetkých profesíí, ktorí nielen pochádzajú z krajanského prostredia, ale v ňom nadalej žijú, podielajú sa na jeho rozvoji a spolutvoria ho. Časť z nich sa po skončení škôl vrátila do rodného kraja, na Spiš a Oravu, našla si uplatnenie vo svojom povolaní a zapadla do spoločenského i kultúrneho života vo svojich obciach. Viacerí krajania sú dnes angažovaními a aktívnymi členmi nášho Spolku, tvoria jeho základnú.

Zdalo by sa, že na budúcnosť krajanskej činnosti a nášho Spolku sa môžeme dívať optimisticky. Nie je to celkom tak. Totiž mnohé miestne skupiny, najmä na Orave, združujú veľmi málo mládež. Aby sa teda súčasná nepriaznivá situácia zmenila k lepšiemu, treba sa ešte viac usilovať pritiahnuť mládež do krajanského hnutia nielen presvedčovaním, ale aj prostredníctvom umeleckých súborov. Treba tiež bezpodmienečne obnoviť vyučovanie slovenského jazyka v základných školách, zatraktívniť vybavenie krajanských klubovní, skrátka konkrétnie naplniť naše heslo Mládež - naša budúcnosť. Potom budeme môcť s ozajstným optimizmom pozeráť do ďalších rokov s vedomím, že o našej slovenskej prítomnosti v Poľsku bude mať kto svedčiť.

F. Harkabuz z Harkbuza učí hrať 2-ročného vnúčika Daniela

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

V auguste 1945 som nastúpil do služieb Ministerstva zahraničných vecí (MZV) v Prahe. Zadeobili ma do politickej sekcie a pridelili mi poľský referát. Právnické štúdium na Slovenskej univerzite v Bratislave som ešte nemal ukončené. Promoval som až vo februári 1946. Štúdiu jazykov som sa venoval systematicky (na gymnáziu latinčinu, nemčinu a francúzštinu, počas univerzitných štúdií súkromne ruštinu, angličtinu a taliančinu), štúdium dejín, taktiež súkromne, sa dopĺňalo „univerzitami“ udalostí tridsiatych a štyridsiatych rokov, ked' som do spieval. A poľská problematika mi bola navyše blízka ako rodákovi z Tatranského Ždiaru.

Mojím bezprostredným šéfom na ministerstve mi bol starší pán Kabelka, kariérny diplomat, ktorý mal za sebou roky strávené aj na vyslanectve v Japonsku, no moja pracovná prax sa spontánne vyvinula tak, že som správy a návrhy aj diplomatických nôt predkladal bezprostredne štátnemu tajomníkovi JUDr. Vladimírovi Clementisovi. Tu je potrebné uviesť, že v zmysle Košického vládneho programu menoval prezident republiky 4.4.1945 vládu, v ktorej mali tri ministerstvá (zahraničných vecí, národnej obrany a zahraničného obchodu) ministrov a štátnych tajomníkov, pričom štátne tajomníci neboli námestníkmi ministrov, ale plnoodborní členmi vlády, zúčastňovali sa jej zasadnutí s hlasovacím právom, čiže ako ministri.

V poľskom referáte bolo práce nad hlavu, lebo československo-poľské vzťahy boli horšie ako zlé. Stručne povedané čs. strana stála na stanovisku obnovy predmnichovských hraníc, kdežto poľská strana požadovala zmene hraníc, najmä na Tešínsku. Prvé rokovanie v Moskve v júni 1945 sa skončilo neúspešne. Prof. Goetel mal vtedy povedať V. Clementisovi, že za šest rokov urobia Poliaci zo slovenského mesta Ružomberok mesto poľské, keď Clementis dôvodil, že na Orave a Spiši žije slovenská väčšina. Rinčali aj zbrane. Generál Aleksander Zawadzki hrozil, že obsadí Tešínsko obrnenou divíziou. Katowická rozhlasová stanica viedla v éteri protičeskú vojnu, akoby bol ešte rok 1938. Boli aj ďalšie oficiálne rokovania, ale bezúspešné. Medzitým prebehla Postupimská

konferencia i Mierová konferencia v Paríži, na ktorej som sa tiež zúčastnil, ako aj na podpísaní mierových zmlúv vo februári 1947 s Talianskom, Maďarskom, Rumunsom, Bulharskom a Fínskom. A vzťahy s Poľskom sme mali stále neusporiadane.

lednom zasadnutí v Košiciach dňa 5.5. 1945. Toto uznesenie splnila SNR dňa 20. mája 1945, keď podpredseda SNR N. Polák formálne odovzdal toto územie v Trstenej poľským zástupcom a slovenské pohraničné orgány sa okamžite stiahli na

hranice podľa stavu pred Mnichovom. To znamená, že v Poľsku ostali obce podľa hranice ustálenej r. 1924, a k Slovensku sa vrátili

územia, ktoré si Poľsko vynútilo po boku Nemecka v r. 1938, v dôsledku Mnichovského diktátu.

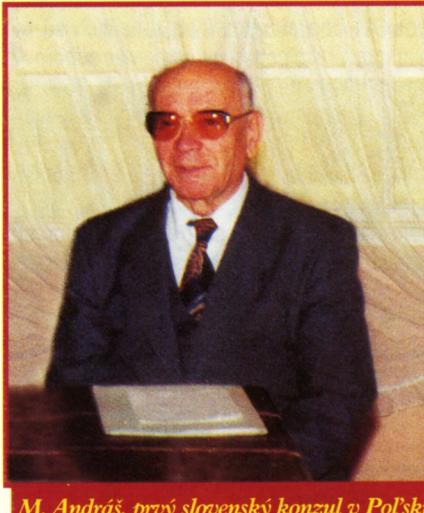
No slovenské obyvateľstvo sa s tým nechcelo zmieríť a došlo aj k ozbrojeným zrážkam. Definitívne bola poľská administratíva na týchto územiach zavedená až v júli 1945, keď sa stalo jasné, že júnové rozhovory poľsko-československé sa skončili fiaskom. Takto sa to aspoň hodnotí v poľskej literatúre (napr. J. Kwiek: *Żydzi, Łemkowie, Słowacy w województwie krakowskim w latach 1945-1949/50*, str. 166).

Súčasne prebiehala represívna činnosť proti občanom, ktorí sa hlásili k slovenskej národnosti. Táto nepriateľská činnosť poľských štátnych orgánov, to znamená štátnej správy, bezpečnostných orgánov, cirkevných hodnostárov, čo sa okrem iného prejavovalo vypovedaním slovenských učiteľov, kňazov, diskrimináciemi pri zásobovaní a pod., sa ešte umocňovala teroristickou činnosťou jednotlivcov a najmä skupín, ktoré vyvíjali zločineckú činnosť na vlastnú pásť. V tom vynikala najmä banda Kuraša - Ogňa, ktorá sa neštítila ani vrážd. Tieto chaotické pomery mali za následok, že v priebehu rokov 1945-47 utieklo do Československa asi 6 tisíc Slovákov z poľskej časti Oravy a Spiša.

Ako referent pre Poľsko som navštívil pohraničie s Poľskom jednak na Náchodku pri Kladsku, kde český živel presiahol bývalé nemecké hranice na tomto jedinom úseku a pri osídľovaní Kladská poľskými presťahovalcami dochádzalo tiež k rozličným prehmatom k autochtonnému českému obyvateľstvu, a taktiež na oravskom a spišskom úseku hraníc. V Spišskej Starej Vsi som bol zhodou okolnosti na prelome apríla a mája 1946, keď vŕcholili protislovenské excesy a došlo napr. aj k odvlečeniu a zavraždeniu štyroch Slovákov, otcov rodín z obce Nová Belá na Spiši. Bolo to dielo bandy Ogňa. Na základe prípadov, zachytených čs. orgánmi,

AKO MA MENOVALI

Až došlo naozaj k osobnému zásahu Stalina, ktorého výsledkom bolo podpísanie Zmluvy o priateľstve a vzájomnej pomoci medzi ČSR a Poľskom vo Varšave 10. marca 1947. Súčasťou zmluvy bol Dotatkový protokol, ktorý mal niekol'ko bodov, okrem iného záruku poskytovania recipro-

M. András, prvý slovenský konzul v Poľsku

čne menšinových práv Poliakom v ČSR a Čechom i Slovákom v Poľsku.

Aká bola situácia na severnom Spiši a hornej Orave po oslobodení koncom januára 1945 jednotkami Sovietskej armády, ako aj po ich boku bojujúcimi čs. a poľskými jednotkami? Treba jednoznačne povedať, že slovenské goralské obyvateľstvo tohto územia sa nechcelo zmieríť s opäťovným začlenením do poľského štátu a vyvíjalo nesmierne úsilie, aby ostalo pri Slovensku. Vysielanie delegácií, posielanie petícií, až po usporiadanie ľudového hlasovania, pri ktorom sa 98 % obyvateľov prihlásilo k slovenskej národnosti. Tie-to materiály odovzdali orgánom Sovietskej armády na podporu svojej požiadavky, aby boli ponechaní ako súčasť ČSR. Ako som už spomenul, Československo trvalo na obnove predmnichovských hraníc, čo náslo vyjadrenie v uznesení čs. vlády na pos-

podalo 6. mája 1946 MZV obsiahlu nótu poľskej vláde, ktorá bola nútenej priznať oprávnenosť našich sťažností, argumentovala aktívnym odporom slovenského obyvateľstva a bol to prvý prípad, keď poľská strana uznala existenciu Slovákov na týchto územiach.

Pri podpise Zmluvy o priateľstve a vzájomnej pomoci a Dodatkového protokolu sa dohodlo, že Poľsko otvorí konzulát v Ostrave a Československo konzulát v Katowiciach, ktoré budú mať okrem bežnej konzulárnej agendy aj na starosti svoje menšiny. Na vlastnú žiadosť som bol vymenovaný za titulára konzulátu ČSR v Katowiciach. V lete som ešte absolvoval kurz Akadémie medzinárodného práva v Haagu a v septembri po obdržaní meno-vacieho dekrétu, podpísaného prezidentom ČSR Edvardom Benešom a ministrom zahraničných vecí Jánom Masarykom, ako aj afidevitu podpísaného z poľskej strany prezidentom B. Bierutom a ministrom zahraničných vecí Modzelewskim, som navštívil Katowice a dohadol technické podmienky, ktoré viedli k otvoreniu konzulátu ČSR na Poniatowského ulici č. 23. Nebola to veľká vila, ale zmenstili sa v nej na prízemí úradné miestnosti a na poschodí som mal byť. Keďže som bol ešte slobodný, vzal som so sebou sestru Julianu, vtedy tiež ešte slobodnú (mala dvadsať rokov), aby mi viedla domácnosť.

Katowickým vojvodom bol vtedy generál Aleksander Zawadzki, ktorý mi vychádzal ochotne v ústrety. A bol prekvapený, keď som odmietol samostatnú vilu na rezidenciu s tým, že mi stačí objekt na ul. Poniatowského. Konzulárny obvod zahŕňal okrem Sliezsko-dąbrowského vojvodstva, ešte wroclawské, kakovské, rzeszowské a okres i mesto Čenstochovú.

Urobil som nástupné návštevy, predovšetkým na MZV vo Varšave, kde ma dosť prekvapila netaknosť p. Wiesława Sobierajského, vedúceho pracovníka, ktorý sa nezdržal poznámky, že sa aspoň naučím „svoj rodný jazyk“, čím narážal na môj goralský pôvod.

Tu by som chcel aspoň niekoľkými slovami zaujať stanovisko k nášmu goral-skému dialekту a slovenskému národnému povedomiu. Pochádzam z čisto goral-skej ždiarskej rodiny (otec Matej Andráš, matka Rozália Olekšáková, otcova matka Tekla, rod. Kriššáková a mamina matka

Mária, rod. Mihaláková). Doma sme hovorili medzi sebou i s ďalšími rodinnými príslušníkmi zásadne vždy ždiarskym dialektom, aj keď sme už absolvovali strednú i vysokú školu. S cudzími ľuďmi sme konverzovali spisovnou slovenčinou. Tento bilingvismus neboli ničím násilným, plynul celkom prirodzeno. Spisovná poľština nám bola cudzou rečou, vzdialenejšou ako spisovná čeština. Prispievalo k tomu nesporné aj poľské oslovovanie cez treťiu osobu, čo nám pripadalo vyumelkovane, cudzie. Keď som si osvojil spisovnú poľštinu počas môjho trojročného pôsobenia v Poľsku, nerobilo mi nijaké problémy hovoriť s ktorýmkolvek z týchto troch jazykov, resp. štyroch vrátane češtiny, pretože chápem aj goralský dialekt ako odlišný, výrazne odlišný od poľštiny i slovenčiny. Pritom som si poľštinu osvojil dokonale, takže sa mi často stávalo, že ma neznámi považovali za Poliaka. Čo sa týka slovenského národného povedomia, docentka Kriššáková-Dudášová dokazuje, že je to výsledok asi päťstoročného spoločného vývoja s náromom slovenským, takže násilné narúšanie tohto stavu, o ktoré sa usilujú niektorí Poliaci, spôsobuje tomuto etniku výraznú ujmu a krievu. Viac k tomu nemám čo dodať, iba ak to, že vystúhalci z tohto regiónu v Amerike si zachovali svoje slovenské národné povedomie a aktívne bojovali proti pripojeniu svojich dedín k Poľsku. To tiež nevyžaduje nijaký komentár.

Práca v novom prostredí sa rozbiehala veľmi rýchlo. Spolupráca s čs. veľvyslanectvom vo Varšave bola dobrá, veľvyslanec p. Hejret, starý mládenec, mi vychádzal v ústrety, rovnako ako radca Julio Chorváth a tlačový pridelenc Jozef Šedivý ma ochotne sprevádzal na služobných cestách ku krajanom na Oravu a Spiš.

Slovenská menšina sa ocitla v Poľsku roku 1920 aj so svojím územím a hoci aj vtedy sa domáhala svojich menšinových práv, z čs. strany jej neposkytli nijakú ochranu. Poľská strana ich odmietala uznáť za Slovákov, tvrdiac, že sú to etnickí Poliaci. A keď v tridsiatych rokoch Karol Sidor sa verejne ohlásil a vystúpil na ich ochranu, dostal na stránkach poľských novín tvrdú odmietavú odpoveď, že v Poľsku nežije nijaká slovenská menšina. Cez vojnu v rokoch 1939 až 1945 boli súčasťou Slovenskej republiky

a za tých krátkych šesť rokov sa národné naplnu rozšírili a potom od oslobodenia koncom januára 1945 až do začlenenia do poľského štátu v júli - hoci slovenské orgány toto územie formálne odovzdali 20. mája 1945 poľským zástupcom - tvrdo a húževnatovo bojovali, aby ostali v rámci Slovenska.

Mojím poslaním bolo predovšetkým pôsobiť, aby sa upokojila celková atmosféra medzi obyvateľstvom a aby sa prikročilo k reálnemu zavádzaniu menšinových práv, k čomu sa zaviazala poľská vláda v Dodatkovom protokole. Slováci odmietali posielat svoje deti do poľských škôl, napr. v septembri 1945 nebola otvorená ani jedna škola a vo februári 1946 navštěvovalo poľské školy len 72 % detí. V apríli 1947 vyslalo Ministerstvo osvety z Varšavy na Spiš a Oravu školského vizitátora Stefana Bąkowskiho, ktorý po návrate navrhol otvoriť jednu slovenskú školu pre Spiš v Nižných Lapšoch a jednu slovenskú školu pre Oravu v Jablonke. Mali to byť akési zberné školy s internátnymi. Toto riešenie sme odmietli ako neprijateľné a stáli sme na stanovisku, že potrebný počet škôl so slovenským vyučovacím jazykom možno otvoriť len na základe riadne uskutočnených zápisov vo všetkých obciach, v ktorých Slováci žijú. Vzhľadom na počet už prihlásených žiakov boli poľské školské orgány nútene prikročiť v polovici šk. roka 1947/48 k zriadeniu ďalších 8 slovenských škôl, z toho 2 na Spiši v Novej Belej a Kacvíne a šesť na Orave - v Podvku, Chyžnom, Oravke, Malej Lipnici, Hornej Zubrici a v Jablonke-Boroch. V tejto posledne menovanej obci na začiatku šk. roka 1947/48 do poľskej školy začalo chodiť len jedno dieťa. Až 10. decembra 1947, keď bola otvorená slovenská škola, prihlásilo sa do nej 67 žiakov. Na základe vytrvalých požiadaviek Slovákov, podporovaných zákrokmi a urgenciemi veľvyslanectva ČSR vo Varšave a konzulátu ČSR v Katowiciach, oznámilo Ministerstvo školstva vo Varšave 5.11.1948, že sú predpokladky pre otvorenie 33 slovenských škôl, do ktorých boli prihlásených 2308 žiakov. Podľa našich odhadov nezapísaných ostávalo vtedy ešte asi 1465 žiakov slovenskej národnosti.

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

NAŠI JUBILANTI

Neraz sa môžeme stretnúť s názorom, že dnešní mladí ľudia berú sviatosť manželstva na ľahkú váhu. Preto je toľko nevydarených manželstiev a teda aj rozvodov. Voľakedy mali ľudia oveľa ťažší život a predsa vydržali v manželstve celé desaťročia a dokázali jeden druhého podporovať. Je priam až radosť počúvať životné príbehy manželov, ktorí celý svoj život prežili v šťastí a láske, aj keď nie v blahobytte. Medzi také manželské páry patria aj krajania Ján a Žofia VOJTAŠOVCI, ktorí vo februári t.r. oslavili 60. výročie spoločného života.

Detstvo na dedine

Obaja manželia prišli na svet na začiatku dvadsiateho storočia v slovenských roľníckych rodinách. Žofia Vojtasová sa narodila 21. septembra 1921 v Jurgove. Jej rodičia Andrej a Mária Tiborovci gazdovali na neveľkom hospodárstve. Andrej Tibor ešte za slobodna bol dvakrát v Amerike, vďaka čomu sa mu podarilo trošku zveľať gazdovstvo. S manželkou Máriou mali päť detí - synov Andreja a Jozefa a dcéry Máriu, Annu a najmladšiu Žofiu. Žiaľ, štyri deti manželom Tiboro-

Manželia Žofia a Ján Vojtasovci

Okrem hájnenia Vojtasovci gazdovali na neveľkom hospodárstve, na ktorom však bolo dosť práce aj pre deti. Preto po skončení troch tried základnej školy v Podspádoch Ján už

60 ROKOV V ZHODE A LÁSKE

vcom zomreli, čo na začiatku minulého storočia, keď zdravotná starostlivosť na vidieku mala nízku úroveň, nebolo ničím neobvyklým. Žofin otec popri gazdovaní pracoval aj v tatranských lesoch. Po ukončení základnej školy aj ona tam začala pracovať. Medzitým sa jej súrodenci osamostatnili, sestry sa vydali v Jurgove a brat Jozef musel z roku 1939 narukovať na vojnu. Domov sa už nevrátil. Rodine prišlo len oznamenie, že zahynul 9. septembra 1944 v Holandsku. Najstarší brat Andrej bol elektrikárom. Ani jemu však nebolo súdené dožiť sa vysokého veku. 2. marca 1961 tragicky zahynul na jurgovskej píle, kde bol zamestnaný.

Ján Vojtas, sa narodil 22. júna 1914 v Ždiari. Podobne ako Žofia, mal štyroch súrodencov - bratov Sebastiána, Jozefa a Alojza a sestru Hélenu. Jeho rodičia Sebastián a Mária Vojtasovci pochádzali z Jurgova. Prestaňovali sa do Ždiaru, keď sa Sebastián zamestnal ako hájnik u kniežaťa Hohenloheho.

Pamiätkový záber zo svadby Vojtasovcov v r. 1942

nepokračoval vo vzdelávaní, ale musel pomáhať na gazdovstve. Keď podrástol, začal pracovať aj on v tatranských lesoch. V roku 1926 Sebastian Vojtas prestal hájniť a vrátil sa s rodinou do Jurgova.

Vojnové útrapy

V lesoch Ján pracoval do roku 1938, keď dostal povolávací rozkaz na základnú vojenskú službu. Narukoval do Tarnopoľa, kde ho 1. septembra 1939 zastihlo vypuknutie druhej sv. vojny. Hneď vedel, že domov sa tak skoro nevráti. Jeho oddiel bol odvelený na obranu Čenstochovej, kam však nedošli. Museli zostať v Skaržysku Kamiennej, kde sa zapojili do bojov vo Świętokrzyských lesoch. Po niekoľkých dňoch zaťažtých bojov ich Nemci vzali do zajatia a prepravili do zajateckého tábora pri Wroclawí. Bolo to veľmi ťažké obdobie v jeho živote. V tábore vládol hlad a zima, preto sa Ján dobrovoľne hlásil do práce u miestnych gázdov, kde sa mohol aspoň najest. V zajatí strávil celý rok. Keď ho prepustili, vďaka intervencii prof. Alojza Miškoviča na Slovenskom veľvyslanectve v Berlíne, mohol sa konečne vrátiť domov. Vtedy už Jurgov patril opäť k Slovenskej republike. Po nejakom čase Ján opäť dostal povolávací rozkaz. Naštastie na front už nemusel ísť, absolvoval len niekoľkotýždňové zaškolenie v Spišskej Novej Vsi. Vojenskú uniformu si však musel obliecť ešte raz, koncom vojny, keď už bol ženatý. Povolali ho na manévre do Liptovského Mikuláša, odkiaľ mal byť s celým oddielom odvelený na front. Skôr však dostal niekoľko dní dovolenky, preto sa išiel rozlúčiť s rodinou. Medzitým bol jeho oddiel rozviazaný, takže sa už nemal kam vrátiť. Vojnovým útrapám sa nevyhol ani Jánov brat Jozef, ktorý tiež dlhší čas strávil v zajatí.

Na dobré a na zlé

Ján a Žofia sa poznali od detstva. Dnes by už ani nevedeli povedať kedy presne sa ich kamarátstvo prerodilo na hlbší cit. Žofia však s radosťou spomína na mladosť, keď Ján začal za

ňou častejšie chodievať. Jej rodičia vlastnili pasienky v Durštine, kde Žofia s ďalšími jurgovskými dievčatami cez leto pásala kravy. Večer ich tam chodievali navštěvovať jurgovskí mládenci. Práve tam sa Ján začal prihovárať Žofii.

- Zo začiatku som sa ho trošku bála, - spomína Žofia. - Ved' Ján bol taký vysoký, urastený mládenec. Hned som sa však presvedčila, že je to skromný a dobrý človek, ktorý ma má rád. A keďže ja som jeho city opätovala, zanedlho bola svadba.

Sobáš mali 4. februára 1942 v jurgovskom kostole. Sobášil ich slovenský kňaz Anton Bakeš. Istý čas po svadbe bývali osobitne, potom sa Ján nastahoval k Žofii, ktorá sa musela staráť o starých rodičov. Spoločne sa pustili do práce na hospodárstve, pričom Ján robil dodatočne aj v TANAP-e.

- V lesoch som pracoval celý život, - hovorí Ján. - Najprv som robil rôzne práce pri čistení či výrube hory. Posledných 13 rokov som pracoval na píle v Podspádoch. Do dôchodku som prešiel v roku 1975.

Po celý ten čas starostlivosť o výchovu detí a o gazdovstvo spočívala v hlavnej miere na pleciach Žofie. Popri tom ešte 10 rokov robila na krosnách koberce pre Cepeliu. Postupne Boh obdaril manželov Vojtasovcov piatimi deťmi. Najstaršia dcéra Mária sa narodila v roku 1943, dnes žije v Podzámčoku pri Zvolene. Na Slovensko odišla aj druhá dcéra - Anna (nar. 1945), ktorá býva v Mlynčekoch pri Kežmarku. Syn Jozef (nar. 1949) ostal gazdovať na rodičovskom hospodárstve. Najmladší syn Ján zomrel vo veku 4 rokov.

Št'astné manželstvo

Manželia Vojtasovci prezívali spolu veľa štastných aj ťažkých chvíľ. Ako dnes spomína Žofia, zvlášť ťažké obdobie začali v prvých rokoch manželstva, keď Ján musel narukovať do armády a Žofia ostala doma s malým dieťaťom. Aj keď nikdy nemali na ruzech ustlaté, žili spolu zhodne a šťastne. Dnes sa im zdá, že tých 60 rokov spoločného života ubehlo veľmi rýchlo.

- Musím povedať, že celý život sme spolu prežili veľmi šťastne, - hovorí Žofia. - Aj keďžijeme spolu už 60 rokov, vždy sme dobre vychádzali. Vždy sme sa mali radi, vedeli sme sa navzájom pochopiť a akceptovať. Neraz nám bolo ťažko a roboty sme mali vždy veľa, avšak jeden druhému sme boli oporu po celý čas. Všetkým manželom by som priala také šťastné spolunažívanie ako je naše.

Ako vratia manželia Vojtasovci, ľudia majú dnes oveľa ľahší život ako za čias ich mladosti, ale nevedia si to väžiť. Preto neraz nedokážu ani šťastne žiť.

Slovenské národné povedomie si obaja vyniesli z rodného domu. Aj oni vychovali svoje deti v tomto duchu. Obaja boli od začiatku aktívnymi členmi Miestnej skupiny SSP v Jurgove a vernými čitateľmi Života. Ich syn Jozef plní v súčasnosti funkciu predsedu MS. Žofia bola v mladosti členkou jurgovského divadelného krúžku, ktorý viedli prof. Griger a učiteľ Repiščák. Veľmi rada spomína na toto obdobie. Ako vratí, účinkovanie v divadelnom krúžku ju, ako aj iných členov, veľmi bavilo a tešil ich každý úspech.

Dnes sa manželia Vojtasovci okrem detí môžu tešiť aj desiatim vnukom a šiestim pravnukom. Ku krásnemu životnému jubileu - 60. výročiu sobáša im srdiečne blahoželáme a do ďalších rokov prajeme veľa zdravia, pohody a ešte viac šťastia v ich manželskom spolunažívaní.

Text a foto: JÁN BRYJA

KRÁTKO Z ORAVY

Vo Veľkej Lipnici-Centre pokračujú práce na výstavbe požiarnej zbrojnice (na snímke). Škoda, že pre nedostatok finančných prostriedkov sa výstavba ťahá už niekoľko rokov.

* * *

V apríli (4. 4.) sa 85 rokov dožil krajan Ján Filipek z Jablonky, 14. 4. oslávi 80. narodeniny krajan Juraj Čiščoň z Oravky, bývalý účastník 2. svetovej vojny a spoluzakladateľ miestnej skupiny SSP v obci a 21. 4. sa dožíva 80 rokov Karol Ištók z Chyžného. 5. 4. sa dožil 55 rokov Marián Pytel z Podsklia. Našim jubilantom srdiečne blahoželáme a prajeme najmä veľa zdravia a spokojnosti v ďalšom živote.

* * *

V noci z 13. na 14. februára t.r. došlo v krajanskej klubovni OV SSP v Jablonke k pokusu o krádež s vlámaním. Zlodeji, ktorých vystrašil náhodný okoloidúci, súčasť nesťačili nič vyniesť, ale spôsobili značné materiálne škody na vybavení miestnosti. V období od novembra do februára t.r. ukradol neznámy páchateľ z pivnic vo Veľkej Lipnici skoro tonu zemiakov. 14. februára t.r. vykopali robotníci počas zemných prác vo Veľkej Lipnici delostrelecký granát z obdobia 2. svetovej vojny. Nebezpečný nález zabezpečili privolaní mýneri.

* * *

Na cintoríne v Podvyleku sa nachádza viacero starodávnych hrobov so zachovanými slovenskými nápismi, medzi nimi náhrobky Márie a Floriána Makuchovcov (na snímke), pochádzajúce z konca 19. storočia.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Už dlhší čas na stránkach nášho časopisu prinášame životné príbehy najstarších krajčanov, ktorých skúsenosti sú pre nás bohatým zdrojom poučenia. Tentoraz sme sa zastavili v Hornej Zubrici, kde žije skoro 90-ročná Júlia PAVLÁKOVÁ, rod. Mšalová. Babička, ktorá patrí medzi najstarších obyvateľov obce, si na svoj život zaspomína v spoločnosti svojej netere Lýdie Mšalovej.

Ťažký život

Júlia Pavláková sa narodila 7. októbra 1912 v Hornej Zubrici, v slovenskej rolnickej rodine Jána a Rozálie (Durčákovej) Mšalovcov. Jej rodičia gazdovali na niekoľkohektárovom hospodárstve, z ktorého bolo len veľmi ťažko vyžiť početnej rodine. Mala ôsmich súrodencov: štyri sestry - Cecíliu, Jóhanu, Máriu a Emíliu a štyroch bratov - Jána, Františka, Ignáca a Eugena. Sestričky Johana a Mária zomreli ešte maličké a brat Ignáč ako 12-ročný (na následky prechladnutia). Dnes už nežijú ani jej bratia Ján, František (otec Lýdie Mšalovej) a Eugen. V Dolnej Zubrici žije ešte jej sestra Emília (Knapčíková).

Kedže ľuďom bolo v tom čase ťažko dorobiť si na neúrodných oravských políčkach, kto mohol, hľadal si prácu mimo obce. Mnohí vycestovali do Ameriky. Tak bolo aj v rodine Mšalovcov. Ako prvá odišla z domu jej staršia sestra Cecília, ktorá bola najskôr pol roka v Budapešti a odtiaľ sa vybrala do USA (1913). Júlia mala vtedy jeden rok. Za „velkú mláku“ onedlho odišiel aj jej brat Ján, ktorý sa usadil v Clevelande, kde aj zomrel.

Júlia musela už odmalička spolu s ďalšími súrodencami pomáhať na rodičovskom hospodárstve. Najskôr pásla kravy, potom pomáhalu pri ťažších polných práciach a v domácnosti.

- Kedže vtedy sa všetko robilo ručne, - spomína, - bolo veľmi ťažko. Orali sme kořom, obilie sa mlátilo cepami a mama chodievala prati do potoka. Jedávali sme čierny jačmenný chlieb, na ktorý sme si sami mleli múku, kapustnicu, zemiaky a v lete sme zbierali lesné plodiny a lipový kvet, ktorý sme

ZO SLOUENSKÉHO RODU

usušili a mali sme na celú zimu dobrý čaj.

Júlia medzitým v Hornej Zubrici vychodila šesť tried ľudovej školy, kde sa najskôr učila po slovensky a potom po poľsky. Pamäta si, že sa učili hlavne zo slabikára a namiesto zošitov používali drevenú tabuľku, na ktorej písali griflíkom. V jednej triede boli žiaci štyroch ročníkov. Ked' trochu podrástla, chodila na trh do Jablonky predávať vajíčka a mlieko.

Babička Júlia Pavláková

- Za zarobené peniaze, - spomína, - sme kupovali cukor, sol', petrolej a látky na šaty. V detstve, podobne ako ostatné deti, som chodila v lete boso. V zime som nosila krpce, pod ktorými boli omotané onuce. Prvé topánky som dostala ako 14-ročná a vydržali mi niekolko rokov. Obúvala som si ich totiž iba pred kostolom.

Po vychodení školy zostala Júlia pracovať na rodičovskom hospodárstve. Kedže medzitým jej zomrela mama, zostala na gazdovstve s otcom a staršou sestrou Emíliou.

Manželstvo a rodina

Júlia sa vydala ako 25-ročná za Ferdinandu Pavláka z Dolnej Zubrice. So-

báš mali 10. júla 1937 v kostole sv. Michala v Hornej Zubrici.

- Manžel mal päť súrodencov, - pokračuje, - dve sestry - Genovévu a Jóhanu a troch bratov - Ignáca, Teodora a Františka. S Ferdinandom sme sa poznali už oddávna a hoci si ma chcel zobrať oveľa skôr, ja som ho vtedy nechcela. Preto sa oženil s druhou, ale po roku zostal vdovcom. Začal opäť prichádzať k nám a prosil ma o ruku. Hoci ma mnohí odhovárali od sobáša s vdovcom, zobrať sme sa. Svadbu sme mali veľmi skromnú, totiž vtedy už, žiaľ, nežil môj otec.

Po svadbe začali manželia Pavlákovci bývať v dome Júliiných rodičov, keďže sestra Emília sa medzitým vydala do Dolnej Zubrice. Pustili sa teda do práce na spoločnom hospodárstve, zákratko si postavili nový dom a postupne sa im narodilo sedem detí: Bronislava, Ján, Vladislav, dvojčičky Helena a Anna, Bronislav (zomrel v dojčenskom veku) a napokon najmladší, tiež Bronislav (1956). Manžel Júlie Ferdinand našťastie nemusel narukovať na vojenčinu, hoci povoleniu do slovenskej armády sa na koniec predsa len nevyhol. Po volávací lístok do vojenského útvaru v Žiline dostal v lete 1943, ale naštastie po 3-týždňovom zaškolení ho prepustili domov.

- Za Slovenského štátu, - pokračuje J. Pavláková, - bolo ľuďom na Orave dobre. Nevyskytovali sa krádeže, neboľi vysoké dane, občania dostávali prídelky na múku, cukor a pod. Po skončení vojny museli rolníci odovzdávať vysoké kontingenty, začali sa krádeže, dokonca aj nám ukradli kravu. Múku sme v tom čase chodievali mlieť do mlyna v Hornej Zubrici. Za mletie sa mlynárovi neplatilo, kedže bola dohoda, že si za mletie zoberie časť múky.

Aby mohol Ferdinand vyživiť svoju početnú rodinu, privyrábal si na stavbách a neskôr sa zamestnal v obchode v Dolnej Zubrici. Obchodníctvu napokon zostal verný až do konca a istý čas pracoval dokonca v dvoch obchodoch Gminného družstva v Hornej Zubrici. Po od-

chode do dôchodku (1968) ho za pul-tom železiarskeho obchodu vystriedala jeho dcéra Helena (Jašurková). Ďalšia dcéra Bronislava, absolventka Jagellovskej univerzity v Krakove, býva v súčasnosti s manželom a deťmi v Novom Targu, Ján, Helena a Anna s rodinami žijú v Hornej Zubrici a Vladislav s rodinou býva v Dolnej Zubrici. Júliin manžel Ferdinand (nar. 1906) zomrel v roku 1972.

Silné slovenské povedomie

Popri práci a starostlivosti o rodinu sa Ferdinand nevyhýbal ani rôznym spoľočenským funkciám. Dlhé roky bol členom obecného požiarneho zboru, aktívne pôsobil v krajskom hnutí, v tom ako predsedu MS SSP v obci. Spolu s manželkou bol totiž od začiatku členom Miestnej skupiny SSP v Hornej Zubrici. Manželia Pavlákovci boli vernými čitateľmi Života prakticky od začiatku jeho vychádzania (1958).

Slovenské národné cítenie bolo v rodine Pavlákovcov, ako aj Mšalovcov vždy veľmi silné. Júliin brat František (Mšal) patril v roku 1947 k spoluzakladateľom nášho Spolku v obci, jeho dcéra Lídya Mšalová je krajská aktivistka, členka ÚV SSP, vynikajúca výtvarníčka a bývalá učiteľka slovenčiny. Slovenčinu v Hornej Zubrici vyučovala aj jej sesternica a členka OV SSP na Orave Vladislava Bogaczová. Tvrďom Slovákom a spoluzakladateľom Spolku bol manžel Júliinej sestry Emílie, Ignác Knapčík z Dolnej Zubrice.

- Všetky svoje deti, - pokračuje J. Pavláková, - sme sa snažili vychovávať v slovenskom národnom duchu. S manželom, ktorý bol dobrým a mimoriadne sporívym človekom, som prežila 35 rokov pokojného a dobrého života. Hoci neraď nám bolo veľmi ťažko, dokázali sme si vzájomne pomáhať a tešiť sa zo všetkého dobrého, čo nám priniesol osud.

Babička, ktorá žije u svojej dcéry Anny, sa dožila už devätnásťich vnukov a šestnásťich pravnukov. Do ďalších rokov želáme Júlii Pavlákovej veľa zdravia, pohody a pekné, príjemné chvíle v kruhu rodiny.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

MUZIKANTI Z HARKABUZA

Voľakedy takmer v každej obci bola ľudová sláčiková kapela, ktorá hrávala na svadbách, zábavách, obecných slávnostach a rozveselaovala ľudí aj pri iných príležitostiach. Postupne však husle prestali byť módne, mladých zaujali radšej gitary a iné moderné nástroje, a tak dávne kapely, keďže nenachádzali nasledovníkov, začali postupne zanikať. Dnes je ich už málo, spravidla len tam, kde pôsobí nejaký folklórny súbor, ktorý sa pre svoj program snaží udržať pôvodnú sláčikovú kapelu.

Jedna z takýchto starých ľudových kapiel, ktorá v tomto roku oslavuje polstoročie svojej činnosti, existuje dodnes

Spočiatku nemali názov a volali sa jednoducho hudbou Franka Harkabuza. Chceli hrať dobre a preto začali tvrdy cvičiť, stretávali sa dokonca niekoľkokrát v týždni. Keď už naozaj hrali dobre, začali ich čoraz častejšie pozývať na obecné zábavy a svadby. Muzikantov z Harkabuza si všimol aj bývalý riaditeľ Gminného kultúrneho strediska v Rabe Wyżnej Ryszard Klamerus, ktorý im začal pomáhať pri organizovaní vystúpení. Navrhli im tiež názov Ostrisovania, odvodený od vrchu Ostry, ktorý sa vypína nad obcou. Postupne sa ku kapele pridala novozaložená speváckotanečná skupina, s ktorou začali nacvi-

Harkabuzskí muzikanti. Zľava F. Harkabuz, J. Smiech, J. Oškvarek a V. Kapuščák

v Harkabuze. Tvoria ju štyria krajskí zapáleni - František Harkabuz (husle), Jozef Smiech (husle), Jozef Oškvarek (druhé husle) a bývalý predsedu miestnej skupiny SSP Vendelín Kapuščák (basa).

Zakladateľom kapely je čerstvý sedemdesiatnik František Harkabuz (nar. 26. marca 1932), vynikajúci hudobník, člen Ústredného výboru SSP a veliteľ požiarneho zboru v obci. Na prvých husličkách sa učil hrať už za mladi spolu so svojím piateľom Jozefom Smiechom (nar. 24. februára 1936), keď pásavali kravy. Keď podrástli a už sa ako-tak naučili hrať, rozhodli sa založiť kapelu. Chýbal im však hráč na druhé husle a basista. Prizvali teda svojho seduho Jozefa Oškvareka (nar. 10. augusta 1932), ktorý bol celkom dobrým kontrášom, no a basistu Vendelína Kapuščáka (nar. 14. septembra 1924).

čoval spoločný program. Keď bol program hotový, vystúpili s ním dokonca na prehliadke folklóru národnostných menšín vo Varšave, kde dosiahli veľký úspech. Potom nasledovali vystúpenia na iných podujatiach, o.i. v Krynici a Limanowej, na súťaži v Novom Targu, na regionálnych a samozrejme i krajských kultúrno-spoločenských podujatiach. Na tieto vystúpenia si muzikanti z Harkabuza dodnes milo spomínajú.

Dodajme na záver, že kapela oslávi 50. výročie svojho vzniku v júni t.r. Všetci jej členovia sa tešia dobrému zdraviu a keď im to čas dovolí, stretávajú sa a radi si zahrajú aj dnes. Dúfame, že v ich tradíciách budú pokračovať mladí muzikanti, ktorých začali zaúčať. Do ďalších rokov im želáme veľa zdravia a spokojnosti.

(pk)

ZO ŽIVOTA KREMPÁCH

Krempachy sú sice neveľkou, ale peknou a ambicioznom spišskou dedinou. Obec tvorí okolo 220 domov v hustej radoivej zástavbe, v ktorých žije takmer 1300 obyvateľov. Dalo by sa povedať - obec ako každá iná, a predsa odlišná. Má svoje vlastné starosti, radosti a plány do budúcnosti.

U richtára

Ak sa chceme o obci niečo dozviedieť, ideme tradične k richtárovi. Krempašský richtár Ján Kalata sa teší veľkej dôvere miestnych obyvateľov, čoho najlepším dôkazom je fakt, že plní túto funkciu už niekoľko volebných období. Dôveru si získal aj vďaka tomu, že ku každému pristupuje rovnako, bez ohľadu na jeho národnosť. Preňho sú dôležité predovšetkým záujmy obce a jej dobro. J. Kalata ma ochotne oboznámiť s krempašskými novinkami, ale aj problémami a potrebami obce.

- Minuloročné povodne neušetrili ani našu obec, - hovorí richtár. - Potok, ktorý sa vylial v strede obce, narobil veľa škôd. A to ani nevravím o zničených polných cestách. Takmer všetky peniaze, aké sme mali k dispozícii, išli na ich opravu. Dopoludne sme však nedostali odškodné.

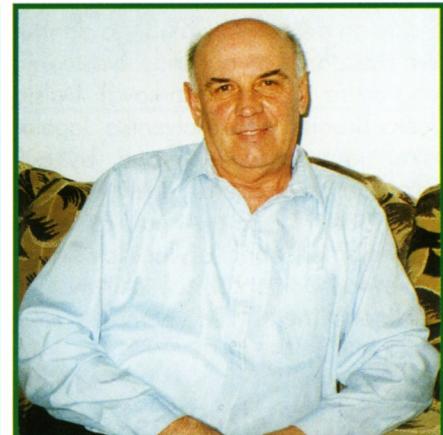
Aj tohtoročné prostriedky z gminného úradu, tzv. richtárske peniaze, pôjdu v hlavnej miere na opravy ciest. Nový asfalt si vyžaduje aj hlavná cesta cez obec, v ktorej voda narobiла veľa dier. Krempachy však majú aj iné potreby. Napr. nadálej nie je v tejto obci zavedená kanalizačná sieť. Aj keď jej plány sú pripravené

už niekoľko rokov, chýbajú na ňu prostriedky.

- V súčasnosti je pre nás dôležitejšia prístavba školy, - hovorí J. Kalata, - preto na tento ciel pôjdu prostriedky. Aj keď kanalizácia by sa nám tiež zišla. Najbližšia čistička odpadových vôd je v Děbne, na ňu by mala byť napojená kanalizačná sieť z našej obce. Nevedno však, či by nebolo lepším riešením postaviť čističku na mieste pre Krempachy a Novú Belú.

Treba podotknúť, že Krempachy na prvý pohľad pôsobia dojmom veľmi čistej obce. Zaujímalo ma, či nemajú problémy s nelegálnymi smetiskami. Na rozdiel od mnohých spišských obcí, Krempašania si nekupujú vrecia na smeti, ale majú smetné koše. Podľa richtára je to lepšie riešenie ako s vrecami, lebo koše sú pravidelne vyprázdrované, platí sa len raz a netreba zakaždým kupovať nové vrece.

- Každá domácnosť platí za vývoz smeti 50 zlотовých ročne, - vraví. - Smeti sú vyvážané každé dva týždne na smetisko v Novej Belej. Takto bude však len do konca júna. Potom má

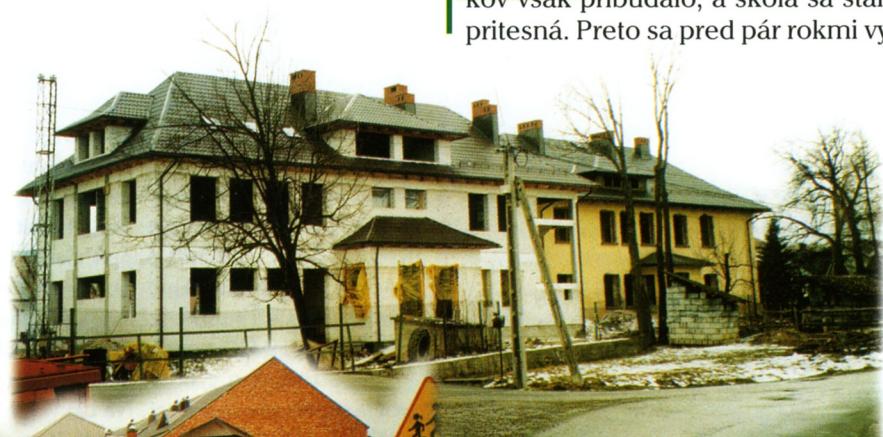
Richtár Ján Kalata

byť smetisko zavreté a možno aj my budeme musieť kupovať vrecia a vyvážať smeti na Slezsko alebo inde.

A aké sú plány richtára na tento rok? - *Chcel by som pre obec urobiť čo najviac, lenže naše možnosti sú z finančného hľadiska dosť obmedzené. Krempašania sú však schopní urobiť veľa prác svojpomocne. Na tento rok nám z gminného rozpočtu vymedzili 49 611 zlôtých. Sú to tzv. richtárske peniaze. Z toho musíme zaplatiť celoročné uličné osvetlenie, vývoz smeti a iné potreby. Okolo 10 tisíc zlôtých nám ostane na opravu ciest.*

Škola

Základná škola v centre obce slúžila miestnym žiakom dlhé roky. Žiacikov však pribúdalo, a škola sa stala pritesná. Preto sa pred pár rokmi vy-

Opravovaná krempašská základná škola

Budova gminného gymnázia v Krempachoch

učovanie uskutočňovalo aj mimo nej, napr. na fare. Na jeseň 1995 sa začala výstavba novej školy, ktorá pôvodne mala slúžiť ako základná škola. Krempašania sa s chutou pustili do stavebných prác, ktoré podľa predpokladov mali trvať päť až šesť rokov. Medzitým sa však v Poľsku začala školská reforma a tak nový objekt bol určený na gminné gymnázium. Krempašania predbehli plány, keďže už po štyroch rokoch výstavbu ukončili a 4. septembra 1999 sa konala slávnostná posviacka a otvorenie novej školy, do ktorej sa okrem gymnazistov dočasne presťahovali aj žiaci základnej školy. V starej škole, ktorá už nevyhovovala požiadavkám súčasnej doby, sa v minulom roku začala rozsiahla oprava. Vyrástla pri nej väčšia prístavba, v ktorej má byť o.i. telocvična a niekoľko vyučovacích miestností. Aj tu práce prebiehajú rýchlo. Už v septembri t.r. by mala byť škola aj s prístavbou odovzdaná do užívania.

- Ukončenie opravy a prístavby školy je pre nás prioritná záležitosť, - hovorí J. Kalata. - Verím, že do septembra bude všetko hotové. Všetky náklady hradí Gminný úrad v Novom Targu. V súčasnosti (koncom februára - pozn. red.) je už celý objekt zastrešený. 18. marca sa bude konať súbeh, v ktorom vyberieme firmu pre montáž elektrickej inštalácie a ústredného kúrenia. Do konca marca by už mali byť hotové všetky okná a dvere. Dúfam, že všetko pôjde podľa plánu a naši žiaci začnú nový školský rok už v novej škole.

Dúfame aj my, že krempašskí žiaci budú mať z novej školy radosť a budú v nej dostávať len dobré známky. Bude sa v nej, samozrejme, učiť aj slovenský jazyk. V tomto roku sa na základnej škole v Krempachoch slovenčinu učí okolo 70 žiakov. Slovenský jazyk sa tu vyučuje od nultej po šiestu triedu. Na ZŠ a na gymnáziu ho vyučuje krajanka Zofia Chalupková.

Medzi športovcami

Šport má v Krempachoch už dlhočinnú tradíciu. Ľudový športový zväz (LZS) tu vznikol pred vyše 30 rokmi. Jeho prvým predsedom bol František Horník. Už vtedy sa začali Krempašania zaujímať o futbal. Čoskoro sa prihlásilo toľko záujemcov, že utvorili futbalové

mužstvo, ktoré sa postupne prebojovalo do oblastnej ligy. Krempašania mali aj veľmi dobré volejbalové mužstvo, ktoré viedol Jozef Petrášek. Dlhé roky úspešne hrávali v oblastných súťažiach a organizovali i medzinárodné turnaje za účasti volejbalistov zo Spišskej Belej, s ktorými úspešne spolupracovali, ako aj ďalších mužstiev z okolia. Pred dvoma rokmi si Krempašania zriadili nové športové ihrisko, na ktorom môžu trénovať a hrať zápasy. V minulom roku krempašskí futbalisti postúpili do B-tryedy oblastnej ligy. V tejto sezóne hrajú zatiaľ so striedavým štásťom a nachádzajú sa v strede tabuľky. Mužstvo je však veľmi ctižiadostivé a ráta s lepšími výsledkami. V súčasnosti futbalové mužstvo združuje 30 hráčov v skupine seniorov a 23 juniorov. Ako nám povedal predseda LZS-u Franciszek Tomaszkowicz, v súčasnosti majú isté kádrové problémy, keďže veľa hráčov odišlo na základnú vojenskú službu. Preto ani nemali príliš veľké šance na postup do skupiny A. V máji sa začne nová sezóna pre futbalistov. Pred jej začiatom čaká krempašanov ešte niekoľko sparingových stretnutí z mužstvami Fridmana, Nižných Lápš, Gronkowa a Ostrowska. Krempašskí futbalisti majú tri komplety športových úborov, z ktorých jeden im daroval bývalý predseda Národnej rady Slovenskej Republiky Ivan Gašparovič. V zime trénujú v priestrannej telocvični miestneho gymnázia. Volej-

Predsedu LZS F. Tomaszkowicz s trofejami

balový oddiel tvorí dvanásť hráčov. V tejto sezóne hrajú v novotarskej volejbalovej lige a celkom sa im darí. Aj im sa na jar začne nová sezóna. Krempašskí športovci majú za sebou veľa úspechov. Nedávno ďalší úspech pre miestny LZS dosiahol jeho predseda F. Tomaszkowicz, ktorý vo februári t.r. v plebiscite Gazety Krakowskiej na najpopulárnejších hráčov, trénerov a činiteľov oblastnej futbalovej ligy získal titul činiteľa roku 2001. Srdečne mu blahoželáme a krempašským športovcom v ďalšom zápolení budeme držať palce.

Text a foto: JÁN BRYJA

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho amerického divadelného a filmového herca. Veľkú popularitu si získal úlohou detektíva v televíznom seriáli Ulice San Francisco. Hral tiež vo filmech Základný inštinkt, Sudcova moc, Napoleon a Samantha a ďalších. Aby sme vám pomohli spomenieme, že je synom slávneho amerického herca menom Kirk, hrávajúceho najmä vo westernoch, dobrodružných a kriminálnych filmech (Spartakus, Hrdinovia z Telemarku, Vikingovia, Posledný vlak z Gun Hillu). Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 2/2002 sme uviedli fotografiu Zbigniewa Wodeckého. Knihy vyžrebovali: E. Vaničková z Durštína, A. Novák z Jablonky a M. Zieliński z Nového Targu.

Na páračkách sa nielen páralo...

Na tieto páračky som sa tešil už oddávna. Za prvé, v živote som ešte nevidel, ako sa pára perie, a lákala ma tiež tá nezvyklá, milá atmosféra, aká na Orave vládne počas páračiek alebo „skubárik,” ako ich tu nazývajú. Všetko bolo teda dohodnuté na jedno februárové popoludnie, kedy som sa ocitol v krajanskej klubovni v Malej Lipnici, kde páračky zorganizovala predsedníčka Miestnej skupiny SSP Viktoria Smrečáková.

Páračky sa teda začali v dosť nezvyklú hodinu na páranie, ktoré sa kedysi robilo za temných večerov, až sa dievčatá a ženy samé báli ísť domov. Na peknom krajanskom podujatí sa zúčastnila krajanka Angela Vontorčíková s vnučkou Katarínou, Ivona Vontorčíková, Božena Pardynková a sestry Anna, Marcela a Magda Šlachtové. Boli tiež dvaja chlapci, Martin Šlachta, žiak prvej a Martin Svetlák žiak tretej triedy miestneho gymnázia. Dievčatá sa vyobliekali do pekných oravských krojov a krajanky si na hlavy uviazali aj krásne vzorované šatky.

Ako obyčajne pri takomto ľudovom zvyku býva, keď sa pred každou navŕšila malá kôpka jemného páperia, páračkám sa postupne rozviazali jazyky. Chvíle pri práci si spestrovali veselým klebetením, žartovním príbehmi, ale najmä spevom. Sólo mala Ivona Vontorčíková, ku ktorej sa postupne pridávali všetci. V repertoári nechýbali také piesne, ako Škubajte, Škubajte; Slováci, Slováci (na námety Spievavky, spievavky); Ide hviezda od Dunaja alebo Na Orave.

- *Tradičné páračky v Malej Lipnici, - hovorí V. Smrečáková, - sa kedysi konali niekol'kokrát v týždni. Začínali sa už od Vianoc.*

...ale aj spievalo

NA PÁRAČKÁCH V LIPNICI

Celá dedina bola vtedy rozdelená na niekoľko častí podľa domov a ulíc, v rámci ktorých si ženy a dievčatá vzájomne pomáhali párať perie. Na „skubárikach“ sme sa schádzali po zotmení a ukončení práce v domácnosti, teda asi o 18.00 hodine a s páraním sa končilo okolo 21.- 22.00 hod. večer. Vtedy sa k ženám pridávali mládenci, ktorí hned po príchode začali vystrájať, napr. vpustili do miestnosti holuba alebo kohúta, niekde kocúra. Čo sa potom diaľo, viete si predstaviť. Perie lietalo po celej miestnosti a všetko sa muselo preberať ešte raz. Bolo však veselo. Keď sa napokon skončilo s páraním, odložili sa stoly a stoličky a začal sa tanec. Do tanca hrala harmonika alebo celá kapela. Na pohostenie býval pripravený jačmenný alebo pšeničný chlieb, alebo koláč a pilo sa obvykle vodu z putne, ktorú si všetci naberali črpákmi a niekde aj hriate.

Aby mládenci vedeli, v ktorom dome sa pára, dievčatá obvykle predtým vyšli na ulicu a spevom im oznamovali, kde majú prísť. Počas páračiek som sa dozvedel, že na jeden vankúš treba napárať 2 kg husacieho peria, na jednu perinu 5 kg a že dievčatá z bohatších rodín mali v jednej perine až 6 kg

Mládež si zašantila, až perie lietalo

Po práci a zábave dobre padli koláčky s medom

jemného bielučkého páperia. Počas páračiek nechýbali ani rôzne fígle, ktoré ženám v Lipnici robil istý chlap, nazývaný Bigos. Keďže bol náruživým fajčiarom, nikoho nedivilo, že zakaždým prichádzal so zapálenou, ručne šúľanou cigaretou v ústach. Po chvíli však už všetci kýchali a prskali. Nebolo to však len od hustého cigaretového dymu. Ten figliar si totiž okrem tabaku napchal do cigarety aj trocha štipľavej papriky!

- Niekoľko sa stávalo, - spomína A. Vontorčíková, - že sa počas páračiek mládenci pobili o dievča. Neraz boli takí srdnatí, že počas bitky lietali aj stoly a stoličky. Naštastie všetko sa zväčša skončilo dobre a pohnevaním „kohúti“ sa napokon pomerili. Ved' na páračkách obvykle dievčatá a mládenci nadvázovali známosti a radi sa tam schádzali.

Keď bolo na našich páračkách už perie nadriapané, všetci sa podľa starejho zvyku navzájom ponúkli domácimi koláčmi, ktoré sme si máčali v mise s medom. O výborné pohostenie sa samozrejme postarala V. Smrečáková.

V milom ovzduší sa všetci ešte dlho príjemne bavili, takže možno povedať, že ďalšie krajanské podujatie na Orave sa mimoriadne vydarilo. Už aj preto, že sa ho zúčastnila mládež. Myslím si, že driapačky mali pre nich dvojnásobný význam - mladým pripomenuli starý oravský zvyk a na druhej strane aj dávne slovenské pesničky. Treba si totiž uvedomiť, že v súčasnosti, keď je výhodnejšie kúpiť v obchodoch celú výbavu „skubárky“ aj na Orave pomaly vymierajú. V takýchto podujatiach by bolo dobre počkať aj v budúcnosti. Krajanke V. Smrečákovej d'akujeme za zorganizovanie podujatia a veríme, že sa jej vydaria aj ďalšie, ktoré má v pláne.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Trnavskí divadelníci v Poľsku

Poľskí občania nemajú príliš veľa možností stýkať sa so slovenskou kultúrou a umením. Preto náš Spolok si stanovil za jeden z cieľov svojej činnosti propagovanie slovenskej kultúry. Slúži tomu i naša Galéria slovenského umenia v ktorej vystavovali svoje práce známi slovenskí umelci V. Gažovič, R. Jančovič a ďalší. Do Poľska pozývame tiež slovenské folklórne súbory a divadelné skupiny, aby sa prezentovali našim krajanom na Spiši a Orave, ale aj poľskému publiku. Koncom februára t.r. na pozvanie SSP a Slovenského inštitútu vo Varšave hostoval v Poľsku slovenský amatérsky divadelný súbor DISK z Trnavy, ktorý v krempašskom kultúrnom dome predviedol predstavenie: Potkan alebo Nie sме žiadni kanibali a v študentskom kultúrnom centre Rotunda v Krakove hru Geniálna epocha podľa Schulza.

Stručne o súbore

Divadelný súbor DISK z Trnavy pracuje od roku 1955. Svoju činnosť začal klasickým inscenovaním divadelných hier slovenských i svetových dramatikov (1955 - 1986), Prvý výraznejší úspech súbor dosiahol v roku 1967, keď s inscenáciou J. Patricka Slečna Opala a vrahovia získal na krajskej prehliadke ochotníckych súborov hlavnú cenu. Počas tejto etapy vývoja sa DISK dostal 4-krát na celoslovenskú prehliadku (1969, 1972, 1983, 1985). Zásadná zmena v súbore sa uskutočnila v roku 1987, keď doň prišiel

nový umelecký vedúci a režisér Blahoslav Uhlář. V tomto období (1987 - 1993) bol súbor mimoriadne úspešný. Stával sa pravidelným účastníkom najvyšších celoslovenských prehliadiok a za svoje inscenácie 2-krát získal hlavné ceny (1987, 1989). V roku 1988 za inscenáciu B. Uhlára a kol. DISK A čo? získal cenu ministra kultúry Tvorivý čin roka. Jeho úspešnosť potvrdila i skutočnosť, že sa v rokoch 1988 a 1989 zúčastnil na celoštátnnej prehliadke v Hronove (Česká republika), kde v roku 1988 získal tiež hlavnú cenu. Od roku 1993 DISK spolupracuje so skúseným režisérom Dušanom Vicenom. Súbor sa zúčastňoval mnohých divadelných súťaží, prehliadiok a festivalov na Slovensku a v zahraničí, o.i. v Juhoslávii, Rusku, Maďarsku a Rakúsku. V Poľsku prvýkrát vystúpil v októbri minulého roka na medzinárodných divadelných stretnutiach v Bielsku Bialej.

Potkan alebo Nie sме žiadni kanibali

Tohoročný pobyt v Poľsku začal súbor vystúpením v krempašskom kultúrnom dome v nedeľu 24. februára, kde predstavil tragikomediu v 17-tich obrazech pod názvom Potkan alebo Nie sме žiadni kanibali. S touto inscenáciou sa DISK stal laureátom Malej krajskej divadelnej žatvy 2001 v Senici a postúpil

Záběr z predstavenia Potkan... v Krempachoch

Každá scénka krempašského predstavenia bola zaujímavá

Krempašské publikum

Trnavčania v scénke hry Geniálna epocha podľa Schulza v Krakove

na celoslovenskú súťažnú prehliadku do Spišskej Novej Vsi, kde získal Hlavnú cenu.

Tragikomediu Potkan možno žánrovo zaradiť do prúdu tzv. kuchynskej drámy. Predstavenie sa vyznačuje veľmi sugestívou atmosférou. Je to vlastne príbeh o rodine z rozvrátenými vzťahmi. Jeho ústrednou postavou je Viktor Lettrich, ktorý býva v rodičovskom dome s dvomi prihlúplymi odrazenými synmi z prvého manželstva, slabomyseľnou druhou ženou a „osvojenou“ dcérou, ktorú našli pri smetiakoch. Voči nemu strojí úklady zákerná sestra Amália, s úmyslom vyšťvať ho z rodičovského domu. Konflikt vrcholí násilným vystáhovaním Viktorovej rodiny, následnou vzburou a Viktorovou záhadnou smrťou. Veľmi zaujímavá bola aj kompozícia scény. Celý príbeh sa odohrával v jednej a tej istej dekorácii akéhosi polodomu. Na jeho ľavej polovici udejral do očí krvavý nápis In malem crucem (vo voľnom preklade Chodte do pekla!), druhá bola domom priemernej rodiny. Uprostred miestnosti sa nachádzal stôl, centrálnie boli smerované i vstupné dvere. Hoci sa postavy práve nachádzali v inom priestore i čase, reálne vstupovali len do tohto. V jednotlivých scénach (obrazoch) tohto predstavenia sa nám postavy predstavovali v rôznych zdanivo nesúvisiacich situáciách, ktoré však vieďli k poznaniu ich pováh a motívov ich konania. Dej bol popretkávaný množstvom tragickejších scén a humorné dialógy len znásobovali tragicost celej situácie.

Je to hra, ktorá určite zanechá hlboký dojem na každom, a dá veľa do myslenia aj náročnejšiemu divákovmu. Krempašskému publiku, medzi ktorým boli o.i. tajomník ÚV SSP L. Molitoris, podpredseda ÚV D. Surma, pracovníčka ÚV V. Juchniewiczová, predsedka MS SSP v Krempachoch J. Petrášek a ďalší členovia výboru MS, sa predstavenie veľmi páčilo, a odmenili ho búrlivým potleskom. Len škoda, že väčšinu divákov tvorili deti, pre ktoré mohla byť hra príliš zložitá a nezrozumiteľná. Po predstavení sa trnavskí divadelníci stretli v klubovni s krempašskými krajanmi, ktorí im pripravili skromné pohostenie.

Geniálna epocha podľa Schulza

Na druhý deň prišli naši hostia do Krakova, kde o.i. navštívili sídlo nášho Spolku, pozreli si mesto a večer vystúpili v studentskom kultúrnom centre Rotunda. Tentokrát predviedli náročnejšiu inscenáciu Geniálna epocha podľa Bruna Schulza, ktorú režíroval Dušan Vicen. Inszenácia mala premiéru na festivale MB apostrof 4. júla 2001 v Divadle na Zá-

bradlí v Prahe, kde získala jedinú udeľovanú cenu - cenu divákov. Krátko pred vystúpením bola veľká sála Rotundy zaplnená do posledného miesta divákm, najmä študentmi krakovských vysokých škôl. Vystúpenie si prišli pozrieť aj predseda Spolku J. Čongva, tajomník ÚV SSP L. Molitoris, šéfredaktor Života J. Šternoga a ďalší.

Geniálna epocha je vlastne hrou o hre. Hlavnou postavou je malý divadelný súbor, ktorý priamo pred očami divákov zápasí s literárnym odkazom málo známeho, ale geniálneho poľského spisovateľa židovského pôvodu Bruna Schulza, popraveného nacistami v roku 1942. Úryvky nacvičeného opusu o Schulzovom živote a diele sú neustále prerušované pretriasaním, v kontexte Schulzovo diela, malicherných vnútrosúborových ľudských problémov, ale aj problémov vychádzajúcich z podstaty Schulzovo diela. Z toho vzniká množstvo bizarných a tragikomických situácií. Významnú úlohu v predstavení zohrala aj farebná striednosť s dôrazom na odtiene čiernej, dôkladná práca so svetlami a efektná hudba dokonale doplňujúca dej.

Slovenský jazyk nerobil krakovskému publiku žiadne problémy, a keďže sa mu predstavenie páčilo, odmenilo ho mohutným potleskom.

Veríme, že spolupráca s trnavskými divadelníkmi sa bude ďalej rozvíjať a onedlho ich u nás opäť privítame.

Text a foto: JÁN BRYJA

VOJNOVÉ OSUDY FRIDMANSKÉHO ŽENISTU

Ked' na východný front odišla slovenská tzv. Rýchla divízia a potom záisťovacia divízia, ktorá na dlhom úseku zabezpečovala vojenské transporty smerujúce na front, vojenské kasárne na Slovensku boli takmer prázdne. Totiž na front išli ročníky 1918 a 1919, kým ročník 1920 pôsobil v tyle pri zabezpečovaní spomínanych transportov. Aby armáda mohla doplniť svoje zloženie a súčasne zaškolil ďalších vojakov pre potreby východného frontu, preto 1. októbra 1942 povolali do armády až dva ročníky, teda brancov narodených v r. 1921 a 1922. Len zo samého Fridmana odišlo vtedy na vojnu 13 regrútov, medzi ktorími bol aj František KUTARŇA, ktorý sa s nami podelil svojimi spomienkami. Dnes, takmer po šesťdesiatich rokoch od tých čias, žijú z nich len traja.

Väčšinu z vtedajších fridmanských brancov zadelili k jednotkám v Liptovskom Mikuláši a Spišskej Novej Vsi, kým Františka Kutarňu do ženijnnej jednotky v Novom Meste nad Váhom. Bola to osobitná jednotka, ktorá sa špecializovala na stavbu železnych mostov a iné ženijné úlohy. Zaškolenie v tejto jednotke trvalo päť mesiacov. Nebolo tam ľahko, František zdôrazňuje najmä tvrdý režim a pomerne slabú stravu. Krátko po zaškolení prišiel rozkaz o odvelení jednotky na východný front. Urýchlene ju vybavili pontónmi a iným ženijným zariadením a tak koncom marca 1943 sa dlhá kolóna nákladných automobilov so slovenskými ženistami pohľa na východ. Po niekoľkých dňoch veľmi namáhavý cestý sa dostali na stanovené miesto v oblasti Dnepropetrovska, kde mali pomáhať pri stavbe mostov cez Dneper, keďže ustupujúca Červená armáda všetky mosty zničila buď poškodila.

Ked' sa teda slovenská jednotka ocila na mieste, nemeckí ženisti práve budovali železničný most. Všade naokolo bolo plno železnych konštrukcií a iného materiálu, takže stavba rýchlo napredovala a most bol čoskoro hotový. Potom sa pustili spolu do stavby ďalšieho, cestného mosta.

- Nebola to samozrejme pokojná práca, - spomína F. Kutarňa. - Veľmi často nás totiž ostreľovali a bombardovali sovietske lietadlá, ktoré sa snažili zničiť to, čo sme postavili, takže neraz sme zo

staveniska museli utekať, aby sme si zachránili životy.

Ked' boli oba mosty hotové, pohli sa ženisti ďalej na východ a po ceste opravovali iné poškodené mosty. Takto sa po dlhom pochode dostali až na Kaukaz, kde strávili takmer päť mesiacov, od 12. júna takmer do konca októbra. Podľa slov. F. Kutarňu zažil tam najťažšie obdobie vo svojom živote. Bolo to vraj hotové peklo, bojovalo sa takmer bez prestávky. Veľa práce mali najmä ženisti, ktorí museli jednak odmíňovať každý kúsok dobytého terénu alebo minovať svoje pozície v obrane pred protiútokmi. Bolo to veľmi nebezpečné, keďže všetky mínerske práce robili za neústalého ostreľovania. Počas týchto bojov jednotka stratila takmer všetky automobily a dostala sa do obklúčenia, z ktorého sa jej len s najväčšou námahou podarilo vyviaznuť. Cena však bola veľmi vysoká. Takmer polovica jednotky buďto padla, bola ranená alebo sa dostala do zajatia. František to dodnes nevie pochopíť a ďakuje Bohu, že z tohto pekla vyšiel so zdravou kožou.

Po piatich mesiacoch nastal zvrat a pre nich sa začala dlhá ústupová cesta, ktorá z Kaukazu viedla na západ. Šli pešo, niekedy sa presúvali s pomocou konských záprahov, ak sa im nejaké podarilo získať. Konečne sa dostali na Krym, kde si mohli krátko oddychnúť. Potom cez Odesu pokračovali v ústupe do Rumunska, odtiaľ do Maďarska, až sa napokon ocitli na Slovensku. Ked' odchádzali na front, boli plní súl, teraz sa však vracali ubiedení, vysilení, takmer položiví...

- Boli sme však veľmi šťastní, že žijeme a sme konečne doma, - pokračuje F. Kutarňa. - Žiaľ, mnohí nemali to šťastie a ostatní navždy v cudzej zemi. Ked'sme teda prekročili slovensko-maďarské hranice, časť našich kamarátov, ktorí pochádzali z južného Slovenska, išla rovno domov. My, ostatní, sme šli ďalej, do našej materskej jednotky v Novom Meste nad Váhom. Ked' sme tam však došli, kasárne boli prázdne. Ludia sa nám čudovali a pýtali sa, čo sme zač a odkiaľ sme došli, keďže v meste nebolo ani jedného vojaka. Vtedy sme sa dozvedeli, že na Slovensku medzitým vypuklo Slovenské národné povstanie, ktoré, žiaľ, bolo už potlačené, a len v horách sa ešte bojovalo.

Nevedeli sme, čo robiť. Ked' sme sa nakoniec oboznámili so situáciou, naše velenie rozhodlo o rozpustení jednotky. My sme sa však rozhodli pridať sa k partízánom a tak po skupinkách sa viacerí vojaci z našej jednotky prekradli do hôr k partizánskym oddielom. Aj tu boli ľahké podmienky. Blížila sa zima a nám chýbali potraviny, streľivo, teplá obuv a odev, nehovoriač o zrážkach s nemeckými oddielmi, ktoré však už pomaly začali ustupovať pred blížiacim sa frontom.

Vojaci mali už dosť bojov a takmer trojročného tuláckeho života. Preto ked' front prešiel a stalo sa očividné, že vojna sa čoskoro skončí, František a jeho kamaráti sa rozhodli zhodiť uniformy a vrátiť sa domov. Neraz sa však zamýšlali nad svojím osudem a zlorečili šialencovi snívajúcemu o vláde nad svetom, kvôli ktorému museli bojať a vystavovať svoje životy na nebezpečenstvo až kde si na Kaukaze. Ked' zmíkli výstrely nad Berlínom, František bol už na ceste do rodného Fridmania. Domov sa vrátil 7. mája 1945.

Aj dnes si František Kutarňa občas zaspomína na svoje vojnové útrapy a roky druhej svetovej vojny a rozpráva o nich svojim vnukom a pravnukom ako memento, aby sa už nikdy nezopakovali, ale ani neupadli do zabudnutia.

JÁN BRINČKA

KRÁTKO Z ORAVY

Na prelome februára a marca t.r. skontrolovala malopoľská polícia technický stav skoro 700 gibusov, z čoho stav 29 z nich sa ukázal nevyhovujúci. Poznamenajme, že v celom Malopoľskom vojvodstve dochádzala takýmito špeciálnymi autobusmi do školy skoro 19 tisíc žiakov ZŠ a 42 tisíc gymnazistov.

* * *

Okolo 28 tisíc malopoľských lycealistov, v tom maturanti z lýcea v Jablonke, absolvovali 7. marca t.r. skúšobnú písomnú maturitnú prácu z poľského jazyka. Ako viacerí povedali, je to dobrá previerka pred ozajtnými maturitami, ktoré ich očakávajú už v máji.

PETER KOLLÁRIK

Maľba K. Litviakovej z Jablonky: Tatry v zime (st. skup.)

Uzavreli sme ďalší ročník výtvarnej súťaže Života, na čo už určite netrpezlivo čakali naši mladí čitelia. Kým uvedieme mená odmenených, najprv niekoľko poznámok k súťaži.

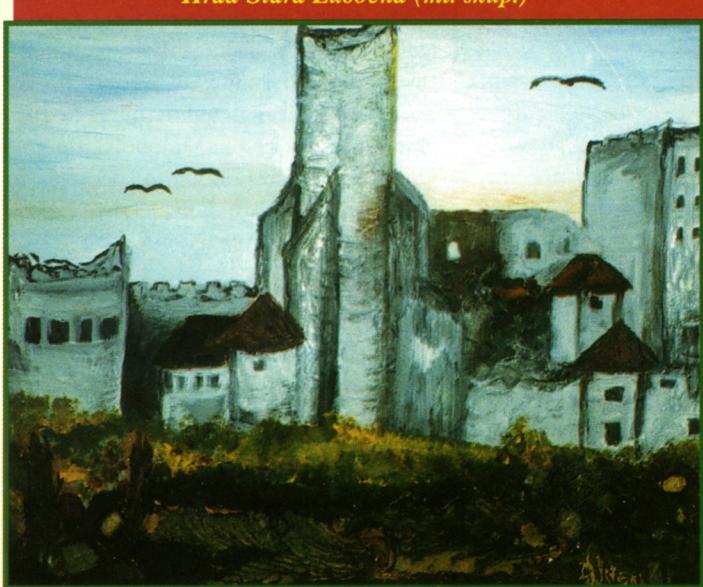
Téma našej súťaže znala: Čo vieš o Slovensku? Bola pomerne ľahká a neobmedzovali ju žiadne presné kritériá. Veď Slovenská republika je určite známa všetkým deťom na Spiši a Orave. A ktoré dieťa ešte nenavštívilo Slovensko, mohlo ho spoznať z rozprávania rodičov a známych, prípadne z kníh alebo filmov. Pre uľahčenie sme mladým umelcom navrhli niekoľko pomocných námetov. Rátali sme s tým, že zaujímavá téma pritiahe do súťaže mnohých účastníkov. Žiaľ, trošku sme sa sklamali. Súťaže sa zúčastnilo 257 autorov zo 14 základných škôl a 5 gymnázií, ktorí nám poslali 279 prác. V porovnaní s minulým rokom je to trošku menej, aj keď je potešujúce, že sa do súťaže zapojilo o dve základné školy a tri gymnázia viac. Aj keď náš časopis posielame

na takmer všetky školy na Spiši a Orave, a navyše sme všetky písomne informovali o súťaži, aj v tomto roku sa niektoré z nich súťaže nezúčastnili. Napr. ani jednu prácu sme nedostali napr. z Lapšanky, Nedece či Repísk na Spiši alebo Veľkej Lipnice, Chyžného, Podsrnia a Pekeľníka na Orave. Je to veľká škoda, lebo určite aj tam je veľa výtvarne nadaných detí, ktorých práce by mohli obohatiť našu súťaž. Dúfajme, že v ďalšom ročníku

už nebudú chýbať. Najviac (až 70) prác sme už tradične dostali z Jurgova. Z oravských škôl nám najviac prác poslali Malá Lipnica a Harkabuz. Trochu nás v tomto roku sklamali Krempachy, odkiaľ sme dostali len päť prác. Treba však povedať, že to boli práce na veľmi vysokej úrovni. Krempachy doposiaľ posielali na našu súťaž najviac prác a získavalí aj veľa cien. Veríme, že o rok sa opäť zlepšia.

Ako sme už neraz spomínali, cieľom našej súťaže je podnieť záujem žiakov o výtvarníctvo, povzbudiť ich v tejto činnosti a umožniť im konfronovať svoje schopnosti s inými. Sme prevedčení, že sa nám to v značnej miere darí, o čom svedčí vysoká úroveň žiackych prác zasielaných na našu súťaž. Ani tentoraz porota nemala ľahkú úlohu vybrať tie najlepšie práce. Treba povedať, že aj keď ich bolo menej ako po iné roky, takmer všetky boli veľmi pekné. Porota si musela pozorne prezrieť každú prácu, na ktorej hodnotila najmä nápaditosť, zručnosť v narábaní štetcov, pastelkou či ceruzkou a samostatnosť pri stvárvňovaní danej témy, celkový vzhľad a kompozíciu prác. Autori používali rôzne techniky. Najviac bolo malieb, ale nechýbali ani akvarely, koláže, maľby na skle a dreve, práce z plastelíny a pod. Obsiahla téma spôsobila, že tematika prác bola veľmi rôznorodá. Najčastejšie stvárvňovanými motívmi boli Tatry a slovenské hrady a zámky. Jurgovskí žiaci sa pre zmenu orientovali hlavne na hrdinov slovenských ľudových povestí a rozprávok. Nechýbali ani obrázky takých tatranských zvierat, ako orol, kamzík, medveď či svišť. Autori prác nás prevedčili, že majú bohatú obrazotvornosť, ba aj umelecké cítenie a videnie sveta a sú zbehlí vo využívaní rôznorodých techník, v čom je iste veľká zásluha aj ich učiteľov. Mohli sme sa zároveň aj presvedčiť, že Slovensko im nie je cudzie, že poznajú jeho pamätiachodnosti, kroje a prírodu. Niektorým žiakom nie je cudzie ani abstraktné ponímanie reality, čo takmer dokonale znázornili vo svojich prácach. Niektorí dokázali spojiť umelecké danie s technickými predpokladmi a svoje práce pekne orámovali.

Celkovo môžeme konštatovať, že aj tento ročník našej súťaže mal veľmi dobrú úroveň. Pätnásť najlepších prác

Maľba D. Wněkovej z Krempách:
Hrad Stará Ľubovňa (ml. skup.)

VÝTVAR ŽIVOTA UZAVRE

NÁ SÚŤAŽ '2001 TÁ

(podľa poroty) v mladšej a v staršej skupine sme odmenili hodnotnými vecnými cenami. Ďalších 25 účastníkov v oboch skupinách obdrží pekné slovenské knihy. Dúfame, že naše odmeny sa všetkým budú páčiť.

Ostáva nám už len podakovať všetkým malým umelcom, ktorí sa našej súťaže zúčastnili. Naša vďaka patrí tiež učiteľom výtvarnej výchovy a slovenčiny, ktorí žiakov pripravovali buď povzbudzovali do súťaže.

Srdečne blahoželáme laureátom a už dnes všetkých pozývame na novú súťaž Života, ktorej tému uverejnime v septembrovom a októbrovom čísle nášho časopisu.

REDAKCIA

VÍŤAZI

Mladšia skupina

(Od 1. do 4. triedy)

1. Dominika WNĘKOVÁ (3. tr.) z Krempách za maľbu Hrad Stará Lubovňa,
2. Peter WIERZBIAK (3. tr.) z Malej Lipnice za maľbu Bratislavu,
3. Marta MARTINČÁKOVÁ (1. tr.) z Jurgova za maľbu Poľana pod Tatrami,
4. Dominika MAJERČÁKOVÁ (4b. tr.) z Novej Belej za maľbu Slovenské drevnice v Tatrách,
5. Adriana WNĘKOVÁ (1. tr.) z Krempách za prácu Detvianske dievča,
6. Violeta KADLUBOVÁ (4. tr.) z Harkabuza za kresbu Bratislavský hrad,
7. Paulína KULAVIAKOVÁ (3. tr.) z Dolnej Zubrince za kresbu Bojnický zámok,
8. Patrícia GÓROVÁ (0. tr.) z Kacvína za kresbu Juro Jánošík,
9. Klaudia MIŠKOVIČOVÁ (3. tr.) z Jurgova za maľbu Soľ nad zlatom,
10. Magdaléna VÁCLAVOVÁ (4. tr.) z Čiernej Hory za kresbu Banská Štiavnica,
11. Mária MAJERČÁKOVÁ (4b. tr.) z Novej Belej za prácu Slovenský štátny znak,
12. Agneša WYKRETOVÁ (3. tr.) z Malej Lipnice za prácu Orol,
13. Božena BOHAČÍKOVÁ (2. tr.) z Malej Lipnice za prácu Krktko,
14. Agneša ŠOLTÝSOVÁ (1. tr.) z Jurgova za kresbu Spišská Sobota,
15. Paulína HOVANCOVÁ (4b. tr.) z Novej Belej za maľbu Drevonica v Ždiari.

Maľba T. Szafranskej z Nižných Lápš: V starom Vlkolinci (st.skup.)

Ďalších 25 účastníkov súťaže porota odmenila slovenskými knihami:

Artur SIKORA (4. tr.) z Harkabuza za kresbu Banská Štiavnica, Katarína RAPÁČOVÁ (4. tr.) z Harkabuza za kresbu Panoráma Tatier,

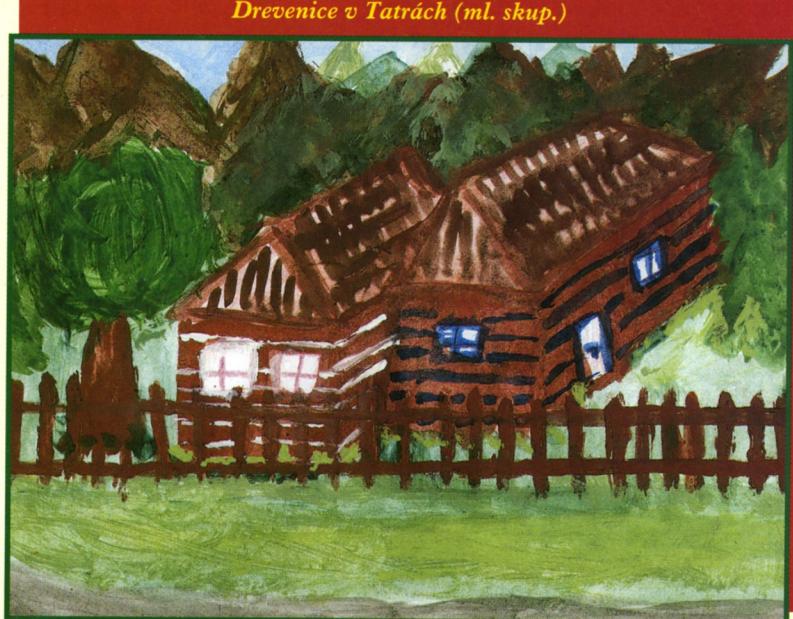
Patrik JAZOVSKÝ (3. tr.) z Malej Lipnice za kresbu Rys, Bartoš JAZOVSKÝ (3. tr.) z Malej Lipnice za kresbu Diviaky, Tomáš GÓRKA (3. tr.) z Malej Lipnice za prácu Oravská prieehrada, Katarína CECHOVÁ (2. tr.) z Malej Lipnice za prácu Rumcajs a jeho rodina,

Anna KOBROŇOVÁ (3. tr.) z Malej Lipnice za maľbu Tatry, Dominika SARNOVÁ (3. tr.) z Jurgova za kresbu Jánošík, Lukáš ZLAHODA (1. tr.) z Jurgova za maľbu Panna Mária Levočská,

Aneta CHOVANCOVÁ (3. tr.) z Jurgova za kresbu Jánošík, Sabina BASIŃSKÁ (3. tr.) z Jurgova za kresbu Lesné zvieratá, Matej MARŠALEK (1. tr.) z Jurgova za kresbu Poľana pod Tatrami, ↗

POKRAČOVANIE NA STR. 25

*Maľba D. Majerčákovej z Novej Belej:
Drevenice v Tatrách (ml. skup.)*

POVIEDKA NA VOĽNÚ CHVÍLU

 Inšpektor Elis Galton sa sklonil nad mŕtvolou ležiacou na dlážke v kuchyni. Zavraždená - asi tridsaťdvočná brunetka - mala na sebe len nočnú košeľu a svetlomodrý flanelový župan. Čažko sa dalo posúdiť, či bola niekedy pekná...

Vedľa nej ležala oceľová rúra. Na stole stála veľká nákupná taška plná potravín. Zadné dvere vedúce z kuchyne do záhrady boli otvorené.

- Fotografista je už na ceste? - spýtal sa Galton svojho zástupcu seržanta Dennisa.

- Áno, aj policajný lekár.

Galton sa vrátil do obývacej izby. Cez oblok si všimol, že uniformovaný policajt hliadkujúci pred domom sa usiloval byť nenápadný.

- Ten kus oceľovej rúry je z vášho bytu? - spýtal sa inšpektor manžela zavraždenej.

Joe Eldridge pokrútil hlavou:

- Nikdy som ho tu nevidel ...

Eldridge mal niečo vyše tridsať rokov a vyzeral veľmi dobre, hoci bol veľmi bledý.

- Povedzte mi ešte raz, čo ste robili dnes predpoludním.

- Šiel som nakúpiť - ako každú sobotu. May, moja manželka, celý týždeň učí. Chcem ... chcel som, aby si koncom týždňa oddýchla.

- Kde pracujete, pán Eldridge?

- V poistovni. Ako agent.

- Odišli ste teda z domu ...

- Zašiel som autom dolu do mesta, do obchodného domu a nakúpil som potraviny ... Potom som sa vrátil domov, vošiel som zadnými dverami do kuchyne a tam som ju našiel mŕtvu ...

- Podozrievate niekoho z vraždy? Eldridge pokrútil hlavou.

- A potom ste hned zavolali na políciu?

- Áno.

- Pán inšpektor, v spálni je všetko hore nohami, - hlásil seržant Dennis.

- Priečinky, skriňa, nočné stolíky, všetko ...

- Mali ste doma nejaké peniaze alebo šperky, pán Eldridge? - spýtal sa Galton.

- V hotovosti sme mali len málo peňazí. May mala zopár prsteňov.

Spolu mohli mať cenu asi dvesto dolárov.

Medzičasom prišli policajný lekár a fotografista a hneď sa dali do práce.

- O koľkej ste odišli na nákup, pán Eldridge? A za aký čas ste sa vrátili? - pokračoval inšpektor vo vypočúvaní.

- Odišiel dom okolo deviatej, niekoľko minút pred alebo po, neviem to presne ... nepozrel som na hodinky.

- Teda medzi 8.50 a 9.10. Je to tak?

- Áno.

- O koľko minút ste sa vrátili?

- To neviem ... Keď som ju našiel

- Na oceľovej rúre nie je nijaký odtačok, - hlásil Dennis.

- Zistite na okolí, či sa tu v poslednom čase nepotíkal niekto cudzí, nejaký podomový obchodník alebo tulák a pozláňajte mi čo najviac informácií o Eldridgeovcoch.

V poznámkom bloku vedľa telefónu našiel inšpektor záznam:

V utorok o 16.00 bridž.

- Mayino písмо, - zamrmal Edridge. - Členovia klubu sa schádzajú v pondelok. Museli zmeniť termín.

- Tušíte, kto a kedy volal vašej manželke?

- Kedy, to neviem, ale zrejme ju volala predsedníčka klubu, pani Bertha Crumpová. Jej telefónne číslo je v zozname.

Predsedníčka klubu inšpektorovi potvrdila, že ráno volala pani Eldridgeová, že sa mení termín schôdzky.

- O koľkej to bolo, pani Crumpová?

- Asi o štvrt na desať. Prečo sa pýtate? Nie je azda niečo v poriadku?

- Ste si istá, že ste ju volali o štvrt na desať?

- Hm, - ozvala sa pani Crumpová trochu opatrnejšie, - odprisať by som to nemohla. Ale jedným z mojich zvykov je, že pred deviatou nikdy nikoho nevolám. Pani Eldridgeová bola už štvrtá, komu som dnes ráno volala o zmene termínu schôdzky, preto to nemohlo byť pred štvrt na desať.

- Ozvala sa pani Eldridgeová?

- Áno.

- Ako dlho ste s ňou hovorili?

- Minútu alebo dve. Inokedy by som s ňou hovorila dlhšie, ale musela som zavolať ešte viacerým dámam.

- Hovorila pani Eldridgeová o manželovi?

- Nie.

Ani pán Eldridge nevedel nič o tom, že volala pani Crumpová, lebo v tom čase už neboli doma. Nemal však nijakých svedkov, ktorí by dosvedčili jeho alibi.

Pohrebné auto odvezlo mŕtvolu a Galton odvolał hliadkujúceho policajta. Spolu s Dennisom sa vybrali do okolia za susedmi zavraždenej.

HILLARY WAUGH DRUHÉ ALIBI

mŕtvu, akoby mi prestal fungovať mozog ...

- Nemôžete uviesť ani približný čas?

Eldridge sa zamyslel.

- Asi tak pred polhodinou. Hned som volal vás ... do tváre sa mu vrátilo trochu farby. - Teraz som si na niečo spomenul. Keď som šiel s nákupom k autu, hodiny v obchodnom dome ukazovali o dvadsať minút jedenásť. Päť minút som potreboval na vrátenie vozíka do obchodu, ďalších päť minút na cestu ... teda, keď som ju našiel, muselo byť o desať minút jedenásť.

- Ako dlho ste ženatý, pán Eldridge?

- V júni bude desať rokov.

- Máte deti?

- Nie.

- Mala vaša manželka nejakých nepriateľov?

- Pokial viem, nie.

Lekár s fotografistom skončili prácu. Ich zistenie nevnieslo do prípadu nič nové.

Galton si šiel obzrieť domček zvonka. Bol to vlastne malý bungalov v areáli podobných obydlí, ktoré stáli dosť nahusto na malých pozemkoch, všetky v rovnakom štýle. Vzadu garáž, oplotená záhradka ...

Auto stálo pred garážou, tesne pred zadnou verandou.

V bungalove, ktorý susedil s Eldridgeovcami, im otvorila štíhla blonďina v priliehavom domácom úbore. Galton jej ukázal služobný odznak a vysvetlil dôvod návštavy.

- Videla som pohrebné auto. Hovoríte, že ju zavraždili? To je strašné...

- Poznali ste dobre tú dámu, pani...

- Jenksová, Mimi Jenksová. Ach, nie ... Obidvoch som poznala len lemo. Zaželali sme si dobrý deň, a to bolo všetko.

- A váš muž?

Usmiala sa.

- Môj manžel mi posielal každý mesiac šek. To je všetko, čo oňom viem a chcem vedieť.

- Zaujímalo by ma, čo nám môžete povedať o dnešnom ráne. Nevideli alebo nepočuli ste nič, čo sa robilo u susedov?

Pani Jenksová sa zamyslela.

- Počula som odchádzať auto. Okolo deviatej ...

- Okolo deviatej?

Pokrčila plecami.

- Či to bolo presne o deviatej, to neviem. Mohlo to byť niekoľko minút po deviatej.

- Ako to, že si to pamätáte tak presne?

Usmiala sa.

- Je to čas, keď zvyčajne vstávam. Pozrela som na hodinky. Len čo som vstala, počula som vonku auto.

- A okrem auta ste nepočuli alebo nevideli nič?

- Nie. Až pred chvíľou to čierne pohrebné auto.

- Počuli ste, kedy sa pán Eldridge vrátil?

- Počula som ho len odchádzať, lebo som mala otvorené okno.

- Ešte jednu otázku. Mohli by ste nám povedať, aké bolo ich manželstvo? Ako spolu vychádzali? Hádali sa často?

- Neviem. Nikdy nebolo nič počuť.

- Ešte niečo. Je to veľmi dôležité. Ste si úplne istá, že to auto odišlo okolo deviatej?

- Úplne. Ako som už povedala, keď som vstala, pozrela som na hodinky. Prečo je to také dôležité?

- Pretože vaše svedectvo potvrzuje výpoved pána Eldridgea.

- Chcete povedať, že som jeho alibi?

- Dá sa to tak povedať ...

- Som rada, že som vám pomohla.

- Aj my sme radi. Budete však musieť zopakovať svoju výpoved pod prísahou.

Usmiala sa.

- Rada, kedykoľvek.

Galton s Dennisom pokračovali v obchôdzke. Na rade bol druhý bungalow oproti príbytku Eldridgeovcov. Tam im však nikto nemohol dať nijaké informácie, práve tak, ako v ďalších susediacich bungalovoch. Eldridgea nikto nevidel odchádzať ani prichádzať.

Ked' Galton s Dennisom dali všetko dokopy, zistili, že vlastne nič nevedia. Eldridge odišiel z domu medzi 9.00 a 9.05. Pani Crumpová volala pani Eldridgeovú medzi 9.15 a 9.20, keď pani Eldridgeová položila telefón, do 10.50, kým sa pán Eldridge vrátil z nákupu, vklzol ktosi zadnými dverami do domu, oceľovou rúrou zavraždil pani Eldridgeovú, vyplundroval priečinky a skrine a s niekoľkými dolármami a so skrinkou lacných šperkov zmizol.

- Ostáva ešte jedna možnosť, - povedal inšpektor. - Moja dcéra.

- Vaša dcéra? - nechápal Dennis.

- Áno. Má osemnásť, vôbec nie je škaredá, a keď sa patrične upraví a vziaje do svojej úlohy ...

Okolo druhej hodiny popoludní zazvonil inšpektor Galton pri dverách pani Jenksovej. Ospravedlnil sa a požiadal ju, aby s ním zašla na komisiárát podpísť výpoved.

- Iste budete mať radosť z toho, - povedal jej cestou, - že celé bremeno alibi neleží len na vás. Prihlásila sa ešte jedna osoba, aby dosvedčila alibi pána Eldridgea.

- Skutočne? - spýtala sa so zle skryvaným prekvapením.

- Istá mladá dáma, priateľka pána Eldridgea. Prihlásila sa u nás, aby dosvedčila, že ho približne desať minút po deviatej videla ísť do obchodného domu.

Na komisiáraté inšpektor zaviedol pani Jenksovú do kancelárie, kde na pohovke sedela jeho dcéra Jenny, ktorá vyzerala v minisukni a priliehavom svetru nesmierne atraktívne.

- Dovolte, pani Jenksová, aby som vám predstavil túto mladú dámdu. Je to slečna Murphyová, druhé alibi, o ktorom som vám hovoril. Videla pána Eldridgea v obchodnom dome. Je to tak slečna Murphyová?

Pani Jenksová ostala stáť na prahu ako prikovaná. Ako sa zdalo, slečna Murphyová si to nevšimla a milo sa usmiala.

- Áno. Joe prišiel presne desať minút po deviatej. Viem to úplne presne, lebo som náhodou pozrela na svoje náramkové hodinky. Joe nie je vrah, je to milý muž, zlatý chlapec, veľmi dobre ho poznám ...

Galton sa spokojne usmial.

- Klame! - zasyčala do ticha pani Jenksová.

Slečna Murphyová pokrčila noštek.

- Predsa viem, kedy prišiel Joe do obchodného domu. Ako vratí, pozrela som na hodinky.

- Klame! - opakovala pani Jenksová o poznanie hlasnejšie. - Joe totiž pred pol desiatou neodišiel z domu!

- Pred pol desiatou? - sýtal sa Galton.

- Áno, pretože tak dlho tomu drebákovi trvalo, kým zabil svoju ženu, - priam zasyčala. - A ak si ty, dora sprostá, myslíš, - osopila sa na údajnú slečnu Murphyovú, - že odídeš s ním niekde na tichomorský ostrov užívať sladký život, tak sa veľmi mylíš! Joe dostane, čo mu patrí! A ja sa o to postarám ...

O chvíľu pani Jenksová vypovedala pred vyšetrovúcim súdom, ako jej Eldridge sluboval manželstvo a prepsychový život na niektorom ostrove v Karibskom mori, keď mu dosvedčí alibi. Inšpektor poslal dvoch mužov, aby Eldridgea zatkli.

- Je to veru tak, - povedal Elis Galton Dennisovi, keď osameli. - Vo fašlonej svedkyni stačí vzbudit žiarlivosť a hned spieva ináč ...

(Domová pokladnica, 1989)

JÁN PALÁRIK

Kto aspoň trocha pozná slovenské divadlo, vie kto to bol Ján Palárik, slovenský dramatik, spisovateľ, novinár a politik. Od jeho narodenia uplynúva práve 180 rokov.

Narodil sa 27. apríla 1822 v Rakovej, okres Čadca, v rodine učiteľa a organistu. Ľudovú školu navštievoval v rokoch 1828-32 u svojho otca v Rakovej, u ktorého získal zároveň základy hudobného vzdelania. Študoval na gymnáziu v Žiline (1832-36) a v maďarskom Kecskeméte (1836-39). Počas teologických štúdií v Ostrihome, Bratislave a Trnave získal J. Palárik národné povedomie a začal verejne účinkovať. V trnavskom seminári sa mu dostali do rúk básne Jána Hollého a slovenský almanach Zora, čo v ňom upevnilo národné povedomie. Po vysvätení za rímsko-katolíckeho kňaza pôsobil najskôr ako kaplán v Starom Tekove (1847-50), potom vo Vindšachte (teraz Štiavnické Bane), kde vydával týždenník Cyril a Metod. Publikoval v ňom odvážne články o demokratizácii cirkevného života, o.i. chcel, aby cirkev rešpektovala národné záujmy, aby Slováci mali svoje arcibiskupstvo v Trnave alebo Nitre, bránil chudobných proti bohatým aj v lome cirkvi a navrhhol, aby na semináre nemuseli prispievať drobné kňazi, ale aby sa o ne starali bohatí biskupi. Za svoju neposlušnosť bol v roku 1851 väznený v ostrihomskom kláštornom väzení, z ktorého vyšiel sice s podlomeným zdravím, ale s pevným predsačatím pracoval pre národ. Za svoje kritické články ho potom prekladali z fary na faru, až sa napokon dostal na nemetskú faru pri kostole sv. Terézie v Pešti (1851-56), kde redigoval Katolícke noviny. Spolu s J. Viktorinom vydal almanach Concordia, združujúci spisovateľov bez ohľadu na jazyk a náboženstvo. Zostavil školské učebnice, podporoval založenie Matice slovenskej, Spolku sv. Vojtecha, slovenských gymnázií, knihtlačiarne Minerva v Pešti a písal divadelné hry. Od roku 1861 až do svojej smrti v roku 1870 bol farárom v Majcichove pri Trnave.

Jeho tri veselohry Inkognito (1858), Drotár (1860) a Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch (1862), ktoré uverejňoval pod pseudonymom Beskydov (podľa vrchov nad rodou dedinkou), sa hrajú podnes po celom Slovensku. Uvádzajú ich ochotníci aj profesionálne divadlá, rozhlas a televízia. Komika v nich pramení zo slovných skomolenenín, zo zámeny osôb a inkognít. Dramatické situácie, ktoré vyplývajú z týchto omylov, nie sú iba zábavné, ale aj poučné. Cez ne dramatick odhaluje charaktere svojich postáv. Znevažovaní príslušníci slovenského národa v Palárikových veselohrách svojimi morálnymi kvalitami značne prevyšujú odnárodených páнов, šľachticov a inteligentov. Možno povedať, že Palárik je miláčikom rovnako divadelníkov ako aj obecenstva. Ochotne ho hrajú, s potešením sa naň pozerajú dodnes. V rodišku J. Palárika sa od roku 1968 každoročne koná festival ochotníckych súborov Palárikova Raková, na ktorom niekoľkokrát vystúpili aj členovia divadelného súboru Ondrejko z Podvlnky.

Sprac.: PETER KOLLÁRK

KRÁTKO ZO SPIŠA

Do konca februára t.r. novotargský Zväz chovateľov oviec a kôz vykupoval od rolníkov ovčiu vlnu. Platil za ňu 2 zl/kg a vyvážal ju do Anglicka. V minulom roku Zväz vykúpil 170 ton vlny. Od polovice marca sa začal výkup jahniat na vývoz do Talianska. Pre mnohých rolníkov je to jediná šanca zarobiť na chove oviec.

* * *

21. mája sa v Poľsku začne všeobecné sčítanie ľudu. Celá akcia bude stáť okolo 600 miliónov zlôtých a zapoji sa do nej 225 tisíc ľudí, v tom okolo 180 tisíc anketárov, ktorí budú chodiť po domoch a vypĺňať ankety. V nižnolapšanskej gmine bude pracovať 30 anketárov, teda na jedného pripadne 40 až 60 hospodárstiev. Anketári prejdú 5-dňové zaškolenie a zarobia okolo 18 zlôtých za každý vyplňený formulár. Všetky údaje na formulároch sú tajné. V prípade ich zverejnenia hrozí anketárom trest do 3 rokov väzenia.

* * *

Začiatkom februára sa v Nedeckom zámku a Gminnom kultúrnom stredisku v Nedeci konal ďalší ročník tzv. Spišských zvykov. V programe bola súťaž inštrumentalistov a ľudových rozprávačov ako aj vystúpenia folklórnych súborov. Žiaľ, aj tento rok sa toto podujatie konalo bez účasti našich súborov.

* * *

8. februára t.r. došlo v Čiernej Hore k zrážke automobilov Fiat 126p a Polonez, v dôsledku ktorej boli ranené štyri osoby. Nehodu zavinil vodič „malucha“, ktorý pre nadmernú rýchlosť dostal šmyk a narazil do Poloneza.

* * *

8. februára t.r. došlo v Čiernej Hore k zrážke automobilov Fiat 126p a Polonez, v dôsledku ktorej boli ranené štyri osoby. Nehodu zavinil vodič „malucha“, ktorý pre nadmernú rýchlosť dostal šmyk a narazil do Poloneza.

* * *

Hraničný priechod Jurgov - Podspády bude čoskoro slúžiť všetkým občanom, nielen z prihraničného pásma. O jeho zmene rokujú zástupcovia gminy Bukowina Tatrzanska so slovenskými úradmi.

* * *

Tribšania už dlhší čas bojujú o utvorenie škôlky pre deti v predškolskom veku v priestoroch miestnej základnej školy. Ich úsilie sa zatiaľ nestretlo s pochopením Gminného úradu v Nižných Lapšoch.

* * *

Na zasadaní gminnej rady v Bukownie Tatrzanskej poslanci schválili gminný rozpočet na tento rok. Príjmy gminy by mali dosiahnuť 13 miliónov 541 tisíc zlôtých, výdavky - 13 miliónov 518 tisíc zlôtých. Zvyšok má byť určený na splatenie minuloročnej pôžičky. Gmina plánuje v tomto roku o.i. výstavbu vodovodu v Repiskách a zapojenie do kanalizačnej siete Čiernej Hory, Bukowiny, Lešnice a Grofia. Zároveň sa snaží získať prostriedky zo svetovej banky na výstavbu mosta v Brzegoch a spevnenie brehov potoka v Repiskách.

* * *

Poľana Sosny (na snímke) v susedstve hraničného priechodu v Nedeci je vybavená zariadením na výrobu umelého snehu, vďaka čomu sú tam celú zimu dobré podmienky na lyžovanie. Nie div, že ešte v polovici marca sme tam videli množstvo lyžiarov, aj keď inde sneh už dávno zmizol.

Text a foto: JÁN BRYJA

VÝTVARNÁ SÚŤAŽ...

DOKONČENIE ZO STR. 21

Marta MARTINČÁKOVÁ (1. tr.) z Jurgova za maľbu Jánošík pod Tatrami, Anna VOJTASOVÁ (2. tr.) z Jurgova za kresbu Čarovný hrnček, Jakub HANIAČIK (2. tr.) z Jurgova za kresbu Janko Hraško, Katarína VOJTASOVÁ (3. tr.) z Jurgova za kresbu Sof nad zlatom, Žaneta SARNOVÁ (4. tr.) z Čiernej Hory za kresbu Hrad Beckov, Karolína VACLAFOVÁ (4. tr.) z Čiernej Hory za kresbu Janko Hraško s babičkou a dedkom, Monika VOJENSKÁ (4. tr.) z Čiernej Hory za kresbu Tatry, Ilona KOLODEJOVÁ (1b. tr.) z Novej Belej za maľbu Bratislavský hrad, Anna KURNÁTOVÁ (1b. tr.) z Novej Belej za kresbu Bratislavský hrad, Pavol GAVENDA (4b. tr.) z Novej Belej za maľbu Slovenská drevonica, Helena CHALUPKOVÁ (3b. tr.) z Novej Belej za prácu Modranská keramika, Marek BENDÍK (3b. tr.) z Novej Belej za prácu Modranská keramika, Marcela KURNÁTOVÁ (3b. tr.) z Novej Belej za prácu Modranská keramika,

Staršia skupina

1. Alžbeta GÓROVÁ (6. tr.) z Kacvína za prácu Slovenské hrady,
2. Kamila LITVIAKOVÁ (3. tr. gymn.) z Jablonky za maľbu Zima pod Tatrami,
3. Veronika SURMOVÁ (2. tr. gymn.) z Krempách za maľbu Bojnicky zámok,
4. Terézia SZAFRAŃSKA (2. tr. gymn.) z Nižných Láp za maľbu Vlkolíneč,

5. Mária SZKLARZOVÁ (2. tr. gymn.) z Podvlka za kresbu Oravská priehrada v lete,
6. Michalina CETEROVÁ (2. tr. gymn.) z Čiernej Hory za maľbu na skle Štrbské Pleso,
7. Amelia SILÁNOVÁ (5. tr.) z Jurgova za kresbu Nitriansky hrad,
8. Jozef DLUHÝ (5. tr.) z Novej Belej za prácu Kriváň,
9. Mariola CHOVANCOVÁ (1. tr. gymn.) z Harkabuza za maľbu Slanický ostrov,
10. Rafal ZGAMA (3. tr. gymn.) z Jablonky za maľbu Oravská chalupa v horách,
11. Peter KAČMARČÍK (1. tr. gymn.) z Tribša za prácu Trenčiansky hrad,
12. Dávid STOPIAK (5. tr.) z Malej Lipnice za maľbu Oravská priehrada,
13. Jarek MIŠKOVIČ (5. tr.) z Jurgova za maľbu na skle Podolíneč, renesančná zvonica,
14. Beáta TORBOVÁ (3. tr. gymn.) z Podvlka za maľbu Demänovské jaskyne,
15. Slavomír RADZIAK (1. tr. gymn.) z Fridmana za kresbu Červený Kláštor.

Ďalších 25 účastníkov súťaže porota odmenila slovenskými knihami:

Terézia MAJERČÁKOVÁ (6b. tr.) z Novej Belej za prácu Bratislavský hrad, Paulína CHALUPKOVÁ (6b. tr.) z Novej Belej za prácu Fujarista od Rimavskej Soboty, Marek LOJEK (6b. tr.) z Novej Belej za maľbu Drevencie v Čičmanoch, Daniel BIELAK (6. tr.) z Harkabuza za kresbu Oravský zámok, Evelína KRÁLOVÁ (5. tr.) z Harkabuza za kresbu Horská chata, Boguslava ŽADLÁKOVÁ (6. tr.) z Har-

kabuza za kresbu Oravský zámok, Mária TOMÁŠOVÁ (5. tr.) z Kacvína za kresbu Slovenské národné divadlo, Margita ŠRAMOVÁ (6. tr.) z Kacvína za kresbu Oravský zámok, Aneta VOJTASOVÁ (6. tr.) z Jurgova za maľbu Bojnicky zámok, Alžbeta VOJTASOVÁ (5. tr.) z Jurgova za maľbu na skle Nový zámok, Kinga PLUČINSKÁ (2. tr. gymn.) z Jurgova za maľbu na skle Veverička, Daniel SARNA (1. tr. gymn.) z Jurgova za prácu Drevený kostolík v Mirolí, David JAMROZ (5. tr.) z Čiernej Hory za maľbu Pohľad na Tatry, Joanna SOBOLOVÁ (1. tr. gymn.) z Podvlka za maľbu Na Oravskej priehrade, Norbert SOBOLEVSKÝ (1. tr. gymn.) z Krempách za kresbu Budatínsky zámok, Martin MLYNARČÍK (2. tr. gymn.) z Nižných Láp za kresbu Červený Kláštor, Agáta KAPOLKOVÁ (1. tr. gymn.) z Nižných Láp za kresbu Vysoké Tatry, Marta ŠVIENTYOVÁ (2. tr. gymn.) z Nižných Láp za kresbu Spišský hrad, Klaudia KRIŠÍKOVÁ (5. tr.) z Vyšných Láp za kresbu Trenčiansky hrad, Veronika MAJERČÁKOVÁ (5. tr.) z Vyšných Láp za kresbu Vysoké Tatry, Renáta GILOVÁ (1. tr. gymn.) z Fridmania za kresbu Tatranské zvieratá, Slavomír KADLUB (1. tr. gymn.) z Jablonky za kresbu Oravský hrad, Anna MONIAKOVÁ (1. tr. gymn.) z Jablonky za maľbu na dreve Kriváň, Agneša MLYNARČÍKOVÁ (6. tr.) z Čiernej Hory za kresbu Hlavné námestie v Bratislave, Ilona DUDŽIKOVÁ (6. tr.) z Čiernej Hory za maľbu Kežmarský hrad.

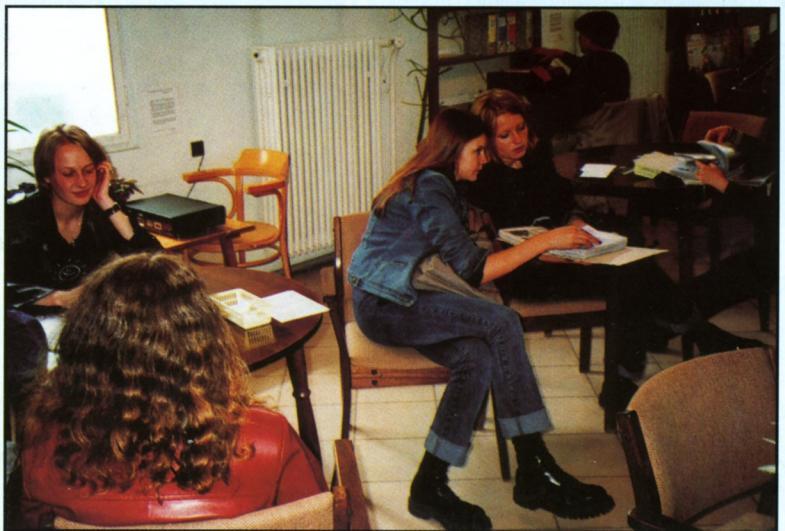
KRÁTKO Z ORAVY

V mnohých oravských obciach sa občania v posledných rokoch venujú okrem chovu sliepok, kačíc a husí aj chovu moriek, ktorých chutné mäso vraj možno pripraviť až na trinásť rôznych spôsobov.

* * *

Študenti z oravských škôl (na snímke) využívajú každú voľnú chvíľu, aby si zoškávali učivo pred skúškami na záver roka.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

NOVÝ ÚRAD SR PRE ZAHRANIČNÝCH SLOVÁKOV

Milé Slovenky a milí Slováci v zahraničí.

Zasielame naše srdečné pozdravy z vlasti Vašich predkov a dovoľujeme si Vás informovať o vzniku novej inštitúcie v Slovenskej republike, ktorej hlavným poslaním bude predovšetkým slúžiť Vám, Slovákom, ktorí žijete v zahraničí.

Slovenská vláda na základe opakovanej požiadaviek Vašich zástupcov, ako i príslušných predstaviteľov Slovenskej republiky, zriadila od 1. januára 2002 Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov, ktorý pôsobí pri Úrade vlády Slovenskej republiky. Zatial sa skladá z malého tímu odborníkov a jeho štatutárnym zástupcom je splnomocnenec vlády pre zahraničných Slovákov Dr. Claude Baláz.

K hlavným úloham tohto neoficiálne „malého ministerstva Slovákov v zahraničí“ bude tvorba a výkon politiky štátu vo vzťahu k slovenským menšinám a komunitám vo svete a koordinácia zabezpečovania vzájomne prospiešnych a všestranných stykov medzi Slovákm v zahraničí a Slovákm na Slovensku.

Všetkým Slovákom vo svete predkladáme výzvu a prosbu, aby v duchu vznešených a ušľachtilých ideí našich predkov spojili svoje sily a spolu s nami v Slovenskej republike začali realizovať myšlienky vzájomného porozumenia a prosperity, ktoré povedú k napĺňaniu spoločných cieľov.

Sme pripravení prijímať od Vás všetky podnety a návrhy týkajúce sa slovenského života v zahraničí a ponúkame vzájomnú spoluprácu v najširšom slova zmysle, pričom pri hľadaní riešenia všetkých otázok týkajúcich sa Slovákov v zahraničí očakávame vašu aktívnu účasť.

Slovensko je len jedno, spája a potrebuje všetkých Slovákov vo svete!

Claude Baláz

splnomocnenec vlády Slovenskej republiky
pre zahraničných Slovákov

Nové adresy Úradu:

Poštová adresa:

Úrad vlády Slovenskej republiky
Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov

Námestie slobody 1
813 70 Bratislava
Republika Slovacia

Kontaktná adresa:

Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov

Štefánikova 25
811 05 Bratislava
Republika Slovacia
Tel./fax.: 00421 - 2 - 52496914
e-mail: gszs@gzs.sk
www:gzs.sk

SPOLUPRÁCA A VZÁJOMNÉ SPOLUNAŽÍVANIE

V januári t.r. boli sliezski krajania svedkami pekného a podľa mňa významného medzinárodného podujatia - stretnutia predstaviteľov Poľsko-slovenskej priemyselnej a obchodnej komory so zástupcami podobnej organizácie na Slovensku, ktoré sa konalo v Bielsku Bialej. Jeho význam zdôrazňuje i skutočnosť, že stretnutie poctil svojou prítomnosťou aj predseda Národnej rady Slovenskej republiky Jozef Miša, niekol'ki poslanci NR, veľvyslankyňa SR v Poľsku Magda Vášáryová a ďalší.

Som veľmi rád, že k tomu stretnutiu došlo, navyše s tak vzácnu účasťou, keďže to môže nasvedčovať tomu, že sa otázky vzájomnej poľsko-slovenskej spolupráce konečne pohli dopredu. Je to dôležité nielen pre urýchlenie hospodárskeho rozvoja oboch našich susediacich krajín, najmä v prihraničných oblastiach, ale aj v hľadisku našej integrácie s Európskou úniou, k čomu sa blížime veľkými krokmi. Na stretnutí sa preto otvorené hovorilo, čo by bolo treba urobiť pre zintenzívnenie našej spolupráce a v akých oblastiach v prvom rade, a súčasne sa poukazovalo na prekážky, ktoré tento proces spomaľujú. Myslím si, že do rozvíjania slovensko-poľskej spolupráce sa môžu plne zapojiť aj naši krajania zo Slieziska, a to aj na poli hospodárskom, obchodnom, kultúrnom, turistickom a pod., nehovoriac už o tom, že rozširovaním spolupráce sa nám môžu rozšíriť aj naše kontakty so starou vlasťou. Ja v tom vidím aj možnosť rozvoja nášho krajanského hnutia v Sliezsku. Cheiem pri tejto príležitosti upozorniť na prvú lastovičku v rozvíjanej poľsko-slovenskej spolupráce, a sice na vydanie prvého čísla časopisu nazvaného *Współpraca - Spolupráca*. Vydala ho spomínaná Poľsko-slovenská priemyselná a obchodná komora v Bielsku Bialej. Pozoruhodné na tomto mesačníku, adresovanom najmä podnikateľom, ale aj hospodárskym združeniam, komorám a samo-

správam oboch krajín, je aj to, že všetky články sú v ňom vytlačené súčasne v slovenskom a poľskom jazyku, takže bude zrozumiteľný pre čitateľov z oboch krajín.

Práve toto úspešné stretnutie a dvojjazyčný časopis mi pripomenuli vlaňajšie polstoročné jubileum jablonského lycea a najmä skoršie stretnutie jeho absolventov v roku 1991 pri príležitosti 40. výročia tohto lycea. Je všeobecne známe, že toto lyceum so slovenským vyučovacím jazykom založili oravskí a spišskí Slováci, členovia Spolku Čechov a Slovákov na Orave a Spiši. Lenže o tom sa na oslavách jubilea pred 11 rokmi vôbec nehovorilo, ba nepočuli sme vtedy na oslavách ani jedno slovenské slovo. Vlani bolo sice trochu lepšie, organizátori už neopomenuli spomenutí slovenských zakladateľov lycea, ba zaznelo na oslavách i trochu slovenčiny, ale neadekvátné málo. Vyšla pri tejto príležitosti dokonca kniha o histórii lycea, ktorá tiež len veľmi málo miesta venuje prvemu obdobiu lycea, keď sa v ňom vyučovalo po slovensky, nehovoriac o viacerých chybách v tejto publikácii. Ale o tom snáď inokedy.

V súvislosti s tým ma napadlo, - keďže vlni bolo na oslavách polstoročia lycea málo absolventov prvých, slovenských ročníkov, - či by sme sa nemohli stretnúť v lete tohto roku pri príležitosti Dňa slovenskej kultúry v Jablonke. Samozrejme, program by bol obmedzený, ale som presvedčený, že mnohí by si radi zaspomínali na mladé roky so spolužiakmi, ktorých nevideli snáď aj niekol'ko desiatok rokov. Určite to stojí za to, aj keby sme na cestu mali výdať tých páro grošov. Čas rýchlo beží a nás z roka na rok ubúda. Prídeťte teda - všetci!

Brono

MENŠINY V MÉDIÁCH

Počas decembrovej medzinárodnej konferencie venovanej otázke elektronických médií v Bielostoku, zástupcovia niekol'kych národnostných menší utvorili tzv. Výbor elektronických médií národnostných menší a etnických skupín. Má za úlohu presadzovať požiadavky

menší v oblasti elektronických médií, ako aj dialóg a spoluprácu s verejnými inštitúciami v oblasti štátnej televízie a rozhlasu.

V dňoch 18.-19. januára t.r. sa v Kamieni Šlăskom konalo prvé zasadnutie Výboru, ktorého sa zúčastnili zástupcovia 8 menší. Náš Spolok reprezentoval autor článku. Počas rokovania sa účastníci zasadnutia zhodli na potrebu spolupráce pri presadzovaní našich práv na ú-

časť v činnosti verejných masmídií. Menšiny by mali mať ústavou zaručené právo na prístup do rozhlasu a televízie. Úlohou štátnych masmídií musí byť financovanie a vysielanie programov v jazykoch národnostných menšíň, pripravovaných za účasti zástupcov týchto menšíň. V súčasnosti pravidelné programy v rodnom jazyku má v poľských masmídiách len nemecká, ukrajinská, ruská a litovská menšina a Kašubi. Mali by ho však mať všetky národnostné menšiny a etnické skupiny. Záleží nám aj na zvyšovaní úrovne programov a kvalifikácií redaktorov, ktorí ich tvoria. Preto je potrebné, aby štátne masmídiá organizovali školenia a dielne pre menšinových novinárov. Šíriť informácie o živote, kultúre, ale aj histórii národnostných menšíň a etnických skupín v Poľsku prostredníctvom verejných masmídií je dôležité pre celú spoločnosť, nielen pre menšiny. Preto zástupcovia menšíň sú ochotní spolupracovať a podieľať sa na tvorbe týchto programov.

Účastníci zasadnutia prijali na záver spoľahlivé vyhlásenie pre poľské médiá a hlavnú správu PRT. Ostáva veriť, že sa stretne s kladnou odozvou zo strany týchto inštitúcií.

Text a foto: JÁN BRYJA

LIST ZO SLOVENSKA

Drahí a milí krajania!

Úprimne sa teším z Vašej úspešnej práce v prospech našich verných krajanov Slovákov v Poľsku. Všimam si aj Váš premyslený a stastlivivo pripravovaný štart k XI. zjazdu SSP. Príspevky mnohých krajanov v časopise Život sú vzácné. Dýcha z nich láska k dedičstvu otcov, boj o zachovanie národnej identity, snaha o zachovanie a zveľaďenie slovenskej spisovnej reči, najmä v školách, kostoloch a vo verejnom živote. Osobitne si však dovoľujem poznamenať, že rodoláska má svoje prvé a nezastupiteľné miesto v krajanských rodinách. Tu hrá dôležitú úlohu povinnosť rodičov vychovávať svoje deti v duchu, ktorý im s láskou odovzdali ich rodičia alebo starí rodičia. Semeno zasiate s láskou do duše a srdeca dieťaťa, vyklíči, vyrastie a prinesie hojnú úrodu aj v nepriaznivých pomeroch. Dúfajme, že práve cielavedomou prácou krajanov sa roztopia ľadu a Slovák sa bude tešiť zo vzájomnej úcty a dobroprajnosti bratského národa.

Práci Ústredného výboru SSP prajem veľa úspechov a vytrvalosti v záslužnej činnosti. Životu želám, aby sa jeho snaženia dočkali realizácie. Osobitne prajem učiteľom a učiteľkám slovenského jazyka a literatúry, aby svojim láskovým slovom zažali v srdciach svojich žiakov a žiačok príťutnosť k slovenskému národu, jazyku a kultúre. Poľských kolegov by som úprimne prosil, aby si oblúbili slovenský jazyk a kultúru, aby vzájomná spolupráca a porozumenie vypestovali dobré susedské vzťahy medzi našimi národmi, najmä na spoločnom pohraničí.

Súčasne si dovoľujem pripomenúť, že 4. septembra 2002 si nás národ, najmä kultúrna verejnosc, pripomene nedožitý stárodeniny významného krajanana, profesora ThDr. Alojza Miškoviča, ktorý sa svojou vedeckou prácou dopracoval katedry vysokoškolského profesora. Okrem iných akcií, ktoré pripravujete k tomuto jubileu, by som navrhoval, aby slávnostnú sv. omšu v Jurgove celebroval jeho poslucháč, spišský sídelný biskup ThDr. Mons. František Tondra. S jeho oficiálnym pozvaním sa treba poponáhať, aby sa tento dátum dostal do jeho kalendára.

Ostávam s príslušom svojej spolupráce, pokial mi to zdravie dovolí, a srdiečne Vás všetkých pozdravujem.

MICHAL GRIGER

MAGICKÝ HRAD

V dňoch 4. - 16. februára t.r. sa v kultúrnom stredisku Krakov - centrum konala výstava fotografií prácu Andrzeja Wierzchowského, pod názvom Magický hrad.

Náplň výstavy tvorilo 24 zaujímavých fotografií starolubovniackeho hradu, ktoré autor dopracoval pomocou počítačovej techniky, čím získal efekt akejsi magickosti a čarownosti. Svoju techniku nazýva „fotobitom“. A. Wierzchowski fotografoval hrad v Starej Ľubovni dvakrát - v lete a na jeseň minulého roku. Ako nám prezradil, prvýkrát sa na hrad vybral ako obyčajný turista. Na mieste však zistil, že je to veľmi fotogenický objekt a rozhodol sa ho zvečniť vo svojich prácach.

- *Klasickou fotografiou sa zaoberám už veľmi dlho, - hovorí, - takže pomaly prestáva byť pre mňa kreatívna. Preto som sa rozhodol svoje fotografie dopracovať počítačom, a tým im dať nový, zaujímavý nádych.*

Od 10. apríla budú jeho práce výstavované v krakovskom Centre súčasného umenia a v lete na zámku v Niepoľomiciach. Budúcu turistickú sezónu by jeho práce mali byť výstavané priamo na hrade v Starej Ľubovni.

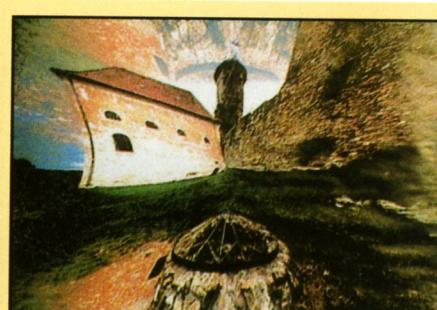
Ľuboviansky hrad bol prvým objektom, ktorému sa venoval na Slovensku, avšak nie posledným. Teraz A. Wierzchowski hľadá ďalšie, o.i. chystá sa navštíviť aj Spišský hrad. Verme, že z toho vznikne ďalšia výstava.

Text a foto: JÁN BRYJA

JABLONSKÝ ROZPOČET '2002

Ako nás informoval tajomník Gminného úradu v Jablonke Wiesław Kotrys, 11. februára t.r. bol na zasadaní gminnej rady schválený gminný rozpočet na rok 2002. Predpokladá príjmy vo výške 19 006 569 zlótych a výdavky vo výške 25 847 912 zlótych. Rozdiel vo výške 6 841 343 zlótych bude vyrovnaný o.i. pôžičkou zo Štátneho fondu na ochranu prírodného prostredia a vodného hospodárstva vo výške 6 000 000 zlótych, ako aj pôžičkou z Vojvodského fondu na ochranu prírodného prostredia a vodného hospodárstva vo výške 960 000 zlótych.

Uvedieme aspoň niekoľko najväčších plánovaných výdavkov jablonskej gminy: školstvo - 11 677 120 Zl, komunálne hospodárstvo a ochrana životného prostredia - 8 077 329 Zl, verejná správa - 2 674 900 Zl, sociálne výdavky - 1 152 100 Zl, doprava a spoje - 759 600 Zl, kultúra a ochrana národného dedičstva - 485 000 Zl, zdravotná ochrana - 311 000 Zl, bezpečnosť a protipožiarova ochrana - 194 000 Zl, telesná kultúra a šport - 11 000 Zl, poľnohospodárstvo a poľovníctvo - 3 500 Zl.

Lubovniansky zámok na fotografiách A. Wierzchowského

Dotácie jablonskej gminy v jednotlivých obciach: 4. etapa výstavby čističky odpadových vôd a kanalizácie v Jablonke (2 000 000 Zl), na činnosť Oravského strediska kultúry v Jablonke (425 000 Zl), z toho na obecné kultúrne strediská a kluby (225 000 Zl) a na činnosť obecných knižníč (200 000 Zl), prístavba gymnázia pri ZŠ č. 2 a dostavba telocvične v Hornej Zubrici (245 000 Zl), modernizácia Zdravotného strediska v Jablonke (110 000 Zl) a v Podvuku (101 000 Zl), výstavba Kultúrneho domu v Jablonke (63 500 Zl), dostavba gymnázia v Jablonke (130 000 Zl) a v Podvuku (180 000 Zl), prestavba a modernizácia ZŠ č. 1 v Hornej Zubrici (70 000 Zl), výstavba gymnázia pri ZŠ č. 3 (100 000 Zl), výstavba čističky odpadových vôd a kanalizácie (1. etapa) a úprava potoka Sihlec v Malej Lipnici (3 060 000 Zl), výstavba kanalizácie v Dolnej a Hornej Zubrici (2 000 000 Zl), prístavba a modernizácia ZŠ č. 2 (15 000 Zl) a ZŠ č. 3 (184 000 Zl) v Malej Lipnici, dokončenie prístavby ZŠ v Oravke (85 700 Zl), oteplenie budovy ZŠ v Dolnej Zubrici (50 821 Zl), modernizácia a dostavba uličného osvetlenia v Jablonke a Oravke (30 277 Zl).

Jablonská gmina určila 57 000 zlотовých pre jednotlivé richtárstvo. Prostriedky boli rozdelené podľa počtu obyvateľov: Jablonka-Centrum - 12 970 Zl., Malá Lipnica - 10 840 Zl., Horná Zubrica - 9 840 Zl., Podvuk - 7 970 Zl., Dolná Zubrica - 5 540 Zl., Chyžné - 3 670 Zl., Oravka - 3 300 Zl., Jablonka-Bory - 2 870 Zl. (pk)

CHCETE SI DOPISOVAŤ?

Volám sa Zuzana Pravdová (25) a učím na strednej odbornej škole technické predmety. Počas svojej práce dostávam od žiakov množstvo zaujímavých otázok i názorov týkajúcich sa iných krajín, kultúr, školstva a pod. Bola by som veľmi rada, keby sa našiel niekto, čo by mal záujem dopisovať si so mnou v slovenčine alebo angličtine. Moja adresa:

Ing. Zuzana Pravdová
082 03 Ličartovice 59
SLOWACJA

AKO GAZDA KUPOVAL NA JARMOKU PRASIAKTO

Mnoho neprijemností, ale aj veselých príbehov sa v minulosti stávalo na oravských či spišských dedinách kvôli nadmernému užívaniu alkoholu, hlavne zo zvyku zapíť dobrý obchod v krčme. Mnohé z nich vo svojich humoristických poviedkach opísal najmä slovenský spisovateľ Martin Kukučín (Rysavá jalovica), ktorý sa vo svojich poviedkach vysmieval zo sklonu ľudu k alkoholizmu a úprimne ich za to karhal. My teraz načrieme do bohatej zá-

sobnice oravských príbehov, ktoré nám vyzoprával nás krajan Ján Boryš z Veľkej Lipnice. Vyberáme z nich príbeh o gazdovi, ktorý na jarmoku kúpil prasiatko.

V jeden jesenný deň vraví žena svojmu mužovi, počúvaj, úroda bola v tomto roku dobrá, máme tiež dostať zemiakov, teda chod' na jarmok a kúp tam nejaké prasiatko. Budeme ho mať čím vykŕmit' a na zimu budeme mať z neho dostať klobások do kapustnice, ako aj iného chutného mäsa. Gazda teda vzal vrece, prehodil si ho cez plece a išiel na jarmok do Jablonky. Netrvalo dlho, keď u jedného z gazdov našiel práve také prasiatko ako hľadal. Keď sa s predávajúcim dohodol na cene, dobrú kúpu išli, ako vtedy bývalo zvykom, zapíť do pobližnej krčmy. Prasiatko predtým vložil do vreca, ktoré položil do kúta krčmy, objednali si u krčmárky po štvrt litra vína a spokojní s dobrým obchodom a predajom, pomaly si popijali. Netrvalo dlho a pri ich stole sa objavili aj ďalší gázdovia, ktorí sa takisto, idúc z jarmoka zastavili na pohárik. Tak rýchlo, ako im v dobrej nálade upľival príjemne strávený čas, pribúdalo na stole aj prázdnych flášiek, takže nás gazda si nevšimol, že nedaleko sedí cigánka s dieťaťom, ktorá s veľkým zaujatím pozoruje vrece s kvičiacim prasiatkom. Cigánka, ako to cigánka, netrvalo dlho a vybraťa prasiatko z vreca. Namiesto neho vložila do vreca svoje spiace dieťa a nebadane sa vytratila z krčmy. Keď sa už poriadne zvečerilo, gazda sa rozlúčil so spolustolovníkmi, uchytil vrece a pretože sa bál výčitiek svojej hašterivej ženy, poriadne sa potácajúc, pobral sa domov. Žena, napriek neskorej hodine, na neho samozrejme čakala už pri dverách. Hned' sa aj opýtala, vidiac v akom je stave, kde má kúpené prasiatko. Gazda nič nedabajúc na jej reči vošiel do kuchyne, otvoril vrece a celý hrdý vyložil jeho obsah na prípecok. Aké však bolo jeho a najmä ženy prekvapenie, keď namiesto prasiatka uvideli sladko spiace cigánske dieťa. Netreba ani hovoriť, čo si v ten večer chudák gazda vypočul od svojej ženy. Toľko mu nabryzgala, že aké to prasiatko kúpil a kde má zvyšok peňazí, ktoré mu dala. Gazda zúbožený čoskoro zaspal, ale na druhý deň ho žena zavčas ráno zobudila a pohnala späť do Jablonky, nakazujúc mu, aby sa bez prasiatka alebo bez peňazí domov ani nevracal.

Gazda, idúc s dieťaťom v náručí, celý nešťastný hútal nad tým, čo sa mohlo predchádzajúceho dňa stať. Keď mu už aj zvyšky vína konečne vyšumeli z hlavy, spomenul si na cigánku, ktorá bola toho večera v krčme. Hned' ho aj napadlo, kto zamenil jeho prasiatko za dieťa. Netrvalo dlho a cigánku našiel. Na jeho nešťastie však prasiatka už ne-

bolo. Cigán ho totiž medzitým nielen zarezal a upiekli, ale s chut'ou aj zjedli. Gazda sa teda s hnevom spýtal cigánky, čo bude s jeho peniazmi, ktoré zaplatil za prasiatko. - Čo bude, to bude, - hovorí mu cigánka, - diet'a mi je hladné, musím ho v prvom rade nakŕniť, a ty sa ber preč, lebo obanuješ. Po jarmoku si mal ísiť domov a nemal si kúpu zapíjať v krčme a opít' sa.

Nieže ho poriadne vyhrešila, snáď' aj viac ako jeho vlastná žena, ešte aj nabrala do lavóra z horúcej vody, čo ešte zostala z obárania prasiatka a nešťastníka veru ešte aj poriadne obliala. Biedny, premočený a zahanbený gazda, keďže sa nemal kde postažovať a u koho svoju pravdu vysúdiť, bez peňazí a samozrejme aj bez prasiatka, sa vrátil pokorne domov. Ženu odprosil za to, čo sa mu stalo a zároveň sa zaprisahal, že viacej veru on na jarmok nepôjde, ani do krčmy nevstúpi.

Zazn.: PETER KOLLÁRIK

NOVOZVOLENÝ VÝBOR MS SSP V KRAKOVE

Jerzy M. BOŽYK - predseda,
Al. Pokoju 8, Krakov,
Helena RÁKOSNÍKOVÁ - podpredsedníčka, ul. Dębowa 12, Krakov,
Marek ŚLUSARCZYK - podpredseda,
Os. Zielone 6, Krakov
Tomasz DRATH - tajomník,
ul. Pielegniarek 5, Krakov
Jacek JANICZKO - pokladník,
ul. Długa 23, Krakov
Janina ZIEMBICKA-SZUMOWSKA - členka, Os. Czarny Potok 17, Krakov
Włodzimierz BOBULA - člen,
Os. II. Pułku Lotniczego 26, Krakov

REVÍZNA KOMISIA

Anna ŠOLTÝSOVÁ - predsedníčka,
Os. Bohaterów Września 66, Krakov
František ŠOLTÝS - člen,
Os. Bohaterów Września 26, Krakov

DELEGÁTI NA XI. ZJAZD

Helena RÁKOSNÍKOVÁ,
Jerzy M. BOŽYK,
Jozef ČONGVA,
ul. Bolesława Chrobrego 25, Katowice

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

Jerzy M. BOŽYK

VÝŠŠIE POKUTY NA SLOVENSKU

Od 1. januára 2002 platia na Slovensku vyššie pokutové sadzby za porušovanie dopravných predpisov. Odvôvodňuje sa

to snahou o vyšiu bezpečnosť na cestách, keďže podľa štatistik na celom Slovensku rastie počet dopravných nehôd. Ak napr. vodič prekročí povolenú rýchlosť o viac ako 40 kilometrov za hodinu, policajt mu môže udeliť na okresnom dopravnom inšpektoráte pokutu až do 7 tisíc SK a odoberať mu vodičský preukaz *na jeden rok*. Ak prekročí rýchlosť do 40 km/h, alebo poruší iný dopravný predpis, môže mu byť uložená na mieste bloková pokuta až do 2 tisíc korún (doteraz 500 SK).

Vyšie sú aj pokuty za jazdu pod vplyvom alkoholu. Nad jedno promile zaplatí vodič až do 15 tisíc SK a vodičský preukaz mu odoberú *na dva roky*. Do jedného promile je pokuta 10 tisíc korún a zákaz jazdiť *na jeden rok*. Kto sa odmietne podrobniť dychovej skúške alebo lekárskemu vyšetreniu, bude sa to bratiť ako keby jazdil opitý alebo nadrogovaný a v tomto prípade mu uvalia najprísnejšiu pokutu. Jazda bez vodičského preukazu „stojí“ 7 tisíc korún a zákaz jazdiť *na jeden rok*. Ak vodič, ktorý je účastníkom dopravnej nehody, nezastaví a nesplní si svoju povinnosť, dostane pokutu 5 tisíc korún a vodičský preukaz mu odoberú na 6 mesiacov. Stúplo tiež poistenie automobilov (priemerne o 25%) a poplatky za jazdu na autostrádach - za ročnú nálepku pre osobné automobily teraz treba zaplatiť 600 Sk. V Bratislave bola obmedzená rýchlosť na 30 km/h. (pk)

SPOMIENKA NA STANISŁAWA MAJĘWSKÉGO

Práve uplyáva pol roka od smrti (22.10. 2001) odbojára Stanisława MAJĘWSKÉHO z Varšavy, účastníka SNP, novinára, spisovateľa, prekladateľa a veľkého priaťa Slovákov. Pripomeňme aspoň stručne jeho zložité životné osudy.

Narodil sa 1.1.1928 vo Varšave. V decembri 1942 sa ako 15-ročný chlapec stal príslušníkom AK (Krajinskej armády), zo skupenia „Waligóra“, ktoré vyvíjalo diverznú činnosť v oblasti Varšava-Wola. V auguste 1944 sa ocitol na Slovensku, kde sa stal prieskumníkom Prvej čs. partizánskej brigády M. R. Štefánika, s ktorou sa zúčastnil bojov v Slovenskom národnom povstani. Vo februári 1945 sa vrátil do Poľska, kde pokračoval v boji najprv v rámci Červenej armády, potom Poľskej armády. Bol trikrát ranený. Po vojne začal pôsobiť v bezpečnostných orgánoch. Keď však odmiel splniť rozkaz zatknutia 17 mladých,

nevinných osôb, obžalovaných z protistátnej činnosti, bol zavretý vo väzení v Lublinskom zámku, kde s trestom smrti prešiel poldruha roka. Po omilostení vtedajším ministrom národnej obrany začal pracovať vo Varšave ako novinár, prekladateľ a spisovateľ. Keď pred niekoľkými rokmi bol prijaté vládne uznesenie, umožňujúce získať odbojárske výsady osobám, ktoré sa fakticky nezúčastnili protihitlerovského odboja, ako aj rôznych karieristom, dospel k záveru, že pre jeho pozostatky nie je miesta v Poľsku. Dal preto spísať notársky závet, v ktorom si o.i. zažadal byť pochovaný na partizánskom cintoríne na Slovensku. Keď zomrel, bola sa s ním vo Varšave rozlúčiť aj veľvyslankyňa SR v Poľsku Magdalena Vásáryová, vojenský ataše SR a mnohí jeho spolubojovníci, priatelia a kolegovia.

16. novembra 2001 sa konal pohreb S. Majewského na partizánskom cintoríne vo Zverovke vo Vysokých Tatrách, kde bol so všetkými poctami pochovaný ako národný hrdina. Smútočného obradu sa o.i. zúčastnili: veľvyslanec PR v SR J. Komornicki, bývalý veľvyslanec SR v PR O. Nemčok, gen. Horský, predstaviteľia miestnych orgánov štátnej správy, Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov a Horskej služby, čestná stráž, mládež a občania Zuberca, s ktorými od vojny udržiaval živé styky, novinári slovenských a poľských médií a ďalší.

Poznamenajme ešte, že S. Majewski dobre poznal aj náš Spolok, niekoľkokrát bol na Spiši a Orave a často navštevoval

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 8. januára 2002 zomrela v Pekelníku vo veku 101 rokov krajanka

PETRONELA VESELOVSKÁ

Zosnulá bola najstaršou obyvateľkou obce, ktorá sa medzi občanmi tešila všeobecnej úcte. Bola dlhoročnou členkou Spolku a čitateľkou Života. Odišla od nás dobrá krajanka, starostlivá manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 16. februára 2002 zomrel v Pekelníku vo veku 68 rokov krajan

BOLESLAV VESELOVSKÝ

Zosnulý bol synom Petronely Veselovskej, ktorá nás pred mesiacom nav-

redakciu Života, v ktorom uviedol niekoľko spomienok na vojnové roky. Bol, ako sme už spomenuli, veľkým priateľom Slovákov. Často navštevoval Slovensko, kde sa o.i. stretával s účastníkmi SNP. Je čestným občanom troch slovenských miest a nositeľom viacerých vyznamenaní, v tom záťať v SNP. Nech odpočíva v pokoji!

Spr.: JÁN ŠPERNOGA

POVINNOSŤ SVIETIŤ V SR

Aj na Slovensku bude treba jazdiť so zapnutými svetlami od polovice októbra do polovice marca - rozhodli poslanci Národnej rady SR. Za nedodržiavanie tohto predpisu hrozí vodičom pokuta do 2 tisíc korún. Podobné predpisy platia tiež v Čechách a, ako je známe, aj v Poľsku. V Maďarsku príkaz používania svetiel (mimo obci a mest) platí po celý rok.

Slovenský parlament zmenil tiež zásady odtahovania zle zaparkovaných automobilov. Týka sa to tých vodičov, ktorých vozidlá prekážajú v cestnej premávke. Ostatným zle parkujúcim vodičom bude hrozíť založenie blokády na kolesá. Za odtiahnutie zle zaparkovaného vozidla zaplatí vodič 5 tisíc korún. K tomu treba pripočítať pokutu za nesprávne parkovanie a poplatok za parkovanie odtiahnutého vozidla za mestom. (pk)

ždy opustila. Aj on ako dobrý krajan bol dlhoročným čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec a starý tec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulých vyjadrujeme hlbkú sústrast.

MS SSP v Pekelníku

* * *

Dňa 17. februára 2002 zomrel v Krempachoch vo veku 67 rokov krajan

JOZEF BIZUB

Zosnulý bol dlhoročným členom nášho Spolku a horlivým čitateľom Života. Odišiel od nás dobrý krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec, dobrý brat a ujo. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Krempachoch

AKO SA SOMÁR LEVLEV STAL KRÁLOM

Vybral sa raz somár do sveta šťastie skúsiť. Bežal, bežal, až prišiel v horách na krásnu lúku. Tráva tam rástla vysoká, voda žblnkotala v potôčiku - a bič neplieskal nikde. Somárikovi sa to náramne páčilo a zhíkol z plného hrdla.

Híkavé iá začul lev a raz nevedel, aké zviera sa to na čistinke ohláša. Tíško sa ta prikradol.

Naprostred čistinky nazrel somára a čudoval sa ešte väčšmi. Takého ušatého revaja vživote nevidel ani nepočul. Osmeliil sa a pekne sa somárovi prihovoril:

„Vitaj, kamarát. Kto si a skade fa sem cesta priviedla?”

Somár sa sprvu náramne zľakol, ale potom si dodal srdca a vraví:

“Som Levlev a dlhá cesta ma sem priviedla.”

„Levlev?” zhíkol lev.

„Áno, Levlev. Čo je na tom čudné?”

„A vari to znamená, že si levskejší od leva?”

„Veru,” prisvedčil somár, „znamená to iba toľko, že som lev nad všetkými levmi.”

„Ak je to tak, nuž dajme sa my do spolku, milý Levlev. Budeme dvaja mocnejší ako všetky ostatné zvieratá.”

„Dobre,” prisvedčil somár a dal sa s levom do spolku. Hned sa i spolu vybrali na poľovačku. Bežali, bežali, bok po boku, kým nepricheli k potoku. Lev hravo preskočil na druhý breh. Somár vošiel do vody a div sa v hlbokej bystrine neutopil. Horko-tažko sa vyškriabala na druhý breh.

„Čudné,” rečie lev po chvíli, „lev nad všetky levy, a ledva sa z potoka vyškriabe.”

„Ale ba!” zhíkol somár. „A vari si nevidel, koškú rybu som chytil chvostom? Vytahoval som ju, moril sa s ňou, ale keď som videl, že sa ti nechce ryby chytia, pustil som ju a šiel som za tebou.”

Lev sa čudoval, čo všetko z Levleva vystane, a bežal ďalej. Cestou natrafili na vysoký mür. Lev bol skokom na druhej strane a somár sa pol hodiny škriabal na mür, a keď sa naň dostal, neodvážil sa zoskočiť.

„Čo to tam robis?” čudoval sa lev.

„Nevidis, že sa vážim? Chcem vedieť, či mám tažšiu prednú polovicu alebo zadnú.”

Napokon zoskočil až zem zadunela.

Teraz sa to levovi už naozaj nevidelo.

„Tak sa mi vidí, že nie si lev nad všetky levy, ako si mi vravel,” hundral.

„Čože?” zhíkol somár. „Vari si myslis, že som ta oklamal, hľa? No stavme sa, kto skôr rozvála tento mür!”

„Nedbám!” prisvedčil lev a už sa hodil na mür, driapal ho pazúrmami, búchal doň hlavou, dív zuby doň nezatahal, ale všetko darmo. Čochvíla si lev doráňal laby, no mür tam stál, tak ako i predtým.

Potom sa somár obrátil chrbtom k mûru, vyhodil kopytami, až zadunelo, tu i tam vyletel kamien a mûr sa drobil a rozsýpal.

„No, už veriš, že som silnejší, od teba?” vraví somár.

„Ale, aby si nepovedal, že viem iba mûry rúcať, tak sa dobre prizera! Vidis pri mûre bodlačie?

Pozri, košké ostne má. Teba by popichalo, ale ja som taký mocný, že ho môžem hoc aj zjest.”

Somár odtrhol bodlačie a s dobrou chutou ho zjedol.

Lev sa nevedel vynačudovať toľkej sile.

„Vidím, že si naozaj oveľa mocnejší a šikovnejší odo mňa. Odteraz budeš ty, slávny Levlev, kráľom všetkých lemov.”

Na druhý deň zavolal starý lev všetky levy a oznámil im, že oddnes bude slávny Levlev ich kráľom.

Od tých čias si somár žil ako kráľ a všetci poddaní ho milovali a vážili si ho pre dobrotu a múdrost. Nikdy nikomu neublížil, ani nikoho netrápil. Uspokojil sa vždy s trávou a bodlačím a toho bolo všade dosť.

Na neštastie aj taký dobrý kráľ musí raz umrieť. Raz našli dobrého kráľa vystretého na lúke a už mu nebolo pomoci. Poddaní mu vystrojili kráľovský pohreb a dlho, dlho za ním smútili. Ba ešte i dnes, keď si spomenú na kráľa Levleva, sputia taký rev a rykot, že všetko, čo môže, chytró zuteká.

(Z knihy: E. Chmelová - Rozprávky o zvieratkach, Bratislava 1979)

Tečie voda, tečie

Volne, s citom

([Redakcia, 1894], Liptov)

Te-čie vo - da, te-čie, s ka-me - ťa do jar - ku;
žia-den člo - vek ne-vie, kde ja mám fra - jer - ku.

2. Žiadnen človek nevie,
ani nedosvedčí,
za kým pozerajú
moje čierne oči.

3. Žiadnen človek nevie,
ani neuhádne,
za ktorým šuhajkom (dievčatkom)
moje srdce vädne.

HRAČKY, POVEDAČKY, PREKÁRAČKY...

Sedí bača pod bukom,
číta ovce klobúkom.

Jeden, dva, tri, štyri, päť,
a tej šiestej tuná niet.

Kdeže sa len podela,
ešte včera tu bola!

Huncút bača dobre vie,
že ovečka v kotle vrie.

Povedal mi jeden chlapec,
že ja neviem chleba napiesti.
Klamal chlapec ako šelma,
upečiem ho ako žemľa.

Mala som milého,
čo sa myší bál.
Pre nešťastné myši
k nám nechodieval.
Vzala som bo za rúčku:
a vyviedla na lúčku:
Milý môj, tu mi stoj,
myši sa neboj.

Šucha - rucha gevenducha,
vošlo prasa do kožuchá,
urobilo kvik,
nepočul ho nik.

NEPOLÁM SI JAZÝČEK

Ked' som išiel

cez to brachovo kmotrovisko,
štely na mňa psali,

gagy busotali

a ja plot cez ten skok!

Všetka trba sa mi rozkošeľovala.

(Z knihy: Poslali ma naši k vašim,
BUVIK Bratislava 2000)

VESELO SO ŽIVOTOM

Aký je rozdiel medzi blchou a slonom?

- Slon môže mať blchy a blcha nemôže mať slony.

- Jurko, zase ješ počas vyučovania. Na to je predsa prestávka.

- Ja som, prosím, nechcel trátiť cez prestávku čas.

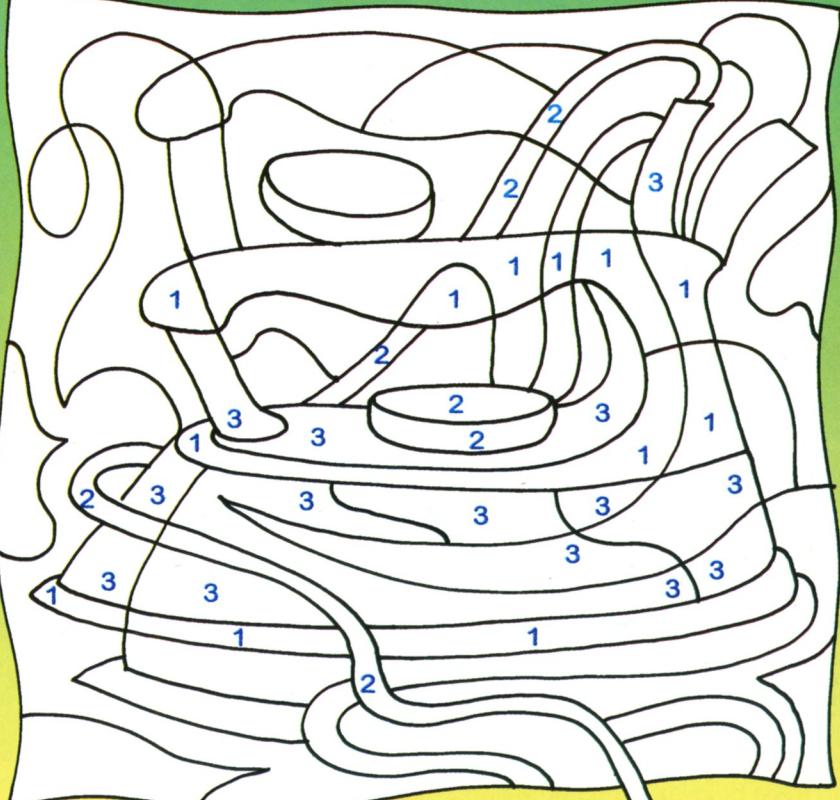
ČO JE TO?

Chodí on
od buka do buka,
nosí dom
namiesto klobúka.
(kámiS)

Vpredu frfle,
vzadu kufre.
(otua)

Rožok s dvoma hrotmi
zapichol sa do tmy.
(caiseM)

MAĽUJTE S NAMI

Viete, co je na našom obrázku? Nie? Dozviete sa to, keď ho farbičkami vymalujete. Polička označené číslom 1 - modrou, 2 - červenou a 3 - zelenou. Najkrajšie maľby odmeníme slovenskými knihami. Z posledných prac knihy vyzrebovali: Marcela Mlynarčíková z Čiernej Hory a Kinga Šventková z Podsklia

Z KALENDÁRA NA APRÍL

Záhradkári

V tomto mesiaci sa už záhradkári ponáhľajú so sejbou zeleniny do voľnej pôdy, najmä hlúbovín, kalerábu a cibule na dospestovanie sadzačky. Treba sa riadiť poveternostnými podmienkami, teplotou vzduchu a pod. Kto vysial skôr, musí o rastliny dbať, aby nevymrzli (napr. prikrývaním). Pre prípad, že nevzídu bud' zmrznú, treba si čať semien ponechať. Koncom apríla, lepšie však na začiatku mája, vysievame uhorky do výdatne zavlaženej pôdy. Keďže sú citlivé na zimu, hriadky prikrývame fóliou. Po vzdelení uhoriek fóliu narežeme, aby rastliny mohli cez otvory rást' dalej. Potom postupne, každých 10-14 dní, sejeme fazuľu, čím si zabezpečíme pravidelnú úrodu počas celého vegetačného obdobia. Okrem vhodného termínu je dôležitá aj hĺbka a hustota sejby. Všeobecne platí zásada: čím drobnnejšie semeno, tým plynkejšia sejba. Oplatí sa siat' pomalšie, ale presnejšie, lebo si tak usporíme veľa práce s preriedovaním riadkov. Nesmieme tiež zabúdať na správne hnojenie hriadok.

Ovocinári

Musia čím skôr dokončiť vysádzanie ovocných stromov a krov, aby sa mohli venovať rezu, tvarovaniu a vyzádzaniu kostrových konárov a výhonkov. Pri všetkých druhoch stromov sa uplatňuje výchovný, udržovací a zmladzovací rez, hoci v praxi sa tieto zásahy prekrývajú. Treba vedieť, že rez na začiatku vegetácie podporuje rast, kým neskorší, letný, ho obmedzuje, ale zato zvyšuje rodivosť. Čerešne tvarujeme len prvé tri roky po vysadení, kým višne do piateho roku, pričom napr. pri udržovacom reze treba rešpektovať ich hustejšie koruny. Do piateho roku tvarujeme aj slivkoviny. Silno zrezané stromy a kry treba nutne posilniť zväčšenými dávkami hnojív, najmä hnoja. A ešte jedno. Práve teraz, pred kvitnutím, treba bojovať proti chorobám a škodcom, najmä chemickými postrekmi, ale aj mechanickým odstraňovaním napadnutých častí, hlavne vrcholcov konárikov.

Chovatelia

V apríli sa v podstate končí liahniarska sezóna. Najlepšie je chovať každý druh hydiny osve a mláďatá oddelené od dospelej hydiny, aby sme sa vyhli nebezpečenstvu vzniku chorôb a hromadnému hynutiu hydiny. Okrem stálej teploty treba najmä mláďatám zabezpečiť aspoň trochu zeleného krmu denne, čo je dôležité pre zdravie a rýchly rast vtákov. Zelený krm, napr. tráva, pýr, lopúch, púpava, pŕchľava a pod., sa podáva len svieži. Keď nám sliepky či morky kvokajú aj neskôr, keď to nepotrebuje, treba ich umiestniť do zavesenej kletky s rošťovým dnom, kde sa nemôžu rozsiedliť. Keď to urobíme včas, sliepky po 2-3 dňoch prestanú kvokať a začnú znášku.

Včelári

majú v apríli viac práce. Nadalej sa starajú o udržanie tepla v plodisku, lebo apríl je u nás dosť vrtkavý, kým na druhej strane musia dbať, aby matka mala v plodisku dosť miesta na kladenie vajíčok. Pripomeňme, že plod v štádiu vajíčka zostáva 3 dni. Potom sa z neho vyliahne larva, ktorá po 6 dňoch dospeje, vzpriamí sa v bunku a prestane poberať potravu. Včely potom bunku zavieckujú a larva sa začína pretvárať na kuklu a neskôr na dospelú robotnicu. V štádiu larválnom prijíma tvoriaca sa včela potravu od včiel dojčiek a krmičiek. Sú to včely vo veku 3-10 dní. Treba dbať, aby bolo v úli dostatok potravy, lebo včely vyvinuté zo slabšie krímených lariev sú slabé, žijú krátko a sú náchylné na rôzne choroby.

V našich podmienkach je v apríli ešte dosť malo zdrojov nektáru, preto rast včelstiev podporujeme podnecovaním. Možno to robiť podávaním riedkeho cukrového roztoku, cukrovomedového cesta alebo jednorazovým pridaním plástu s odvieckovanými medovými zásobami. Aby počas podnecovania neuniklo teplo, výhodne je podávať cukrovomedové cesto v plackách na horné latky rámikov. Včely potrebujú aj vodu. Keď ju nemajú, musia ju prinášať aj za nepriaznivého počasia. Vtedy veľa lietaviek zahynie. Vodu podávame bud' na letáci alebo priamo v úli. (js)

ZBIERAME BYLINY

Našou dnešnou liečivou bylinou bude DRCHNIČKA ROĽNÁ (lat. *Anagallis arvensis* L.). Je to jednorocná polihavá svetlozelená rastlina, ktorá má na stonke, niekedy trochu vzpriamenej, uložené po dva malé celistvookrajové listy a malé biele kvety. Môžu však byť aj belasé, červené a mäsovej farby. Rastie aj u nás ako všeobecne známa burina našich polí, ktorá dokáže „zadusiť“ celé kultúry malých rastlín, napr. jahôd.

Na liečebné účely sa zbiera (od júla do augusta) vŕaf v období knitnutia, bez korenkov a plodov. Možno ju sušiť v tenkej vrstve na tienistých a vzdušných miestach. Hlavnou účinnou látkou drchničky sú saponiny, jedovatý cyklamín, triesloviny, horčiny a enzymy.

Drchničku ako liečivú rastlinu si veľmi cenili už v dávnej minulosti. Používali ju ako protiľed pre pohryzení človeka besným psom a pri rôznych otravách. V ľudovej medicíne sa dnes využíva ako upokojujúci prostriedok a na utišenie bolestí, na liečenie pečenových a nervových chorôb, pri zápaloch obličiek a hemoroidoch. Uplatňuje sa tiež pri svrbivých vyrážkach, lišajoch a pri fažko sa hojacej ranách. Dodnes sa však traduje, že účinkuje aj proti besnote, o čom však chýba spoľahlivý dôkaz. Dnešná medicína jej priznáva močopudný účinok, ale varuje pred prílišným užívaním pre jej jedovatosť.

Čaj z drchničky pripravujeme z 1-2 lyžičiek rezané drogy, ktorú zaparíme v 1/4 l vody a necháme asi 15 minút vylúhovať. Potom precedíme a 2-3 razy denne pijeme po 1 pohári. Drchničku možno tiež zmieľiť na prášok a denne užívať 1-2 g. Na užívanie zvonka sa používa 5% zápar. Zápar pôsobí metabolicky („krvčistiaco“), potopudne a močopudne. Drchnička sa využíva aj v chove, napr. ako krmivo pre malé vtáctvo (kanáriky, andulky) a v zelenom stave sa dáva sliepkam na podporu trávenia. (js)

PRIKRÝVKY - OZDOBA STOLOV

Dnes prinášame model neveľkej ale veľmi peknej prikrývky, ktorá môže byť ozdobou každého stola. Je pomerne jednoduchá, preto si ju veľmi ľahko môžete uháčkovať sami. Možno na ňu použiť bielu, prípadne béžovú priadzu č. 80.

Najprv háčkujeme stredový štvorec. Začíname ho na 42 prázdných okienok a v druhom riadku na každej strane pridáme jedno okienko, čiže spolu bude 44 okienok. V treťom riadku po uháčkovaní zbochu dvoch prázdných okienok sa začína motív K: 4 r. oč., kr. st., 4 r. oč., 2 x nah. st., 7 r. oč., 2 x nah. st. atď.

Po ukončení stredového štvorca háčkujeme po jeho obvode 3 x nah. st., 3 r. oč.

Nasledujúce štvorce prázdných okienok s hviezdičkovým motívom v strede háčkujeme podľa druhého nákresu. Štvorce sú spájané motívom K s pikotkou.

(Podľa knihy: Alžbeta Lichnerová - Háčkovaná čipka, Bratislava 1986)

Použité skratky:

r. oč. =

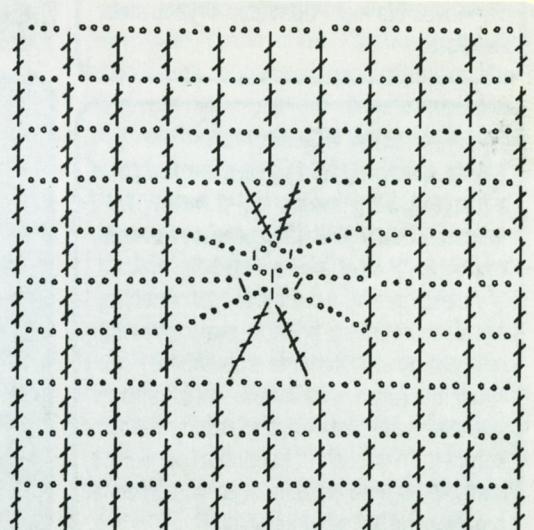
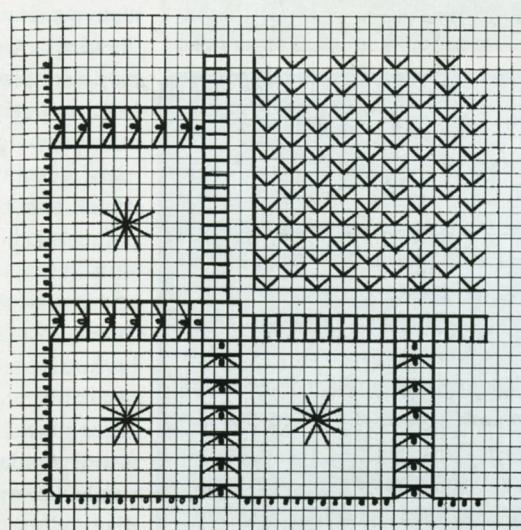
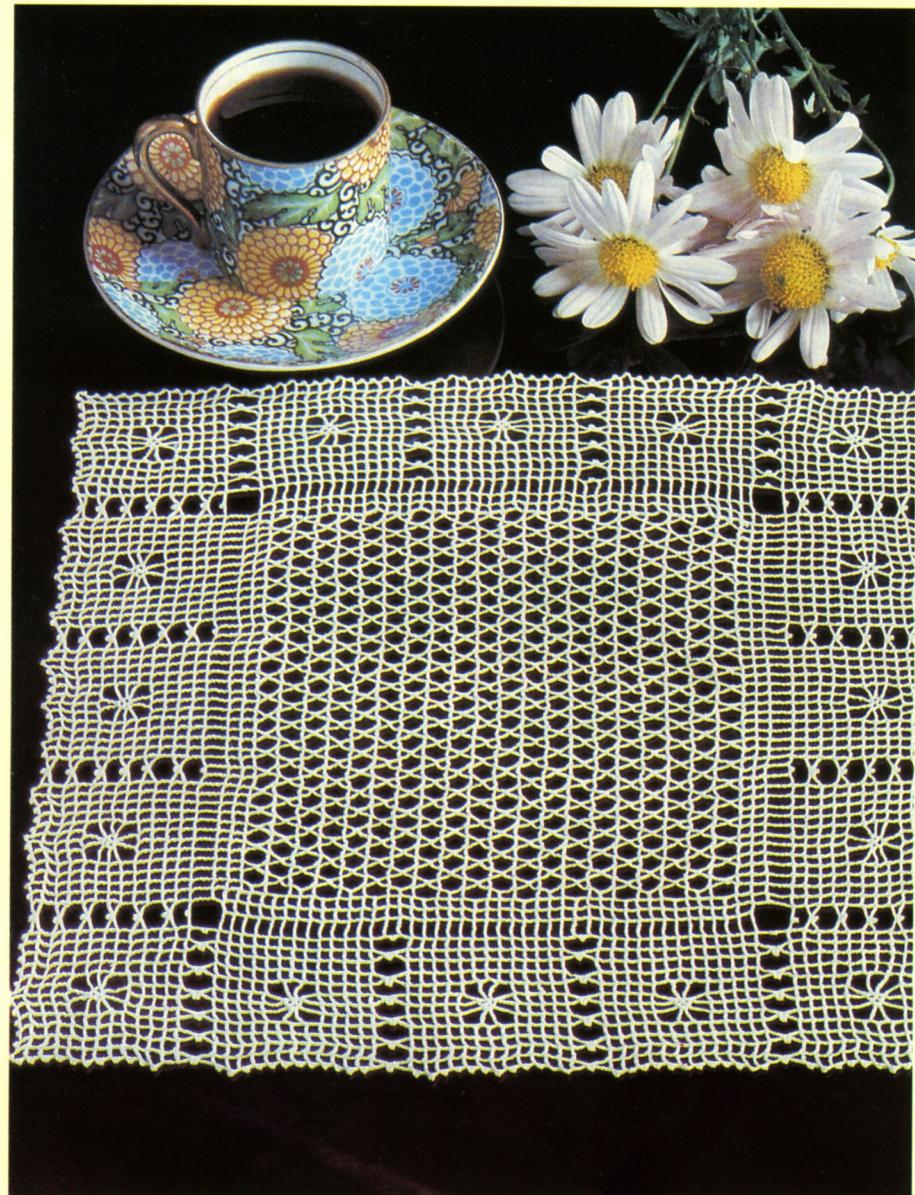
retiazkové očko;

kr. st. =

krátky stípk;

nah. st. =

nahodený stípk.

ŠPECIÁLNA SLIEPKA.

Mladá sliepka (do 1 kg), mleté čierne korenie, sladká mletá paprika, koreňová zelenina (mrkva, petržlen, zeler), 2 lyžice oleja, 1/8 l šľahačky, sol', 1/4 l vývaru (z kocky), 20 g maizeny, 125 g hrozna.

Slepku dobre umyjeme, osušíme, zvonka a zvnútra natrieme solou, korením a paprikou. Koreňovú zeleninu umyjeme, očistíme a pokrájame na drobné kocky. Na rajnici rozpálime olej a oprážime v ňom slepku spolu s koreňovou zeleninou. Pridáme šľahačku, vývar a všetko dusíme pod pokrývkou asi 45 minút. Šťavu precedíme, za stáleho miešania zahustíme maizenou a zahrejeme v nej umyté a obrané hrozno. Slepku upravíme na hľbokej misce a zalejeme omáčkou. Podávame s cestovinou alebo ryžou.

PIKANTNÉ HOVÄDZIE ZÁVITKY.

600 g hovädzieho mäsa zo stehna, sol', horčica, mleté čierne korenie, 200 g mäkkej salámy, 2 uhorky, 2 vajcia uvarené natvrdo, 2 lyžice oleja, hladká múka, 50 g masla, 1 cibuľa, citrónová šťava.

Mäso umyjeme, osušíme, pokrájame na 4 plátky, vyklepeme, osolíme, okoreníme a potrieme horčicou. Na každý plátek položíme salámu, 1/2 uvareného vajíčka, 1/2 uhorky, zvinieme, spojíme špáradlom, obalíme v hľadej múke a na rozpálenom oleji opečieme. Pridáme maslo a cibuľu pokrájanú na kolieska, ktoré trochu oprážime. Potom mäso podlejeme a dusíme. Hotovú šťavu dochutíme citrónovou šťavou. Podávame s ryžou alebo knedľou.

ŠPENÁTOVÁ POLIEVKA.

1/4/kg špenátu, 1,5 l vývaru z kostí (bud z kociek), 50 g masla, 50 g múky, 1/4 l mlieka, strúčik cesnaku, čierne korenie, muškátový kvet alebo oriešok, sol'.

Múku oprážime dozlatista v teflonovej rajnici alebo nádobke, pridáme maslo, podlejeme vývarom, rozšľaháme a povaríme. Polievku zmiešame s mliekom a uduseným špenátom, okoreníme ju muškátom, čiernym korením, rozotretým cesnakom, osolíme a krátko povaríme. Výživnosť i chut' zlepšíme pokrájanými uvarenými vajcami.

ŠALÁTY**OVOCNÝ ŠALÁT.**

2 šálky bieleho jogurtu, 2 pomaranče, po štipke bieleho korenia a soli, 2 lyžičky medu, lyžica citrónovej šťavy.

Ošúpané pomaranče rozdelené na segmenty rozkrájame nad misou na kúsky. Semená odstráňme. Zalejeme jogurtom a pridáme zvyšné prísady. Premiešame, prikryjeme a na 1/2 hod. odložíme do chladničky. Podávame v širokých koktailových pohároch na nízkej stopke ako osviežujúci ovocný šalát.

MÚČNIKY**KAKAOVÝ KOLÁČ S OVOCÍM.**

200 g polohrubej múky, 250 g prásakového cukru, 4 bielky, 450 g kakaa, trochu škorice, roztľčených klinčekov, 1 vajce, 1/2 prášku do pečiva, 250 ml mlieka, 200 g práskového cukru na bielkový sneh, 250 g ríbezľovej alebo malinovej zaváraniny na potretie, trochu múky a tuku na posypanie a vymästanie formy, jahody.

Múku premiešame s práškom do pečiva. Potom do väčšieho hrnčeka nalejeme mlieko, pridáme vajce a dobre rozharbarkujeme. Do toho pridáme cukor, múku a ostatné prísady a všetko dobre premiešame. Taktôto upravené cesto nalejeme do vymästeného a posypaného pekáča a pečieme asi 30 min. v stredne teplej rúre. Upečený koláč vylíhneme na lopárik a necháme vychladnúť. Potom ho rozrezeme na 2 polovice, 1 na trieme zaváraninou a druhou zakryjeme. Po vrch koláča ozdobíme bielkovým snehom a rozkŕjanými jahodami.

MLADÝM GAZDINÁM

- Uvarené krémy chladíme v studenej vode a občas ich pomiešame, aby sa neutvorila kožka.
- Palacinkové cesto sa pripaľuje vtedy, keď je veľmi sladké.
- Aby želatína nestratila rôsolovitosť, nesmieme ju variť, ale len rozpustiť v teplej vode.
- Cestá sa ľahšie vyvalkajú, keď ich zrobíme vlažnou tekutinou. (jš)

ZADŁAWIENIE U KRÓW

Zadławienie powstaje wskutek utknięcia w przełyku ziemniaka, kawałka buraka lub innego przedmiotu. Najczęściej zdarza się to na jesieni w czasie wykopów. Powstaje ono czasem przy zwężeniu się przełyku wskutek zapalenia. Pokarm w przełyku tworzy zbitą masę uniemożliwiającą polkanie a niekiedy utrudniającą oddychanie. Utknięcie może nastąpić w przełyku tuż za gardlem lub bliżej żołądka. Objawem jest niechęć do jedzenia, częsty i gwałtowny kaszel, a z pyska wycieka ślina. Zwierzę przy tym wykazuje silny niepokój. Wkrótce następuje wzdęcie, gdyż gazy z fermentującej paszy nie mają ujścia. Miejsce utknięcia można ustalić przez omacywanie przełyku. Przy utknięciu w gardle można czasem dosiągnąć ręką przez jamę ustną przedmiot (np. ziemniak lub burak). Utknięcie w dalszym odcinku przełyku można wyczuć po lewej stronie szyi jako niewielkie uwypuklenie, którego uciskanie powoduje ból. Zatkanie przełyku tuż przed żołądkiem stwierdza się przez wprowadzenie sondy. Próby zgniecenia przyczyny zadławienia poprzez uderzenie czymś twardym w przełyk może przynieść więcej szkody niż pozytyku.

Jeżeli zwierzę jest wzdęte i zachodzi obawa padnięcia, należy przede wszystkim przebić lewą slabiznę trójgranicem. Pochwę trójgranicę zostawia się wbity w ciele do chwili usunięcia przyczyny zadławienia. Gdy wzdęcie jest nieduże, lepiej jest spróbować wydostać ziemniak lub inną rzecz bez przebijania. Przy utknięciu w gardle staramy się ręką owiniętą w czystą ścierkę uchwycić ziemniak przez jamę ustną, a w tym czasie pomocnik uciskając ręką przełyk stara się przesuwać go do góry. Nieraz wystarczy zmusić zwierzę do kaszlu, aby ziemniak został wykrztuszony. W tym celu łachocze się gardło piórkiem. Przy utknięciu w połowie przełyku albo jeszcze niżej, można go tylko przepędzić w dół sondą metalową. Natłuszczoną sondę wsuwa się w przełyk przez drewiany klucz z otworem. Przy natrafieniu

na opór nie wolno pchać siłą, lecz delikatnie, kilkakrotnymi ruchami, starać się ją posuwać. Gwałtowne posuwanie może spowodować pęknięcie przęłyku. Poza sondą nie wolno używać żadnych innych przedmiotów.

KOKCYDIOZA DROBIU

Jest to choroba pasożytnicza atakująca najczęściej kury i gęsi. Choroba ta w okresie letnim, a zwłaszcza w lata ciepłe i mokre, powoduje w gospodarstwach olbrzymie straty. Szczególną wrażliwością odznaczają się ptaki młode w wieku 2-7 tygodni, gdzie śmiertelność sięga 70-90 %. Największe nasilenie choroby przypada na maj, czerwiec, lipiec. Najniebezpieczniejszą formą schorzenia jest krwawa biegunka. Pasożyt usadnia się w jelitach. Kokcydiozą zaraża się drób na terenie zanieczyszczonym kałem ptaków chorych lub nosicieli pasożytów. Choroba ta nie przenosi się przez jaja na potomstwo. Rozprzestrzenianiu choroby sprzyja trzymanie drobiu w dużych stadach, złe żywienie a zwłaszcza wilgoć.

U piskląt dwutygodniowych przy silnej inwazji może nastąpić śmierć bez żadnych objawów. Zwykle jednak po 3-7 dniach daje się zauważać ogólne po-smutnienie, brak apetytu, duże pragnienie i biegunkę, przy której odchody są początkowo białe a później brązowe i krwiste. Chory ptak niechętnie zmienia miejsce, powieki ma przymknięte, grzbiet wygięty, pióra nastroszone, skrzydła opuszczane. Po 2-5 dniach choroby następuje śmierć. U ptaków starszych w wieku około 2 miesięcy choroba trwa kilka tygodni. Obserwuje się osłabienie, wychudzenie, biegunkę a ponadto niedowładły nóg. U kur dorosłych choroba ma przebieg przewlekły i objawia się zmiennym apetytem, okresową biegunką, wychudzeniem i niedowładem nóg. Śmierć u nich występuje rzadko.

Najpewniejszym rozpoznaniem tej choroby jest rozpoznanie laboratoryjne. W leczeniu stosuje się najczęściej sulfaguanidynę w ilości 1% do karmy suchej przez siedem kolejnych dni. W czasie kuracji wskazany jest ruch i częste wietrzenie pomieszczeń. Przy zwalczaniu choroby i zapobieganiu jej trzeba brać pod uwagę mechaniczne oczyszczanie kurników co najmniej raz na 48 godzin oraz odkażanie ich wrzącą wodą. (js)

PRAWNIK

RENTA DLA WDOWY

Wdowa ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli w chwili śmierci męża miała ukończone 50 lat albo była niezdolna do pracy, bądź wychowywała co najmniej jedno dziecko. Chodzi tutaj o dziecko, które nie ukończyło jeszcze 16 lat - pod warunkiem, że uczy się ono w szkole.

Prawo do renty wdowa ma również wtedy, gdy opiekuje się dzieckiem niezdolnym do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnym do pracy. Takie prawa przysługują jej też, gdy wchowuje ona uprawnionego do renty po mężu wnuka. A zatem jeżeli ktoś spełnia przynajmniej jeden z podanych wyżej wymogów, powinien otrzymać rentę po mężu.

Rentę rodzinną może otrzymać również wdowa, która w ciągu 5 lat od daty śmierci męża - bądź w ciągu 5 lat od zaprzestania wychowywania dzieci - ukończyła 50 lat lub też stała się niezdolna do wykonywania pracy. Dodajmy, że jeżeli wdowa nie spełnia tych warunków, ale nie ma z czego się utrzymać, to także ma prawo do renty rodzinnej. Będzie ją otrzymywać przez rok od śmierci męża. Gdy podniesie swe kwalifikacje - rentę może dostawać przez 2 lata.

JAK TO JEST Z REHABILITACJĄ?

Jeżeli po ukończeniu leczenia i upłynięciu terminu zwolnienia lekarskiego czujemy się nadal źle i bez sił do powrotu do pracy, możemy wystąpić o skierowanie na rehabilitację leczniczą. Wniosek o skierowanie na rehabilitację powinien sporządzić lekarz leczący nas, po czym składamy go w ZUS-ie. Następnie dokument ten trafia do lekarza orzecznika ZUS-u, który np. może domagać się od naszego lekarza prowadzącego, aby ten udostępnił mu pozostałą dokumentację medyczną. Lekarz orzecznik może skierować nas na rehabilitację leczniczą na okres 24 dni. Czas trwania rehabilitacji może jednak zostać przedłużony lub skrócony przez ordynatora ośrodka rehabilitacyjnego. Kierując nas na rehabilitację, lekarz orzecznik ZUS bierze pod uwagę nasz stan zdrowia, a także wiek, zawód, wykonywane czynności oraz warunki pracy. Decyzja o przedłużeniu lub skróceniu okresu rehabilitacji uzależniona jest od tego, czy są szanse, że pacjent będzie mógł podjąć pracę. Za naszą rehabilitację leczniczą zapłaci ZUS. Ponosi on także koszty zakwaterowania, wyżywienia, przejazdu do ośrodka rehabilitacyjnego i spowrotem.

PRACA PO GODZINACH

Praca w godzinach nadliczbowych dopuszczalna jest tylko w pewnych wypadkach, które w przepisach określone są jako szczególne potrzeby pracodawcy (np. w razie spiętrzenia się pracy). Jeżeli jednak pracodawca wyda polecenie pracownikowi, aby wykonał pracę w godzinach nadliczbowych, to wówczas odmowa zatrudnienia potraktowana jako naruszenie obowiązków pracowniczych. Oczywiście za pracę w godzinach nadliczbowych pracodawca powinien dodatkowo zapłacić. Dodatek wynosi: 50 proc wynagrodzenia za pracę w dwóch pierwszych godzinach nadliczbowych na dobę, oraz 100 proc. wynagrodzenia za dalsze godziny (nie więcej niż 4). I jeszcze jedno: w godzinach nadliczbowych nie wolno zatrudniać kobiet w ciąży, matek opiekujących się dzieckiem do lat 4 oraz młodocianych pracowników.

WARTO WIEDZIEĆ

- Od 15. I. 2002 r. zostały zlikwidowane zasiłki porodowe. Zostały one zastąpione 1-razowym zasiłkiem macierzyńskim, wypłacanym z pomocy społecznej w kwocie 195 zł na każde dziecko urodzone podczas ostatniego porodu. Dostaną go te kobiety, które spełniają wymogi do korzystania z pomocy społecznej. Kobiety, które urodziły dziecko 14. I. br. do godz. 24., zachowują prawo do tego zasiłku, nawet jeśli go nie pobraly.

- Gdy kupujemy leki w nocy, w niedzielę lub w święto, to apteka ma prawo pobrać od nas dodatkową opłatę, która obecnie wynosi - 2,50 zł. Jest to opłata jednorazowa i jej wysokość nie zależy od ilości wykupionych leków. (js)

HVIEZDY O NÁS**BÝK (21.4.-20.5.)**

Občas túžiš po samote, ba zdá sa ti, že by ti to aj trvale vyhovovalo. Je to tak? Uvedomuješ si však, že v tvojej situácii je samota prakticky nežiadúca a priniesla by ti viac škody ako úžitku. Porozmýšľaj, kym urobíš nejaký nepremyslený krok.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Tvoj prvý tŕah bol dobrý a zlepšil twoje postavenie. Teraz bude veľa záležať od toho, aký ďalší tŕah si vyberieš. Nečakaj príliš dlho, aby to neoslabilo twoje nateraz veľké šance. Aj z finančnej stránky to pôjde dobre, len buď trpezzlivý.

RAK (22.6.-22.7.)

Máš veľké ambície, niekedy presahujúce twoje možnosti. Nezabúdaj, že niekedy situáciu môže zmeniť aj tá jediná posledná kvapka. Nikdy predsa presne nevieš, aké sú hranice rizika. Potrebuješ viac rozvahy a presné analýzu svojej situácie.

LEV (23.7.-23.8.)

Zmeny v práci by mali slúžiť tvojmu zdraviu, aj keď sa ti zdá, že t'a odstrčili na vedľajšiu koľaj. Nevzdávaj sa celkom pracovných povinností, len spomaľ tempo, čo ti oddávna radili priatelia. Menšia zodpovednosť zlepší aj twoju psychickú kondíciu.

PANNA (24.8.-23.9.)

Všetko sa začne úradným listom. Najprv t'a prekvapia zvýšené požiadavky, ale hned si uvedomíš, že sa s tým spájajú aj väčšie možnosti. Čaká t'a rozhovor s niekym, kto má vplyv na twoju budúcnosť v práci. Pouvažuj, čo to znamená.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Budeš mať výnimočné šťastie, najmä keď ide o twoju platovú situáciu. Nechávaj sa tým príliš veľa. Čím menej sa o tom bude hovoriť, tým lepšie. Uvedom si isté zmeny v osobnom živote a snaž sa im prispôsobiť.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Čaká t'a niekoľko služobných cest, aj keď spočiatku nebudeš mať na ne chut'. Výsledky však budú celkom sľubné. Doma asi dôjde k istým zmenám, ale teba sa to priamo nebude týkať. Listy od rodiny ti na cestách pomôžu udržať dobrú náladu a prekonáť únavu.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Konečne vyriešiš záležitosti, ktoré na to už oddávna čakali. Ide nielen o rodinu, ale aj o osobné problémy. Úspešne vyriešenie všetkých komplikácií t'a veľmi poteší a súčasne priaznivo ovplyvní aj twoju finančnú situáciu.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Prežiješ veľké vzrušenie a dojmy, aké si ani nečakal. Je však otázka, či t'a to neskôr bude tešiť, alebo trápiť. Každý vek a doba majú predsa svoje práva a požiadavky. Ak ich nedodržíš, môže sa ti to vypomistiť, aj keby tomu spočiatku nič nenašvedčovalo.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

V knihe, ktorú si nedávno prečítal, nájdeš zmienku o udalostiach, ktoré si považoval za dôvod západnuté. Opäť si ich pripomeneš, v tom svoju účasť v nich a ľudí, ktorí ti vtedy boli blízki a ktorých si už veľmi dôvano nevidel...

RYBY (19.2.-20.3.)

Pamäť nie je vždy verná. Lahšie si u ľudí pamätáme to, čo bolo zlé ako dobré. Aj ty mávaš takéto spomienky. Pokús sa však v spomienkach siahnuť hlbšie do minulosti a môžeš sa presvedčiť, že twoja mienka o iných nebola vždy spravidlivá.

BARAN (21.3.-20.4.)

Čaká t'a rozhovor, ktorému sa oddávna vyhýbaš. Nič nevyriešiš, len zanecháš v tebe pocit nechute. Buď na to pripravený a nedaj sa vyprovokovať k slovám, ktoré by si neskôr Putoval. Zachovaj pokoj a rovnováhu, aj keď to nebude jednoduché. (jš)

NÁŠ TEST**Lúbí ťa tvoj milý?****1. Ste spolu:**

a/ Necelé pol roka - 1; b/ Od pol do dvoch rokov - 2; c/ Dlhšie - 3.

2. Posledný darček od milého si dostala:

a/ Na narodeniny - 2; b/ Bez príležitosti - 3; c/ Nedostávam darčeky - 1.

3. Najčastejšie od neho počuješ:

a/ Na čo myslíš - 2; b/ Túžim po tebe - 3; c/ Prestaň už hovoriť - 1.

4. Poslednú hádku medzi vami spôsobila:

a/ Otázka peňazí - 3; b/ Tvoj výzor - 2; c/ Rozhovor o narodení dieťaťa - 1.

5. Objímaš ho a navrhuješ mu manželstvo. Čo on na to?

a/ Súhlasím - 3; b/ Neuznávam manželstvo - 1; c/ Ešte nie teraz - 2.

6. Pozeráš sa na okoloidúcich chlapov. Ako reaguješ?

a/ Pýta sa, či ich poznáš - 3; b/ Musíš sa zaujímať len oňho - 2; c/ Nevšíma si to - 1.

7. Keď spolu niekam idete:

a/ Berie ťa za ruku - 3; b/ Ide vedla teba s rukami vo vreckách - 2; c/ Ide za tebou - 1.

8. O jeho súkromnom živote pred vašim zoznámením vieš:

a/ Len to, čo ti povedal - 2; b/ Všetko - 3; c/ Nič nevieš - 1.

9. Predstieraš, že si nešťastná:

a/ Je milý, povzbudzuje ťa - 3; b/ Vychádza, vraj potrebuješ pokoj - 2; Pozerá televíziu - 1.

10. Bol ti neverný?

a/ Niekolokrát - 1; b/ Raz - 2; c/ Nikdy - 3.

HODNOTENIE

10-17 bodov: Hoci sa zdá, že je zaľúbený, dobre sa pretvaruje. V prípade kataklizmy sa pridržiava zásady: chráňte sa, ktorí môžete. Bojí sa všetkého - teba, seba, trvalého zväzku, citu. Zatiaľ všetko berieš na seba a ospravedlňuješ ho, že sa ani sám nemusí vyhovárať. Umne však prebúdzaj jeho záujem o teba, ale nepritláčaj, lebo ujde.

18-23 bodov: Od kedy ste spolu, nadobudol zlé návyky. Stal sa pohodlný a menej šarmantný. Síce zaujíma sa o teba a nie je mu ľahostajné, čo sa s tebou deje, ale nemá rád, keď mu rušíš jeho ustálený spôsob života. Je mu s tebou určite dobre. Kým začne seriózne myslieť o spoločnom živote, musíš ho zdokonaliť. Musí stratiť nonšalanciu, ale nie nanútene.

24-30 bodov: Láska ťa oslepila, preto príliš idealizuješ milého. Možno však je ideálom tohto testu? Keď áno, musíš túto lásku upevňovať. Tvoj jediný je totiž bez chyby - citlivý, trpezzlivý, starostlivý, zhovievavý, až sa nechce veriť, že takí ešte existujú. Snaž sa, aby vaša láska bola večná. Získať jeho dôveru, dokáž mu, že si vážis jeho osobnosť a chceš byť s ním. (jš)

MENO VEŠTÍ

AGNEŠA

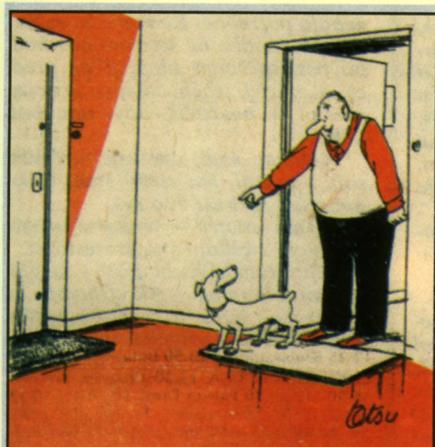
- dôverné, pokojné, dobré a oddajné meno. Najčastejšie je to tmavoláska alebo tmavá blondína, pomerne vysoká, s peknou, niekedy trochu silnejšou postavou. Máva čierne alebo tmavohnedé oči s figliarskym leskom, dlhé nohy, sympatickú tvár s tmavou alebo hnedastou pleťou. Celkove úhľadná so symetrickou postavou.

Ponáša sa na matku, preto býva jej miláčikom. Máva často brata, ktorý sa zasa ponáša na otca, preto nie div, že ho často rozmaznáva. Agneša dosť skoro stráca otca, ale jej matka sa obyčajne pomerne rýchlo druhýkrát vydáva. Od najmladších rokov je veľmi dobrá, srdečná, priateľská, niekedy sice trochu náladová, ale vcelku milá, takže si rýchlo získava všeobecnú sympatiu.

Má nadanie pre humanistické vedy, zbožňuje hudbu a kino. Učí sa dosť dobre, ale len s náhrou končí strednú školu. Zato vysokú

školu absolvuje bez väčších problémov. Najčastejšie študuje nejakú filológiu alebo novinárstvo, niekedy farmáciu. Vydáva sa buď skoro alebo pomerne neskoro. Je dobrou manželkou a starostlivou matkou. Máva obyčajne jedno dieťa, zriedkakedy dve. Má v sebe veľa ženskosti a sexu. Spočiatku má v manželstve trochu tažkostí, čo si vyžaduje hodne odriekania, pokoja a trpeznosti. Manžel má totiž trochu panovačnú povahu, je sukníčkár, má rád hazard a alkohol. Takýchto ľudí postihujú často nehody alebo choroby, napr. infarkt.

V práci si Agnešu veľmi cenia a majú ju radi. Ako predstavená býva blahosklonná, ale na druhej strane aj veľmi náročná, nielen voči pracovníkom, ale aj voči sebe. Je dôkladná, obetavá a svoju svedomitou prácou si získava všeobecné uznanie. Agneša má rada domácnosť, viedie pokojný život, zriedkakedy chorlave a pomerne dlho si uchováva mladistvý vzhľad. (jš)

- A teraz sa pekne vycikáš na susedovu rohožku...

Žiarlivá manželka každý deň kontroluje mužove šaty a keď nájde cudzívas, robíškandál. Raz však ne-našla ani jeden a vybuchla:

- To si už klesol tak hlboko, že ne-pohýdaš ani holohlavými ženami?!

Prečo vravíš o Ferovi, že je tuc-tový človek?

- Pretože je z dvanásťich detí!

Počuli si, že Kríštofovi predpísal lekár prísnu diétu, - pýta sa manželka manžela.

- Tak ho pozvi na večeru.

Vedúci sa lúči s pracovníkom, ktorého práve vyhodil zo zamestnania:

- Je mi vás ľúto. Boliste mi takmer ako syn - nevďačný, drzý a lenivý!

Strelisla dvaja bývali spolužiaci:
- Ako to, že pracuješ ako šofér?
Ved ty si vždy chcel byť rušno-vodičom.

- Rozmyslel som si to. S rušňom nemôžem chodiť na súkromné cesty!

Žena sa vybraťa na hrob svojho manžela. Keď sa vyplakala, trochu sa uspokojila a vzduchla si:

- Jedinou útechou je mi aspoň to, že viem, kde si celú noc!

Prestaň už s tými večnými otázkami! - zlostíša na malého Durka otec. - Keď som bol ja malý, na nič som sa nepýtal.

Ďurko pokýva hlavou:

- Preto mi teraz nemôžeš na nič odpovedať!

To je čudné, Ruženka, tvoja sestrička je blondínka a ty si brunetka.

- Viete, teta, moja sestra sa narodila ešte predtým, než si mama začala farbiť vlasy...

Povzdychol si jeden ženatý:

- Hľadať vžene priateľku je často ťažšie ako u nej nájsť priateľa.

- Máte aspoň predstavu, čo chcete? Už ste si vyskúšali všetky!

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Zelená močarina - veľa práce, slabé výsledky.

Zlato, nájst' ho vo sне - v ďalšej budúcnosti vás čaká dedičstvo; hľadať ho - nenájdete šťastie tam, kde ho práve hľadáte; kopat' ho - budete žiť v blahobytke; kradnúť ho - dostanete zlú správu, rodinnú bud' pracovnú, ktorá vás zarmútí; nosiť ho - dávajte si pozor na zlodejov, môžu vás okradnúť; darovať zlato bud' zlatý výrobok - dostanete pozvanie na svadbu; platiť zlatom - pozor, niekto vás podvádzza alebo okráda; dostat' do daru - hrozí vám ohováranie a iné neprijemnosti.

Zmiju vidieť - víťazstvo vašich priateľov, ak bojujú za správnu vec.

Zrelé obilie kosiť - dobré výhľadky do budúcnosti.

Zverinu pečenú jest' - budeš mať dobrý, pokojný život.

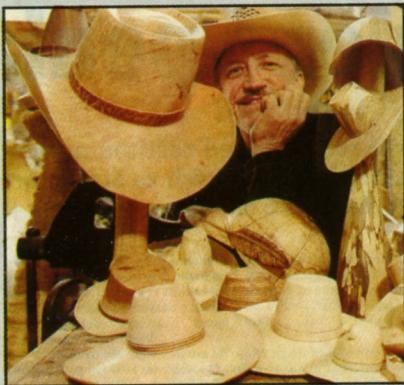
Žinenka - pre bohatých znamená dobro, pre chudobných veľké sklamanie.

Žito vidieť stáť - zdar a požehnanie; vidieť mlátiť - úspešne ukončiť nejaké dôležité dielo; vidieť sekáť - máš vyhliadky na úspech; vidieť zvážať - zdravie a požehnanie; vidieť viazať - choroba a komplikácie; vidieť siat' - nádej na dobrú budúenosť; trhať žitné klasy - šance na veľkú výhru; vidieť žitné pole - onedlho šťastie a úspech v láske; jest' žitný chlieb - dajte si pozor na ohováranie; žitný alkohol piť - získaš veľkú silu.

Žltá farba (farebné sny sú vraj vzácne) - hnev a zloba; vidieť ju v krabici vo veľkom množstve - očakávaj zisk a bohatstvo; farbiť látku dožľa - pozor, klameš samého seba; vidieť peknú sýtu žltú farbu - dlhý a šťastný život. (jš)

ZAUJÍMAVOSTI

DREVENÝ KLOBÚK. Johannes Michelsen (na snímke) pôzuje s drevenými klobúkmi, ktoré vyrobil vo svojom ateliéri v Manchesteri v americkom štáte Vermont. Michelsen miluje klobúky odmalička, ale k ich vý-

robe z tvrdšieho a odolnejšieho materiálu sa odhodlal až potom, keď strátil svoj najobľúbenejší kúsok. Dnes drevné klobúky ponúka obchodníkom a majiteľom galérií po celom východnom pobreží USA a za jeden pýta 3 600 dolárov!

SUPER FERRARI. Míľnikom vo firemnej histórii známej talianskej firmy Ferrari má byť nové športové vozidlo F60 (na snímke). Auto prevažne červenej farby, bude v predaji v roku 2003 za 1,5 milióna mariek, čo predstavuje okolo 3 mil. zlhotých. Firma tak chce konkurovať o polovicu lacnejšiemu Mercedesu SLR a plánovanému Porsche Carrera GT. Vyrobených bude len 349 kusov. Automobil tvarovo vychádzajúci z vozidiel Formuly dosiahne maximálnu rýchlosť 330 km za hodinu.

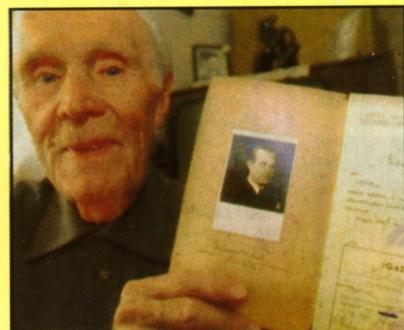
ROD STEWART STRATIL HLAS. Päťdesaťšestročný anglický spevák Rod Stewart sa obáva rakoviny. Hoci operácia štítnej žľazy dopadla dobre, povestný hlas sa mu nevrátil. Zhubný nádor v hrtane mu objavili pri preventívnej prehliadke. Vinu za ochorenie spevák pripisuje tomu, že sa cíti sám a bez domova. Celkom sám však nie je, už vyše roka mu robí spoločnosť bývalá playmate časopisu Playboy Penny Lancasterová (na snímke).

ČAKANIE NA GÉNIA. Zháma svetová modelka Carla Bruniová (na snímke) je tehotná a povráva sa, že určite porodí zázračné dieťa. Súdiac podľa genetickej výbavy, to môže byť aj pravda. Tridsaťtričná pekná modelka firmy Chanel je aristokratka a pochádza z jednej z najlepších talianskych rodín. Jej otec je hudobný skladateľ, mama klavírna virtuózka. Otec dieťaťa a Carlin snúbenec, tridsaťročný Raphael Enthoven, je syn parížskeho vydavateľa a profesor filozofie na prestížnej škole. Patrí k smotánke francúzskej intelektuálnej scény. O Carlinej bûrlivej minulosti, keď bola milenkou napríklad Donalda Trumpa, Erica Claptona či Micka Jaggera, sa dnes už nehovorí.

ARNOLD PREKONAL VLASTNÝ REKORD. V apríli 2002 sa začína nakrúcanie filmu Terminátor 3., v ktorom hlavnú úlohu zahrá samozrejme Arnold Schwarzenegger. Arnold sa asi tvrd jednal s producentom filmu, vďaka čomu prekonal svoj rekord, týkajúci sa výšky honoráru. Za úlohu totiž do stane 30 miliónov dolárov, kym dote rajší rekord predstavoval 25 miliónov, ktoré dostal za úlohu vo filme Batman a Robin.

NAJSTARŠÍ ŠTUDENT. Najstarší maďarský univerzitný študent, 92-ročný László Kubínyi (na snímke) ukazuje svoj studentský index z roku 1946. Kubínyi prerušil štúdiá na univerzite v Segedíne po komunistickom prevrate v druhej polovici štyridsiatych rokov. V štúdiu

FILMOVÝ ARES NEŽIJE. Novozélandský herec Kevin Smith, známy ako boh vojny Ares z televízneho seriálu Xena, zahynul po nehode, ku ktorej došlo pri nakrúcaní v Číne. Smith hral vo viac ako 100 dieloch seriálu milenca neohrozenej bojovníčky Xeny. Najnovšie si mal herca okrem toho zahrať aj po boku hollywoodskej hviezdy Brucea Willisa v pripravovanom filme Man of War. S nakrúcaním sa malo začať v marci t.r. na Havaji.

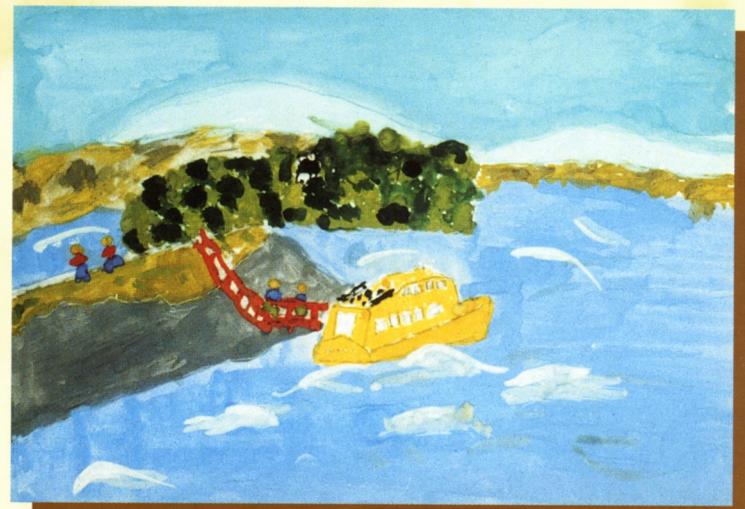
bude pokračovať v septembri t.r., keď nastúpi do tretieho ročníka Právnickej fakulty v Budapešti. Pôvodná univerzita ho odmietla, pretože je vraj už príliš starý. Kubínyi je však v dobrom zdravotnom stave, každý deň prejde pеši desať kilometrov k hrobu svojej zo snulej manželky.

LENIVÍ BRITI. To, že sa treba učiť svetové jazyky, plati takmer na celom svete. V jednej krajine to tak istotne nie je - vo Veľkej Británii. Vo všetkých krajinách sa totiž učí angličtina ako jazyk číslo jeden a Briti túto jazykovú hegemoniu radi zneužívajú - jednoducho, o cudzie jazyky sa nezaujímajú. Vedia, že nech sú kdekoľvek na svete, nakoniec sa vždy nájdzie niekto, kto im porozumie. Ich biedne znalosti ulkáza nedávny výskum v krajinách Európskej únie. Cudzie jazyky sa na ostrovoch väčšinou vyučujú ako exotický prvok na sprestrenie. Väčšina školákov sa učí po francúzsky, ale pri návštive Paríža im napokon slovná zásoba nevystačí ani na to, aby si objednali kávu. Na ich obranu treba povedať jednu vec - napriek ich jazykovej „namielenosti“ sú ešte stále veľmi slušnými spoločníkmi. (plk)

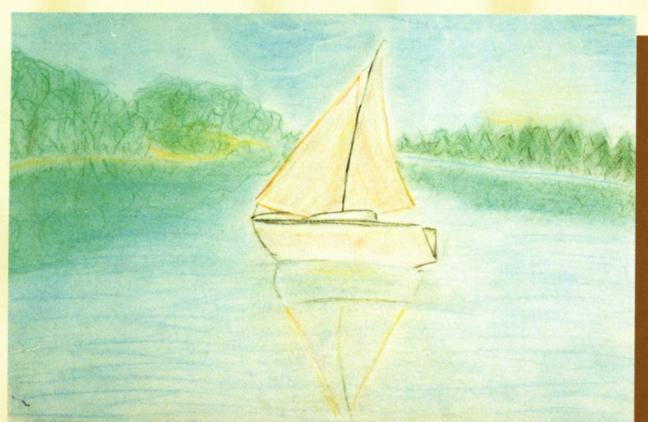
MAĽBY NAŠICH DETÍ

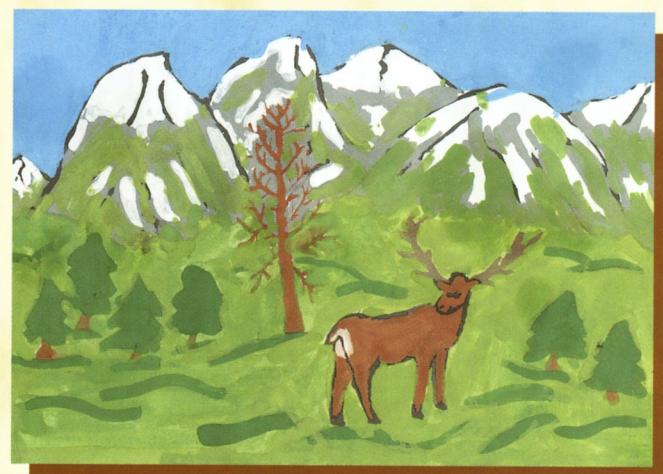
Maľba P. Kačmarčíka z Tribša: Trenčiansky hrad (st. skup.)

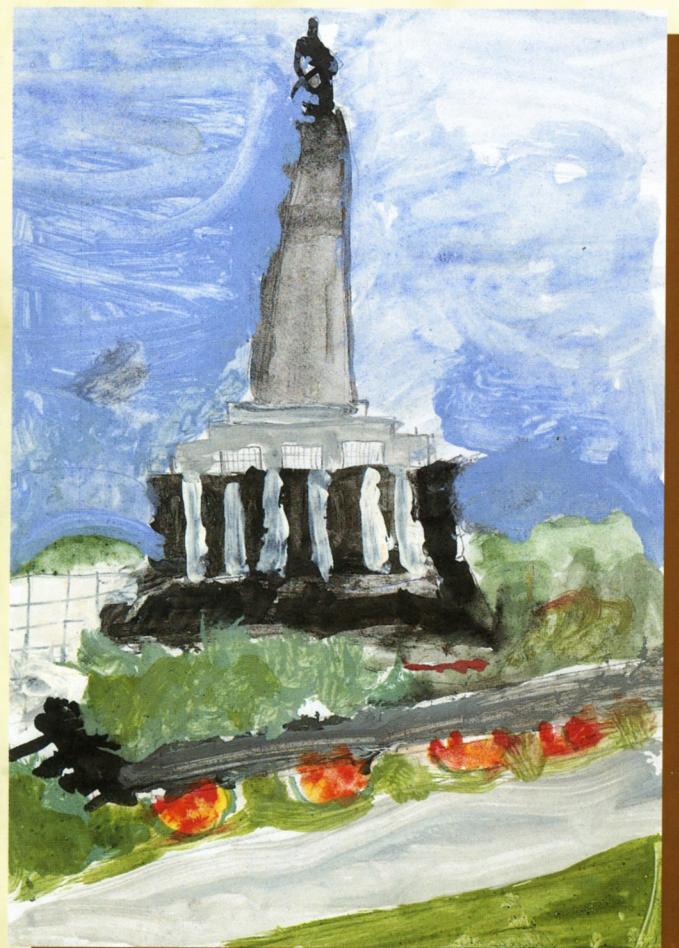
Maľba M. Chovancovej z Harkabuza: Slanický ostrov umenia (st.skup.)

Maľba M. Szklarzovej z Podvľka: Oravské jazero (st. skup.)

Maľba M. Martinčákové z Jurgova: Poľana pod Tatrami (ml. skup.)

Maľba P. Wierbiaka z Malej Lipnice: Bratislava (ml. skup.)

Kresba P. Górovej z Kacvina: Juro Jánošík (ml. skup.)

Foto: J. Bryja

Neduh hraničných priechodov - niekoľkokilometrová kolóna TIR-ov v Chyžnom. Foto: P. Kollarik

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

*Zrealizujemy
Twoje
Pomysły i ...
nie zapłacisz wiele.*

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości do formatu A2, skład komputerowy, kompleksowe opracowanie prac, prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

TSP
TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE

WYDAWNICTWO

TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, Słowacy w Polsce cz.VI,(rocznik), Kraków 1999	10,00 zł
Almanach, Słowacy w Polsce cz.III, (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
Almanach, Słowacy w Polsce cz.VII,(rocznik), Kraków 2000	10,00 zł
J. Ciagwa, J. Szpernoga, Slowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994	8,00 zł
Zbigniew Tobjański, Czesi w Polsce, Kraków 1994	10,00 zł
J. Ciagwa, Dzieje i współczesność Jurgowa, Kraków 1996	10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka, Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998	11,00 zł
Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998	12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, Klucz Świata – wybór poezji, Kraków 1998	13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, Deti Prometeusa, Kraków 1999	20,00 zł
Miasta i Miejsca, Mestá a Miesta, Kraków 2001,	
II polsko-słowackie spotkania poetów	10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27 NIP: 676-01-12-788

e-mail: zg@tsp.org.pl

nr konta: Bank PKO S.A.

III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100